

Laukaan vankila

2019

Kultturiympäristöselvitys

Laukaa

ARK—BYROO

Tilaaaja: Senaatti-kiinteistöt

Tilaaajan edustajat: Asko Taskila, myyntipäällikkö

Konsultti: Arkkitehtitoimisto Ark—byroo oy,

Kustaankatu 3, 00500 Helsinki,

info@arkbyroo.fi, www.arkbyroo.fi, +358 50 574 8710

Työryhmä:

Marianna Heikinheimo, TkT, arkkitehti SAFA, vastaava tutkija

Heini Ynnilä, FT, tutkija

Matleena Muhonen, maisema-arkkitehti, tutkija

Jaakko Muikku, TkK, avustava tutkija

Janne Kankkunen, graafikko

Etukannen kuva: Pernasaaren koulukoti etelän suunnasta, kuvattu 26.7.1948.

Ilmavoimien kuvakokoelma, Sotamuseo.

Suoritusajankohta: touko–elokuu 2019.

Työ on luovutettu 30.8.2019

ISBN:

978-952-368-018-0 (nid.)

978-952-368-019-7 (PDF)

© Arkkitehtitoimisto Ark—byroo

Asiasanat: vankilat, koulukodit, sotilasvirkatalot, Laukaa, Keski-Suomi, Pernasaari, A.W. Stenfors

Sisällys

1. JOHDANTO	2
1.1 Kohde	2
1.2 Tehtävä	6
1.3 Perustiedot	8
2. ALUEEN VAIHEET	11
2.1 Pernasaaren sotilasvirkatalo	11
2.2 Pernasaaren koulukoti	17
2.3 Laukaan vankila	29
2.4 Rakennusvaiheet	31
3. RAKENNUSTEN NYKYTILA	35
4. MAISEMA JA PIHAPIIRI	92
5. YHTEENVETO	96
LÄHTEET	98

1. Johdanto

1.1 Kohde

Entinen Pernasaaren sotilasvirkatalo sijaitsee Laukaan kunnassa Leppäveden Vuonteensalmen rannalla, Savion kylässä. Virkatalon maat muutettiin koulukotikäyttöön 1929–1931. Koulukodin toiminta loppui vuonna 1994 ja siitä lähtien alueella on toiminut Laukaan vankila. Lyhyttä vankilavaihetta lukuun ottamatta eri käyttäjät ovat uudistaneet rakennuksia, minkä tuloksena alueen rakennuskanta on ajallisesti kerrostunut. Nykyään alueeseen kuuluu viisi palstaa kiinteistöstä 410-411-1-16, pinta-alaltaan yhteensä noin 367 hehtaaria. Kokonaisuuteen kuuluu 35 eri aikakausilta olevaa rakennusta tai rakennelmaa, joiden joukossa on niin asuin-, huolto- kuin maatalousrakennuksiakin. Vanhimmat rakennukset ovat 1800-luvun alusta, uusimmat 1980-luvulta.

Rakennukset sijaitsevat pääasiassa yhdessä laajassa, väljästi rakennetussa pihapiirissä Leppäveden työntyvässä niemessä, järven ja Saviontien välissä. Tien toisella puolella on kiinteistöön kuuluvia peltoja metsämaita, kaksi aittaa, entinen vedenottamo ja hieman erillään sijaitseva asuinrakennus. Läheisessä Kuusisaaressa on lisäksi leirimökki sauna- ja piharakennuksineen. Vuoden 2018 alussa voimaan tulleessa Keski-Suomen maakuntakaavassa Pernasaaren entisen sotilasvirkatalon alue on määritelty maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi ja Savion kyläalue maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi.¹

HISTORIAALLISIA VAIHEITA

Vuonteensalmen ympäristö on ollut jääkauden jälkeen kohonneen vedenpinnan alla vielä varhaiskampakeraamisella kaudella 5100–3500 eaa.² Laukaan vankilan alueelta tunnetaan kuitenkin kivikauteen ajoittuva asuinpaikka, nimeltään Lapinlampi 2, mikä on muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamaa kiinteää muinaisjäännös. Aivan vankila-alueen eteläpuolelta on tehty keramiikkalöytöjä pronssikaudelta, mikä todis-

taa asutuksesta myös kivikautta seuraavilla esihistoriallisilla ajanjaksoilla. Historiallisen ajan muinaisjäännöksiä on vankilan maa-alueelta yksi, Lapinlampi 1, joka on tarkemmin ajoittamaton hiilimiilu.³ Myöhemmistä vaiheista kertoo myös vankilan pelloilta vuonna 2016 metallinpaljastimella löydetty, 1600-luvulle ajoitettu kolikko.⁴

Ensimmäiset historialliset viittaukset seutuun ovat vuodelta 1552, jolloin kuningas Kustaa Vaasa määräsi sisämaan erämaiden tarkastuksesta ja luetteloinnista. Tarkoituksena oli levittää rannikoille keskittynyttä asutusta laajemmalle. Jo samalta vuodelta tunnetaan nimeltä Pernasaaren tilan ensimmäinen asukas Antti Mikonpoika Kokkonen.⁵ Asuinrakennuksena oli savutupa, jota aina tarpeen mukaan laajennettiin. Välillä tupa paloi tai lahosi niin pahasti, että asukkaiden piti rakentaa uusi. Vasta vuonna 1769 paikalle rakennettiin uloslämpiviä tupa.⁶ Pernasaari ja viereinen Juntulan tila muodostivat osan Savion kylää.

SOTILASVIRKATALO

Pernasaaresta tehtiin ruotujakolaitoksen myötä Sysmän komppanian päällikön sotilasvirkatalo vuonna 1695.⁷ Pernasaaressa asui 1700-luvulla useita upseereita, vaikka usein virkataloja vuokrattiin eteenpäin lampuotien hoidettavaksi. Viimeinen upseeriasukas Ruotsin vallan aikana oli everstiluutnantti Carl Wilhelm Wadenstierna (1751–1819), jonka pyynnöstä isojako toimitettiin alueella ja saatiin lopullisesti päätökseen 1812.⁸

Isojaon tuloksena Pernasaaren maat olivat ensimmäiseen suurena yhtenäisenä lohkona Leppäveden

1 www.keskisuomi.fi/maakuntakaava.

2 Vilkuna 1993, 27.

3 Sepänmaa 1997 ja Museoviraston muinaisjäännösrekisteri www.kyppi.fi. Muinaisjäännösten rekisteritunnukset: Lapinlampi 1: 1000017714; Lapinlampi 2: 1000018866; Vuonteen Juntulan pronssikautinen asuinpaikka: 410010043.

4 Museovirasto, lausunto 7.3.2019 (MV/8/05.01.02/2019). Kolikkolöydön muinaisjäännösrekisteritunnus 100032692.

5 Berndtson 1965, 613.

6 Valjakka.

7 Hänninen 1991, 78.

8 Berndtson 1986, 39.

↑ Pernasaaren koulukoti etelän suunnasta, kuvattu 26.7.1948. Ilmavoimien kuvakokoelma, Sotamuseo.

↓ Laukaan vankila etelän suunnasta, kuvaaja ja kuvausajankohta tuntematon, 1990-luku. Koulukotimuseo, Laukaan vankilan arkisto.

itärannalla. Lisäksi talo sai kolme saarta, Kuusisaaren, Pernasaaren ja Vasikkasaaren.⁹ Tarmokkaan Wadens-
tiernan aikana valmistui vihdoinkin myös Tukholmassa
laadittujen suunnitelmien mukaan tehty virkatalon
päärakennus vuonna 1806.¹⁰

Ruotujakolaitoksen olemassaolo päättyi Suomen
sotaan ja vuoden 1810 keisarilliseen manifestiin, jossa
jakoarmeija ja virkatalojärjestelmä purettiin. Valtio
vuokrasi tilat uusille asukkaille, joiden tuli pitää
kunnossa niin rakennukset, viljelykset kuin metsät-
kin. Vuonna 1810 Pernasaassa syntyi Wadens-
tiernan tyttärenpoika Wolmar Styrbjörn Schildt (Wolmari Kil-
pinen, 1810–1893), piirilääkäri ja suomalaisuusaatteen
kannattaja, joka haaveili ensimmäisen suomenkielisen
yliopiston perustamisesta Jyväskylään.¹¹ Schildt-
in jälkeen vuodesta 1866 alkaen taloa vuokrasi pitkään
apteekkari Magnus Enckell ja hänen kuolemansa
jälkeen leski Rosa Enckell.¹²

KOULUKOTI JA VANKILA

Vuonna 1920 maatalousministeriö luovutti Pernasaa-
ren kouluhallitukselle lastensuojelutarkoituksiin. Noin
vuosikymmenen ajan talon maita hoitivat läheisen
Järvilinnan vastaanottokodin asukkaat, kunnes Per-
nasaaren koulukoti aloitti toimintansa 1931.¹³ Poikien
koulukodiksi muutettavassa Pernasaassa oli alkanut
vilkas rakennustoiminta jo 1929. Vaasan lääninarkki-
tehti A. W. Stenfors (1866–1952) suunnitteli tuolloin
lukuisia asuin- ja maatalousrakennuksia koulukodin
käyttöön.

Stenforssin suunnittelema, koulukodin pääraken-
nuksena toiminut Törmälä paloi vuonna 1959. Palos-
sa tuhoutui koulukodin arkistoa ja menehtyi kaksi
koulukodin oppilasta.¹⁴ Koulukodin pihapiiri tiivistyi
1960-luvulla uusien rakennusten myötä. Henkilökun-
nan asunnoiksi tarkoitettu Johtola II valmistui 1960.
Uusi oppilaiden asuinosa Kotila rakennettiin 1963
korvaamaan palossa tuhoutunut Törmälä, jonka sääs-
tyneen kivijalan päälle nousi puolestaan seuraavana
vuonna uusi harrastelukeskus Kuntola.

1990-luvun alun lamakauden seurauksena koulu-
kodin toimintoja alettiin vähitellen supistaa ja se lak-
kautettiin 1994. Alueelle perustettiin Laukaan vankila,
jonka toiminta alkoi 1.9.1994. Vankilan toiminnassa

keskeistä on vapautteen valmentaminen muun muassa
työtoiminnan avulla ja valvotun koevapauden käyttö.¹⁵

VALTION LAITOKSET LAUKAASSA

Laukaaseen keskittyi useampia valtion huoltolaitok-
sia 1900-luvun alkupuolella: Järvilinna, Kuhankoski ja
Pernasaari. Vuonna 1921 perustettu Järvilinna toimi
niin sanottuna vastaanottolaitoksena, jossa tutkittiin
muuan muassa älykkyydestein kaikki Suomen kas-
vatuslaitoksiin määrättyt pojat ennen heidän ohjaa-
mistaan sopivaan koulukotiin. Tämä toiminta päättyi
vuonna 1969.¹⁶ Pernasaaren ja Järvilinnan tarinat
kytkettyvät toisiinsa: vuoteen 1969 kaikki Pernasaaren
oppilaat tulivat tänne Järvilinnan kautta. Ennen Per-
nasaaren koulukodin avaamista tilan viljelyksiä myös
hoidettiin Järvilinnan asukkaiden avulla 1924–1931.¹⁷

Nykyisin Järvilinnassa toimii taidekeskus. Kuhan-
kosken historiallinen tausta on vuorostaan samankal-
tainen Pernasaaren kanssa. Aluksi Turvattomien tyttö-
lasten majana tunnettu opetuskoti sijoitettiin vuonna
1923 entiseen Kuhankosken sotilasvirkataloon.¹⁸
Myöhemmin paikassa toimi erityisammattioppilaitos.

15 [www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/
laukaanvankila.html](http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/laukaanvankila.html)

16 Hänninen 1991, 77.

17 Kuokkanen 1983, 336.

18 Hänninen 1991, 77.

9 Berndtson 1986, 40.

10 Kaitalehto 1983, Museoviraston kohdeinventointikortti.

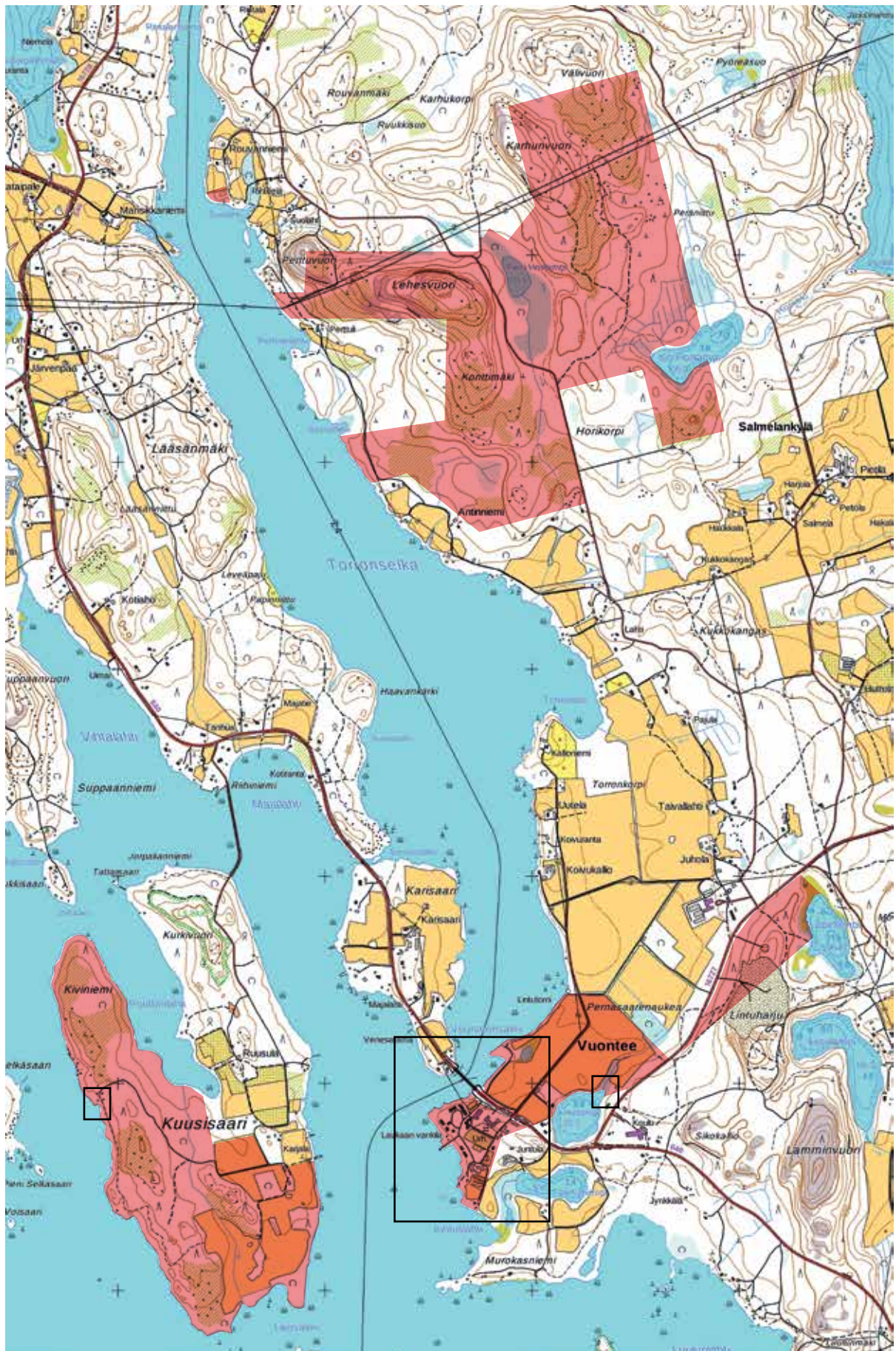
11 Schildt oli sanaseppo, joka kehitti lukuisia suomalaisia uudissanjoja.
Juuri hän on keksinyt suomen kieleen sanan *vankila* – noin 150
vuotta ennen kuin hänen syntymäkotinsa muutettiin Laukaan
vankilaksi.

12 Berndtson 1986, 40.

13 Kuokkanen 1983, 336.

14 Kuokkanen 1983, 337; Kyppö 1989, 44.

→ Karttaan on merkitty punaisella vanki-
lan kiinteistön kaikki palstat. Varsinainen
vankila-alue on merkitty rajauksella kar-
tan alareunan keskelle. Kuusisaassa si-
jaitseva leirimökki piharakennuksineen on
merkitty pienemmällä rajauksella, samoin
vankila-alueen itäpuolella sijaitseva vanha
vedenottamo. Taustakartta ja kiinteistötie-
dot MML.

1.2 Tehtävä

Kulttuuriympäristöselvitys laadittiin tilanteessa, jossa alueen käyttö vankilana on päättymässä ja valtio on luopumassa kiinteistöstä. Vankila saa uudet tilat Jyväskylän Tourulasta vuonna 2020. Museovirasto on edellyttänyt kulttuuriympäristöselvityksen tekemistä, jotta valtion omistuksen ja käytön vaiheiden ominaispiirteet sekä rakennuskannassa että maisemassa on mahdollista huomioida tulevaa käyttöä suunniteltaessa. Laukaan vankilan rakennuskannasta ei tiettävästi ole tehty vuonna 1983 valmistunutta kuntainventointia tarkempaa selvitystä.¹⁹

Selvitys kohdistuu koko rakennettuun alueeseen pääpainon ollessa vanhimmissa, sotilasvirkatalon ja koulukodin perustamisen aikaisissa rakennuksissa. Lukuisista toissijaisista rakennuksista ja rakennelmista on esitetty vain perustiedot. Yksittäisten rakennusten ohella työssä on pyritty tunnistamaan pihapiirit, joiden ympärille sotilasvirkatalo ja myöhemmin koulukoti ovat toiminnallisesti rakentuneet. Pihapiirien ja niiden maisemakuvan lisäksi työssä on kuvailtu alueen ominaisuuksia ja sen sijaintia keski-suomalaisella järvi-seudulla laajemmassa mittakaavassa.

Työhön on sisällynyt arkisto- ja kirjallisuustutkimusta, kenttätöitä ja eri lähteistä peräisin olevan tiedon yhdistämistä ja analysointia. Käytetyt lähteet käyvät ilmi lähdeluettelosta ja tekstissä on käytetty alaviitteitä.

Arkistolähteistä tärkeimpiä olivat Senaatti-kiinteistöjen arkistot ja Kansallisarkisto, joista ovat peräisin useimmat työssä käytetyt rakennuspiirustukset. Myös Laukaan rakennusvalvonnasta on saatu täydentävää piirustusaineistoa. Vanhoja valokuvia ajalta ennen koulukotia on löytynyt Keski-Suomen museon arkistosta. Muutamia valokuvia koulukodin ajoilta on saatu Laukaan vankilan koulukotimuseosta ja Pertti Kuokkasen teoksesta *Laukaan historia III*. Julkista kuvamateriaalia on kuitenkin alueen pitkä historia huomioiden ollut melko niukasti saatavilla. Koulukodin arkisto tuhoutui lähes täysin tulipalossa vuonna 1959. Osa Kansallisarkistossa säilytettävistä, sotilasvirkata-

loa käsittelevistä dokumenteista jäi tämän selvityksen ulkopuolelle, koska ne havaittiin tulipalossa haurastuneiksi ja tarvitsevat restaurointia ennen kuin niitä voidaan jälleen tutkia.

Laukaan paikallishistorian ja sotilasvirkatalojärjestelmän kehityksen osalta tärkeitä kirjallisuuslähteitä olivat kolmiosainen *Laukaan historia* -teossarja ja Irma Lounatvuoren *Mallin mukaan maan tavalla*. Alueen myöhempien vaiheiden historian lähteistä erityismaininnan ansaitsevat Pernasaaren koulukodin pitkäaikaisen johtajan, sosiaalineuvos Ensio Kypön muistelmateos *Ne kovimmat pojat* ja Ansaliina Krogeruksen opinnäytetyö *Ole luja, ole mies!*, jotka avasivat harvinaislaatuisten näkymän Suomen pahamaineisimman koulukodin arkeen.

Yksityiskohtaista tietoa vankilan toiminnasta ja kiinteistön nykytilasta saatiin suullisesti ja sähköpostitse vankilan apulaisjohtaja Petri Laitiselta, rikosseuraamusesimies Lasse Laukkaselta ja toimistosihiteeri Merja Suuroselta. Senaatti-kiinteistöjen arkistinhoitaja Juha Pakola ansaitsee myös suuren kiitoksen avustaan.

Alueella suoritettiin 12.6.2019 katselmus, jonka muistiinpanot on kirjattu raporttiin rakennuskohtaisesti. Maisemallisia erityispiirteitä tarkasteltiin toisella käynnillä 1.7.2019. Rakennukset ja piha-alueet on myös dokumentoitu valokuvaamalla. Kaaviosarjalla on esitetty kiinteistön ydinalueen rakennuskannan muutokset virkatalon vuokra-ajalta (1915) koulukodin ensimmäisen rakennusvaiheen päättymiseen (1939) ja nykypäivään (2019) saakka.

Inventoidut rakennukset on tämän selvityksen kaavioissa ja rakennuskorteissa numeroitu niiden ikäjärjestyksessä: vanhin, sotilasvirkatalon päärakennus, on numero 1. Rakennuksilla on myös kuusinumeroinen Senaatti-kiinteistöjen rakennustunnus sekä Rikosseuraamuslaitoksen numerointi, joka on osin katkonainen ja puutteellinen. Useimmilla rakennuksilla on myös Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus, jotka on saatu Laukaan kunnan rakennusvalvonnasta. Kaikki nämä on esitetty seuraavan aukeaman taulukossa ja kunkin rakennuksen omassa kohdekortissa.

¹⁹ Museovirasto, lausunto 7.3.2019 (MV/8/05.01.02/2019).

SELVITYKSEN SISÄLTÖ

Selvityksen ensimmäisessä luvussa on lyhyt kuvaus kohteen sijainnista, yleispiirteistä, historiasta ja selvityksen tavoitteista sekä kiinteistön perustiedot. Toisessa luvussa esitellään aluksi sotilasvirkataloinstituution historiaa ja Pernasaaren virkatalon vaiheita 1900-luvun alkuvuosikymmeniin asti. Lisäksi kerrotaan Suomen koulukotilaitoksen historiasta sekä Pernasaaren koulukodin synnystä, rakentumisesta, toiminnasta ja muutoksista muuttuvan yhteiskunnan rinnalla. Luvussa on myös kuvaus suomalaisten vankiloiden ja erityisesti avovankiloiden historiasta sekä Pernasaaren entisen koulukodin muuttumisesta Laukaan vankilaksi. Vankilan jokapäiväistä toimintaa rakennuksissa, joita ei ole suunniteltu vankilakäyttöön, esitellään lyhyesti. Kolmas luku koostuu kohdekorteista, joissa inventoidut rakennukset nykytilassaan esitellään yksityiskohteisesti. Neljäs luku kuvailee alueen maisemallisia piirteitä, pihapiirejä ja ulkotiloja. Viimeisessä, viidennessä luvussa ovat selvityksen yhteenveto ja johtopäätökset.

Tilasta ja sotilasvirkatalosta käytetyn nimen kirjoitusasu vaihtelee eri aikoina ja eri lähteissä: Pärnasaari, Pärnäsaari, joskus myös Pärnäsalo. Nimen alkuosa on ilmeisesti peräisin viron sanasta *pärn*, joka tarkoittaa lehmusta.²⁰ Tässä selvityksessä käytetään yhdenmu-
kaisuuden vuoksi aina muotoa Pernasaari.

20 Pernasaari-esite. Jyväskylän yliopiston museo.

1.3 Perustiedot

LAUKAAN VANKILA

Rakennettu: 1806–1988

Rakennuttaja: Valtio

Osoite: Saviontie 560, 41330 Vihtavuori

Kiinteistötunnus: 410-411-1-16

Rakennusten määrä: 35

Kunta: Laukaa

Kylä: Vuontee

LAAJUUSTIETOJA

Lähde: Senaatti-kiinteistöt, KOKI-raportit ja kartta vankilan maista

Kerrosala yhteensä: 8 875 m²

Bruttoala yhteensä: 16 500 m²

Kiinteistön koko: 367 ha

KÄYTTÖHISTORIA

1994 alkaen Laukaan vankila

1931–1994 Pernasaaren koulukoti

1924–1931 viljelysmaat Järvilinnan vastaanottokodin asukkaiden hoidossa, rakennuksilla ei vakituista käyttöä

1920–1924 siirtynyt kouluhallitukselle, mutta käytöstä tältä ajalta ei ole löytynyt tietoja

1809–1920 virkatalo eri vuokralaisten asuttamana

1695–1809 Pernasaaren sotilasvirkatalo

1552–1695 Pernasaaren (Pärnasaaren, Pärnasaaren) tila

OMISTUS

Nykyinen omistaja Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

1695 alkaen valtion omistuksessa virkatalona, koulukotina ja vankilana

1552–1695 aluksi Kokkosten suvun, myöhemmin useiden alueen nimismiesten omistuksessa²¹

KAAVOITUSTILANNE

Koko vankilan kiinteistö lähiympäristöineen on merkitty Keski-Suomen maakuntakaavassa vuodelta 2017 kulttuuriympäristön vetovoima-alueeksi ja maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Kuusisaaren länsiosa, joka on osa kiinteistöä, on kaavassa virkistysaluetta.²² Alueella on voimassa rantayleiskaava vuodelta 2004, mutta ei asemakaavaa.²³

RAKENNUSSUOJELU

Vankilan alue on maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY). Vanha sotilasvirkatalon päärakennus, nykyinen Johtola I, on merkitty sr-merkinnällä kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi ja sellaisenaan suojeltavaksi rakennukseksi Leppäveden rantayleiskaavassa vuodelta 2004. Koko vankilan alue on kaavassa määritelty ympäristöltään säilytettäväksi (E/s).²⁴

²¹ Berndtson 1965, 613.

²² www.keskisuomi.fi/maakuntakaava

²³ www.laukaa.fi/sites/default/files/leppavesiryk_kaavakartta_nimiolla.pdf

²⁴ www.laukaa.fi/sites/default/files/leppavesiryk_kaavakartta_nimiolla.pdf

LAUKAAN VANKILA-ALUEEN RAKENNUSKANTA

	RAKENNUS	RAK.VUOSI	RAK.TUNNUS (SK)	RAK.TUNNUS (RISE)	PYSYVÄ RAK.TUNNUS
1.	Johtola I	1806	307480	7	1009203527
2.	Pirttilä	1852	307478	5	1009203505
3.	Höyläämö	1927	307499	27	100920372V
4.	Leppäniemi	1930	307481	8	1009203538
5.	Mylly	1930	307497	25	100920370T
6.	Kukkola	1932	307477	4	1009203494
7.	Rantala	1932	307479	6	1009203516
8.	Työpaja	1934	307491	19	100920364L
9.	Karjarakennus	1936	307500 (307505) ¹	28 (33) ¹	100920373W
10.	Juurikaskellari	1938	307495	23	–
11.	Kumpula	1939	307476	3	1009203483
12.	Talouskellari	1942	307487	14	–
13.	Rajala	1943	307483	10	100920355A
14.	Viljankuivaamo	1943	307496	24	100920369S
15.	Linnankorva	1948	307488	16	100920361H
16.	Konetalli	1956	307512	41	–
17.	Leppäranta	1958	307482	9	1009203549
18.	Johtola II	1960	306940	1	1009203461
19.	Autotalli	1960	307494	22	100920367P
20.	Kotila	1963	307475	2	1009203472
21.	Kuntola	1964	307493	21	100920366N
22.	Viljankuivaamo	1964	307506	31 (35) ²	100920375Y
23.	Lamminranta	1966	307484	11	100920356B
24.	Rantasauna	1973	307489	17	100920362J
25.	Vedenottamo	1974	307490	45	100920363K
26.	Leirimaja	1982	307507	36	1037048646
27.	Leirimajan sauna	1982	307508	37	–
28.	Aitta 1	1982	307509	38	–
29.	Aitta 2	1982	307510	39	–
30.	Keittokatos	1982	307511	40	–
31.	Jätevedenpuhdistamo	1986	307517	15	100920360F
32.	Kurssila	1988	307518	55	100920371U
33.	Grillikatos	ei tiedossa	308147	56	–
34.	Lato	ei tiedossa	308152	32	–
35.	Lämpökeskus	ei tiedossa	–	–	1009203771

¹ Jälkimmäinen tunnus osoitettu AIV-tornille, joka on osa varsinaista rakennusta

² Rakennettu mahdollisesti kahdessa osassa, mistä syystä kaksi rakennustunnusta

↑ Kaavio vankilan alueen rakennuksista nykytilassaan (2019). Rakennukset 25–30 sijaitsevat kauempana: käytöstä poistunut vedenottamo alueen itäpuolella, leirimaja piharakennuksineen parin kilometrin päässä Kuusisaarella.

2. Alueen vaiheet

2.1 Pernasaaren sotilasvirkatalo

VIRKATALON RAKENNUUTTAMINEN

Ruotsin kuningas Kaarle XI:n johdolla armeija uudistettiin ruotujakojärjestelmään perustuvaksi 1680-luvulla ja päätös vahvistettiin valtiopäivillä 1682. Ruotujakolaitoksen myötä korkeimpien upseerien asutavaksi myönnettiin kruununtaloja tai niitä lohkottiin vanhalta aatelistolta kruunulle otetuista maista.²⁵

Upseeriston virkatalojen päärakennuksia varten laadittiin sotakollegiossa mallipiirustukset, joiden mukaan ne oli tarkoitus rakentaa. Usein varsinkaan alempien upseerien varat eivät riittäneet piirustusten mukaiseen rakennukseen, joten Suomen kapteeninvirkatalot ovat usein paikallisten rakennustapojen ja mallipiirustusten yhdistelmiä.²⁶ Virkataloissa säännöllisesti pidetyistä tarkastuksista raportoituihin katselmuskirjoissa, joissa kuvattiin rakennusten tilaa seikkaperäisesti, ja usein huomauteltiin puutteista sekä talojen huonosta kunnosta.

Pernasaareen ei saatu rakennettua määräysten mukaista päärakennusta yli vuosisataan – sen virkaa toimittaneessa tuvassa ei ollut edes kivijalkaa, minkä seurauksena vuoden 1732 katselmuksessa talon kolme alinta hirsikertaa olivat lahonneet.²⁷ Kaksikymmentä vuotta myöhemmin sen katsottiin olevan jo korjauskelvoton.

Tilaa vuodesta 1783 asuttanut everstiluutnantti C. W. Wadenstierna sai viimein vuonna 1806 rakennettua määräysten mukaisen kapteeninvirkatalon. Kruunu antoi rakentamiseen varoja ja työmiehiä, jotka olivat Sysmän komppanian sotilaita.²⁸

SUUNNITTELURATKAISU JA KÄYTTÖ

Talo oli keskisalityyppiä, mikä oli Laukaan seudulla aivan uutta. Sen huonejako ja mitat täsmäävät vuonna 1731 hyväksyttyihin virkatalon päärakennuksen mallipiirustuksiin, jotka pohjautuivat Tukholman kaupunginarkkitehti J. E. Carlbergin (1683–1773) tekemiin

↑ Everstiluutnantti C. W. Wadenstierna (1751–1819). Laukaan historiatoimikunnan kuvia. Kirjasta *Laukaan historia II*.

suunnitelmiin.²⁹ Carlbergin alkuperäisiä suunnitelmia yksinkertaistettiin kuninkaallisessa sotakollegiossa niiden toteutuksen kalleuden takia.³⁰ Irma Lounatvuoren mukaan kaikki kruunun rahalla 1730–1809 rakennetut kapteenien ja luutnanttien virkatalot rakennettiin näillä Carlbergin laatimilla suunnitelmilla.³¹

²⁵ Lounatvuori 1996, 9–12.

²⁶ Lounatvuori 1996, 92.

²⁷ Berndtson 1965, 408.

²⁸ Berndtson 1986, 418.

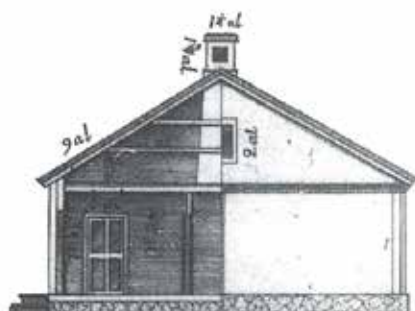
²⁹ Lounatvuori 1996, 23.

³⁰ Lounatvuori 1996, 29.

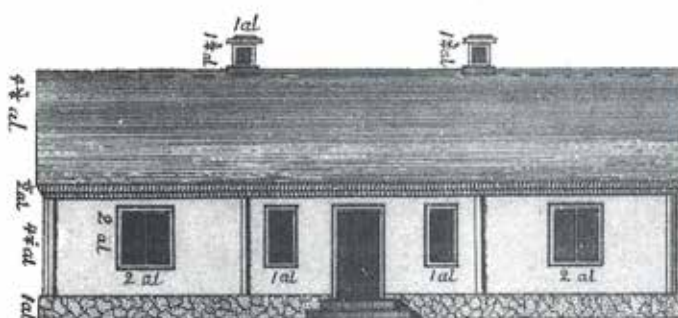
³¹ Lounatvuori 1996, 93.

↓ J. E. Carlbergin mallipiirustus kapteenin virkataloksi vuodelta 1731. Kuparipiirros G. Biurman, E. Lindblom, J. Wimmer 1732. Irma Lounatvuoren kirjasta *Mallin mukaan tavalla*.

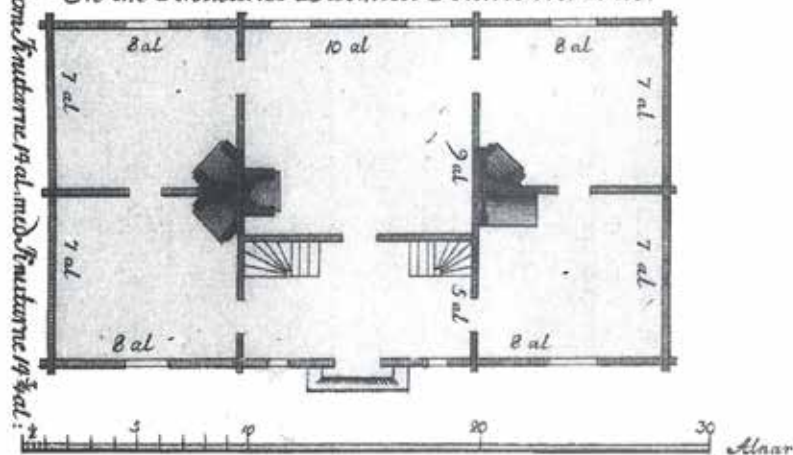
Kapteinare och Capiteins Characters Bygning

Denna Bygning blifwer intet under Bjälcarne panciad u tan bräderne lägges ofwan på Bjälcarne

Om Inrutarne 26 al med Inrutarne 27 al.

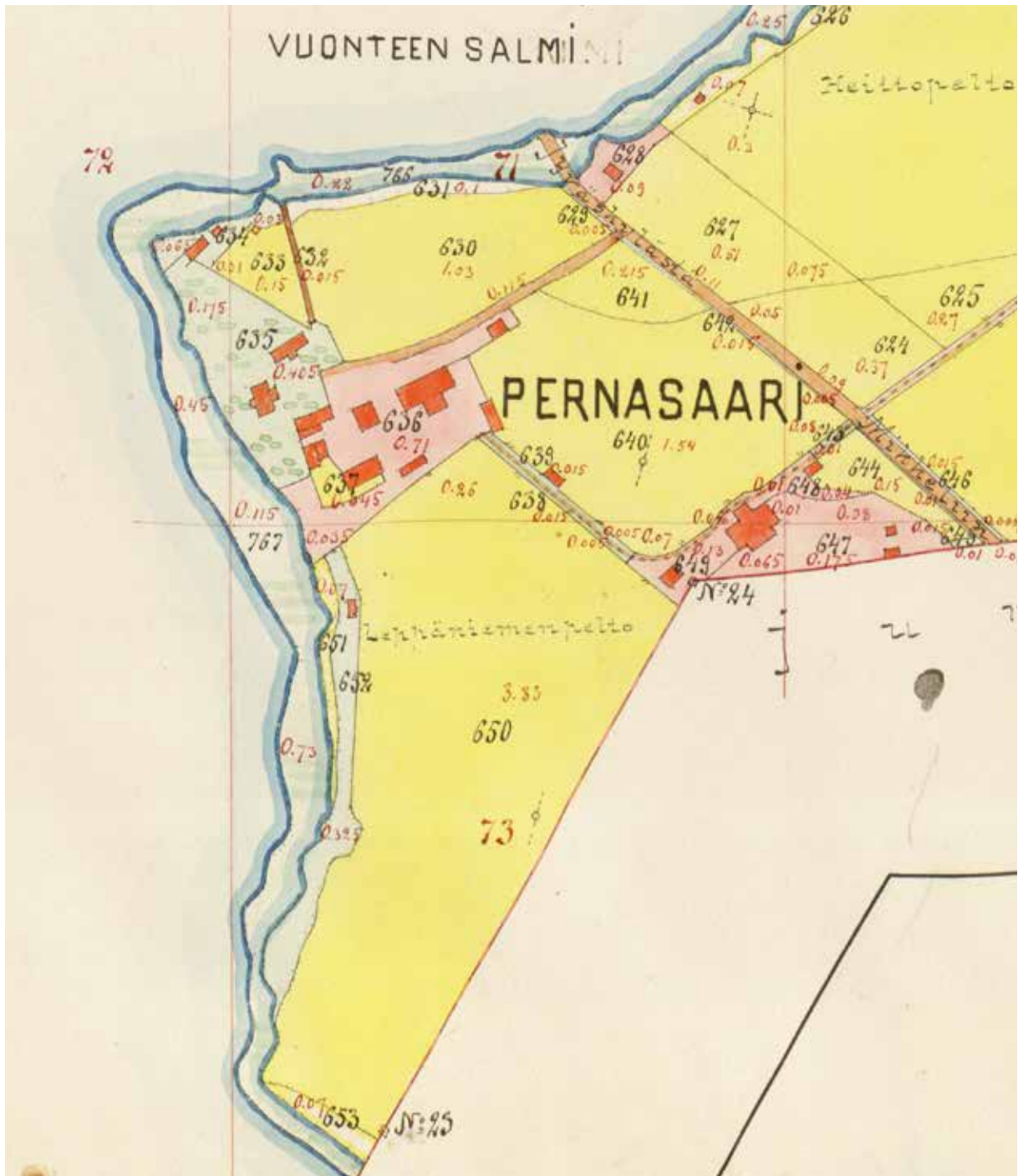

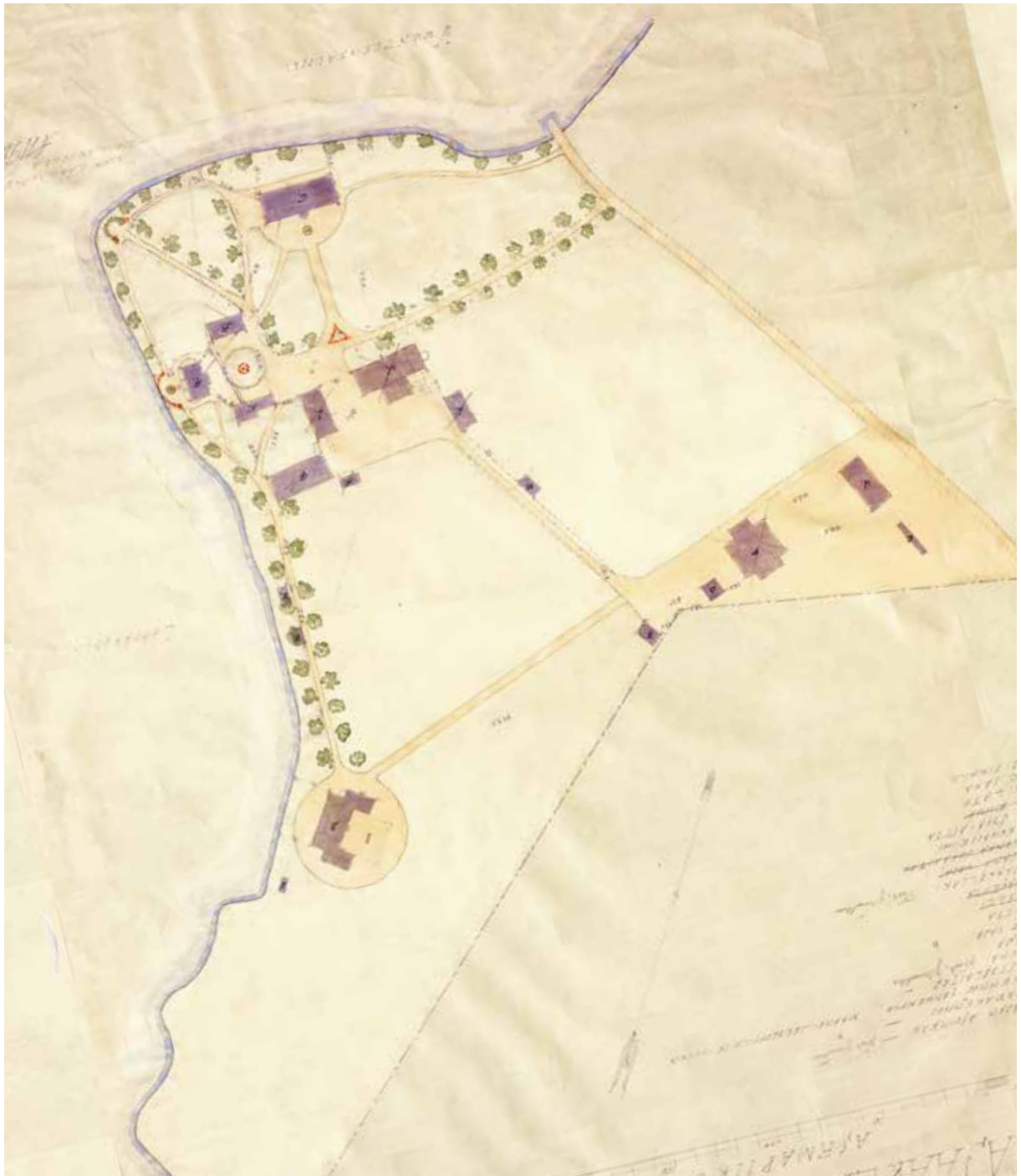
↑ Elämää Pernasaaren virkatalon mailla
Enckellien vuokra-aikana. Kuvaaja tunte-
maton, todennäköisesti vuosilta 1900–1915.
Keski-Suomen museo.

↓ Pernasaaren päärakennus ja puutarha
1910–1920. Rakennusta ei ole vielä korotet-
tu. Onni Anton Fredriksson. Keski-Suomen
museo.

↑ Ote Pernasaaren virkatalon tiluskartasta vuodelta 1915, jolloin tila oli vielä vuokrala. Kartassa näkyy hyvin tilan alkuperäinen pihapiiri rakennuksineen. Tilan laajat pelto- ja metsäalueet sekä torpat levittäytyivät pihapiirin itäpuolella. MML.

- ↑ Pernasaaren koulukodin asemapiirustus. A. W. Stenfors, 1930. Piirustuksessa on luonnosteltu talousrakennusten rajaama piha-
piiri vanhan sotilasvirkatalon etupihan rin-
nalla. Sen ympärillä olisivat olleet talli (I),
navetta (J), aitta (H) ja vajarakennuksia (G ja
L). Saattaa olla, että tarkoitus oli säilyttää
näillä kohdin sijainneet virkatalon talousra-
kennukset koulukodin käytössä. Suuri na-
vetta ja muut uudisrakennukset kuitenkin
sijoitettiin kauemmas päärakennuksesta ja
näin vanha maatalouspiha hajotettiin. KA.

↑ Pernasaaren päärakennus Enckellien aikaan 1900-luvun alussa. Pieni parveke on lisätty todennäköisesti heidän vuokra-aikanaan. Kuvaaja tuntematon. Keski-Suomen museo.

Uusi päärakennus oli 27 kyynärää pitkä, 15 kyynärää leveä ja kuusi kyynärää korkea,³² ”hyvistä honkapuista” tehty ja tukevalle kivijalalle pystytetty. Pohjaratkaisu oli symmetrinen: keskellä oli eteinen ja sali, niiden molemmin puolin kaksi samankokoista kamaria. Talon alla oli holvikattoinen kellari, johon kulki kierreporras eteisestä. Seinähirret ja lautakatto oli maalattu punamullalla.³³ Myöhemmin seinät verhoiltiin pystylaudalla ja kapealla rimoituksella.³⁴ 1920-luvun muutostöiden yhteydessä talon kattomuoto ja alkuperäinen ulkoasu muuttuivat merkittävästi. Myös sisätiloja muutettiin muun muassa rakentamalla uusia kylpyhuoneita. Parhaiten säilynyt osa on talon keskisali, joka entisöitiin peruskorjauksessa 1800-luvun asuun. Nyt sali on ollut tilapäisesti vankilan henkilökunnan taukokuoneena ja museokalusteet on siirretty koulukotimuseona toimivaan konetallirakennukseen.

Vuoden 1864 katselmuskirjan mukaan päärakennuksen ohella virkatalon rakennuskantaan kuului

myös toinen asuinrakennus, vuonna 1852 valmistunut ja yhä olemassa oleva hirsitalo (2); vilja- ja heinälato, talli- ja vajarakennus, navetta, lampola, rehulato, sikala, ulkokuone, riihi ja sauna.³⁵ Vuoden 1915 tiluskartassa maatalousrakennukset sijaitsivat päärakennuksen eteläpuolella tiiviissä pihapiirissä, mikä on todennäköisesti ollut tilanne jo 1800-luvulla.

Suomen itsenäistyttyä annettiin vuonna 1922 aseutus, jonka perusteella entiset kruununtilat voitiin myydä kokonaan yksityiseen omistukseen. Osa virkataloista jäi kuitenkin valtiolle, varsinkin maatalousopetusta varten, kuten esimerkiksi Tammelan Mustiala, ja sosiaalihuollon käyttöön, kuten Pernasaari.³⁶

32 Noin 16 x 8,9 x 3,6 m.

33 Katselmuskirja 1864; Berndtson 1986, 418.

34 Valjakka.

35 Katselmuskirja 1864.

36 Lounatvuori 1996, 13.

2.2 Pernasaaren koulukoti

2.21 SUOMEN KOULUKOTILAITOS

Koulukodit, joita kutsuttiin vuoteen 1946 asti kasvatuslaitoksiksi, olivat Suomessa vielä 2000-luvun alussakin sijoituspaikkana noin puolelle kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista. Muihin Pohjoismaihin verrattuna tämä on melko suuri osuus, joten Suomen lastensuojelujärjestelmä oli yhä hyvin laitosvaltainen. Vaikka koulukodit ovat lopulta olleet kasvuympäristö vain hyvin pienelle osalle lapsista, on valtion kovamaiseisilla kasvatuslaitoksilla ollut symbolinen merkitys varoittavana esimerkkinä väärälle polulle hairautumisen riskeistä.³⁷

Valistuksen aikana syntynyt moderni käsitys lapsuudesta alkoi näkyä 1800-luvulla yhteiskunnan ja valtion suhtautumisessa lapsiin. Lapsuuden erityisyys loppuelämää muovaavana elämänvaiheena ymmärrettiin. Varsinkin työläis- ja maaseudun lasten varttumisesta ”kunnan kansalaisiksi” alettiin kantaa huolta, mikä vauhditti muun muassa erilaisten hyväntekeväisyysjärjestöjen syntyä. Myös lainsäädäntöön tuli tuolloin rikosoikeudellisen vastuun alaikäraja, joka on Suomessa edelleen sama 15 vuotta kuin jo vuoden 1889 rikoslaissa.³⁸

Alle 15-vuotiaille lainrikkojille soveltuvia sijoituspaikkoja ei kuitenkaan aluksi ollut olemassa. Lastensuojelujärjestelmän muotoutumisen alkuaikoina 1800-luvun loppupuolella lasten sijoittaminen yksityiskoteihin oli tavallisin ratkaisu aina itsenäisyyden ajan alkuun asti. Ensimmäiset yleiset kasvatuslaitokset perustettiin 1891 Keravalle ja 1893 Vihtiin. Näistä ensin mainittu, Koivula, oli pojille tarkoitettu, Vihdin Vuorela puolestaan tytöille.³⁹

Lastensuojelua tarvitsevat lapset jaoteltiin tuolin pääasiallisesti ”turvattomiin” ja ”pahantapaisiin” yksilöihin. Eurooppalaisiin lastensuojelukäytäntöihin tutustumaan lähetetty teologian opiskelija Selim Gustaf Dahlström (1858–1930), josta tuli myöhemmin Koivulan kasvatuslaitoksen ensimmäinen johtaja,

määritteli turvattomiksi ne lapset, joilta puuttui riittävä huolenpito tai kasvatus. Pahantapaisia olivat taas ne, jotka käyttäytyivät normien vastaisesti ja joihin kodin ja koulun kasvatusmenetelmät eivät tehonneet. Tähän uppiniskaisuuteen yhdistyivät usein epärehelliset, rikolliset ja jopa julmat taipumukset.⁴⁰ Viimeksi mainittuun ryhmään kuului pääasiassa poikia: 1920-luvun lopussa, jolloin Pernasaaren koulukotia oltiin perustamassa, valtion kasvatuslaitoksissa oli 938 lasta ja nuorta, joista vain 90 oli tyttöjä. Koko laitosjärjestelmä olikin luotu etusijassa rikoksista tuomittujen poikien kasvatusmuodoksi ja tyttöjen kasvatuksen erityispiirteet jäivät vaille erityishuomiota.⁴¹

Kasvatustavoitteiden saavuttamiseksi pahantapaiset lapset sijoitettiin maaseudulle, pois ”kaupunkien huonoista vaikutteista”. Käytännöllinen syy sijoittaa kasvatuslaitokset maaseudulle oli maataloustyön merkitys niiden arjessa. Vaikka teollistuneessa Keski-Euroopassa maanviljely jäi jo 1800-luvulla pois laitoskasvatuksesta, oli se Suomessa ja muissa Pohjoismaissa tärkeässä roolissa aina toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan asti. Luonnonläheisyyden ja maataloustyön yhdistelmä katsottiin sopivaksi vastapainoksi pelkälle kouluopetukselle ja käsitöille, joita saatettiin pitää ”veltostuttavina”.⁴²

Koulukoteja oli vuonna 1930 jo kymmenen ja ne olivat alusta asti jossain määrin erikoistuneita. Sukupuolet pidettiin tiukasti eri laitoksissa.⁴³ Ne, joita pidettiin henkisiltä kyvyiltään rajoittuneina, sijoitettiin Käyrän tai Kyllälän koulukoteihin. Oppilaita jaoteltiin myös kotiympäristön ja iän mukaan: esimerkiksi Pernasaaren sijoitettiin erityisesti vanhempia maalaispoikia, kun taas samanikäiset kaupunkilaispojat ohjattiin Kotiniemen ja Hovin laitoksiin.⁴⁴ Pidettiin selvänä, että mitä homogeenisempi oppilasaines on, sitä helpompaa

³⁷ Vehkalahti 2011, 389.

³⁸ Vehkalahti 2011, 390.

³⁹ Vehkalahti 2011, 391.

⁴⁰ Vehkalahti 2011, 392.

⁴¹ Vehkalahti 2011, 393.

⁴² Vehkalahti 2011, 395.

⁴³ Krogerus 1996, 11.

⁴⁴ Krogerus 1996, 17.

↑ Ruokatauko heinätöiden lomassa Pernasaaren pelloilla. Kuva mahdollisesti vuodelta 1930, kuvaaja tuntematon. Koulukotimuseo, Laukaan vankilan arkisto.

kasvatustyö olisi. Jaottelu tehtiin Järvilinnan vastaanottokodissa, jossa kaikki ensimmäistä kertaa koulukotiin sijoitettavat pojat tutkittiin ja josta heidät ohjattiin edelleen.⁴⁵

2.22 PERNASAAREN KOULUKODIN TOIMINTA

Pernasaaren entinen sotilasvirkatalo siirtyi maatalousministeriöltä kouluhallitukselle jo vuonna 1920, mutta varsinaista koulukotia sinne ei avattu vuosikymmenen, vaan aluksi maita hoitivat viereisen Järvilinnan koulukodin oppilaat. Virallisesti Pernasaaren koulukodin avajaisia vietettiin 11.1.1931.⁴⁶

Pernasaaren alkuaikojen kasvatusteorian mukaan poikakodissa korostui erityisesti työnteon merkitys. Kouluvuosi sopeutettiin kevään kylvöaikojen mukaan.⁴⁷ Kiinteistöön kuului metsä- ja viljelysmaita lähes 600 hehtaaria, missä riitti oppilaille työtä. Laitoksen suljetun osaston yhteydessä toimi tämän

lisäksi sementtivalimo, jossa valmistettiin sementtiä, -putkia ja -renkaita.⁴⁸ Oppilaat ja koulukodin henkilökunta olivat myös rakennusapuna, kun vuonna 1959 osastorakennuksen tuhonnetun tulipalon jälkeen sen säilyneen kellarikerroksen päälle pystytettiin uusi harrastelukeskus Kuntola. Koulukodin entinen johtaja Ensio Kyppö kertoo muistelmateoksessaan, että osin laitytyövoimalla nousi 1950–1960-lukujen taitteessa useitakin rakennuksia, esimerkiksi kolme kasvihuonetta, kaksi omakotitaloa, viljankuivaamo ja traktorihalli.⁴⁹

Koulukoti oli aina 1960-luvulle asti omavarainen maataloustuotteiden suhteen. Liha ja maito saatiin omista nautoista, vilja, perunat, vihannekset ja marjat omilta mailta.⁵⁰ Maataloustyössä tarvittiin myös hevosia työvoimaksi. Traktorien korvattua hevoset peltoissa Pernasaassa alettiin keskittyä ravihevosten kasvatukseen. Kun karjanhoidosta luovuttiin vuonna 1972, lehmien navetta muutettiin talliksi.⁵¹ Hevosia

45 Krogerus 1996, 16.

46 Krogerus 1996, 26.

47 Kuokkanen 1983, 339.

48 Hänninen 1991, 78; Kuokkanen 1983, 337.

49 Kyppö 1989, 64.

50 Krogerus 1996, 29.

51 Krogerus 1996, 34–35.

↑ Poikia kitkemässä juurikasmaalla, ilmeisesti Rantalán edustalla vuonna 1947. Kuvaaja Antti Pänkäläinen. Keski-Suomen museo, kirjasta *Laukaan historia III*.

Pernasaaressa oli koulukodin loppuun asti, vaikka sosiaalishallituksessa ei aina ymmärrettykään niiden merkitystä laitoksen toiminnalle. Koulukodin henkilökunta kuitenkin puolusti hevosten positiivisia ja jopa terapeuttisia vaikutuksia oppilaisiin.⁵²

Urheilu oli Pernasaaren pojille tärkeää. Siihen purettiin ylimääräistä energiaa ja sen avulla monet saivat itsetuntoaan parannettua. Useissa lajeissa kilpailtiin myös laitoksen ulkopuolella, ja laitoksen oppilaat saivatkin runsaasti kisamenestystä.⁵³ Laitoksen henkilökunta näki myös urheilun kasvatuksellisen puolen merkittävänä: pesäpalloa pidettiin hyvänä ”joukkuekuriin sopeutumiseksi”, kun taas painin kerrottiin olevan mitä sopivin yksilölaji opettamaan sääntöjen kunnioittamista ja vastustajan kohtaamista ilman vahingoittamistarkoitusta.⁵⁴

52 *Keski-suomalainen* 27.11.1988. Pernasaari tarvitsee maansa ja hevosensa. Artikkelissa koulukodin viimeinen johtaja Seppo Viinikainen puolustaa hevosten pitoa sekä korostaa eläinten tarjoamia harrastusmahdollisuuksia ja monipuolisuutta terapeuttisessa työtoiminnassa.

53 Krogerus 1996, 88.

54 Krogerus 1996, 89; *Laukaa-Konnevesi* 23.2.1989. Paini kasvattaa nuorta sopeutumaan. Krogeruksen maininta pesäpallosta on peräisin koulukodin vapaa-aikatoiminnan suunnitelmasta vuodelta 1954.

Kuten tuon ajan muissakin kasvatuslaitoksissa, työntekijät asuivat perheineen Pernasaaressa ja muodostivat oppilaiden kanssa hyvin tiiviin yhteisön. Aina 1970-luvulle asti valvojilla ja opettajilla oli työajan ulkopuolellakin vastuullaan paita oppilaiden jatkuva silmälläpito, myös esimerkin näyttäminen.⁵⁵

1960-luvulla käynnistyneen yhteiskunnallisen muutoksen myötä Pernasaaren koulukotia alettiin pitää paha-maineisena ja erityisesti sen suljettu osasto, Leppäniemi, nousi usein julkiseen keskusteluun. Lehtien artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa kerrottiin esimerkkejä oppilaiden epäasiallisesta kohtelusta. Valtiotieteilijä Pirkko Siren kritisoi muun muassa koulukotien syrjäistä sijaintia, oppilaiden kirjeiden sensurointia ja henkilökunnan autoritäärisiä kurinpitomenetelmiä.⁵⁶ Toisaalta koulukodin entinen johtaja Ensio Kyppö (1921–2008) mainitsee muistelmissaan, että media pyrki tietoisesti tekemään tuolloin revitteleviä reportaaseja Pernasaaresta ja liioittelevatkin kertomukset otettiin todesta.⁵⁷

55 Kyppö 1989, 213.

56 Krogerus 1996, 102–105.

57 Kyppö 1989, 77–79.

Tämän keskustelun seurauksena toiminnassa tehtiin lukuisia muutoksia. Ruumiillinen kuritus kiellettiin väliaikaisesti vuonna 1964 ja pysyvästi neljä vuotta myöhemmin.⁵⁸ Myös työkasvatuksesta luovuttiin 1960-luvulla, mitä monet vanhat koulukodin työntekijät pitivät huonona päätöksenä. Kasvatuksessa alkoi korostua terapiakeskeisyys. Maataloustyöt ja sementtivalimon toiminta lopetettiin.⁵⁹

Suljettu osasto poistettiin käytöstä 1987, ja pitkään poikakotina toimineeseen Pernasaareen saapui myös tyttöoppilaita 1990-luvun alussa.⁶⁰ Samaan aikaan alkaneen talouslaman seurauksena kunnat eivät enää entiseen tapaan kyenneet maksamaan oppilaiden sijoittamisesta valtion koulukoteihin, jolloin koulukotien määrää vähennettiin. Pernasaaren viimeinen päivä koulukotina oli 31.8.1994 ja seuraavana päivänä alueella aloitti toimintansa Laukaan vankila.⁶¹

Valtion koulukodit ja erityisesti Pernasaari nousivat uudelleen keskusteluun vuonna 2016, kun sosiologit Marjo Laitala ja Vesa Puuronen julkaisivat kirjan *Yhteiskunnan tahra? Koulukotien kasvattien vaietut kokemukset*, joka perustuu 35 entisen koulukotilap-

sen haastatteluun.⁶² Omakohtaisista kertomuksista vuosilta 1940–1985 kävi ilmi, että lasten koulukotiin sijoittamisen perusteet olivat usein kyseenalaisia ja heidän kohtelunsa niissä oli ollut mielivaltaista. Haastateltavat kertoivat laitoksissa vallinneesta väkivallasta, kiusaamisesta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Heidän mukaansa koulukoti myös leimasi heidät loppuiäkseen, mikä vaikeutti muun muassa työnsaantia ja ihmissuhteita.⁶³ Tutkijakaksikko toi aktiivisesti esiin löytämäänsä tietoa ja muun muassa vaati virallista anteeksipyyntöä ja mahdollista rahallista korvausta koulukodeissa kaltoin kohdelluille.⁶⁴ Osittain tämän keskustelun seurauksena silloinen perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula esitti 20.11.2016 valtiollisen anteeksipyyntöä henkilöille, jotka ovat kokeneet kaltoinkohtelua, epäkohtia tai väkivaltaa lastensuojelun sijaishuollossa.⁶⁵

58 Krogerus 1996, 104.

59 Krogerus 1996, 98.

60 *Sisä-Suomen Lehti* 29.5.1990. Pernasaareen myös tyttöjä.

61 Krogerus 1996, 117.

62 *Yhteiskunnan tahra? Koulukotien kasvattien vaietut kokemukset*. Vastapaino, Tampere. 2016.

63 *Helsingin Sanomat* 11.1.2017. Vankilaa pahempi – vuoden tiedekirja kertoo lasten kokemuksista koulukodeissa. www.hs.fi/tiede/art-200005040852.html. Haettu 7.6.2019.

64 *Helsingin Sanomat* 19.4.2016. Lasten kaltoinkohtelu kuuluu hyvittää. Kirjan tekijöiden mielipidekirjoitus. www.hs.fi/mielipide/art-2000002896932.html. Haettu 7.6.2019.

65 www.stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsen-oikeuksien-paivana-pyydetaan-anteeksi-lastensuojelun-sijaishuollossa-kaltoinkohdelluilta. Haettu 7.6.2019.

← Pernasaaren koulukodin sinetti ja tunnuslause kutsukortin kannessa. Kutsu oli uusien koulurakennusten vihkiäisjuhlaan 13.8.1964. Koulukotimuseo, Laukaan vankilan arkisto.

2.23 SUUNNITTELIJAT JA RAKENNUTTAJA

Kun sotilasvirkatalon maat päätettiin ottaa koulukodin käyttöön, tarkoitti se huomattavia uudisrakennustoimia. 1920-luvun lopulla ja 1930-luvun alussa valmistuneet uudisrakennukset olivat lääninarkkitehti A. W. Stenforsin suunnittelemia. Hän suunnitteli samaan aikaan myös Laukaassa sijaitsevan Kuhankosken tyttökodin uudisrakennuksia ja hänen kädenjälkeään ovat myös Laukaan kolmannen kasvatuslaitoksen, Järvilinnan rakennukset.

Koulukodin myöhempien rakennusvaiheiden suunnittelusta ja rakennuttamisesta vastasi valtion Rakennushallitus ja erityisesti pieniä huoltorakennuksia ja muutostöitä suunniteltiin virkatyönä Keski-Suomen piirirakennustoimistossa. Kumpulän (1938) piirustukset ovat Väinö Vähäkallion (1886–1959) ja Martti Välikankaan (1893–1973) signeeraamat. Vähäkallio oli tuolloin Rakennushallituksen pääjohtaja ja Välikangas työskenteli siellä yliarkkitehtina. Koulukodin henkilökunnan asuntolaksi rakennetun Johtola II:n (1960) piirustukset on hyväksynyt Toimi Hämäläinen (1922–1995), joka toimi Rakennushallituksen yliarkkitehtina 1957–1972 ja suunnitteli paljon koulurakennuksia. Kotilan (1963) suunnittelusta vastasivat Rakennushallituksen toimistoarkkitehdit Kyllikki Syväranta (1907–2009) ja Kerttu Tamminen (1898–1981). Syväranta suunnitteli myös Johtola II:n ja harrastekeskus Kuntolan. Koulukotivaiheen viimeisen, suuren lisärakennuksen, Kurssilan (1988) on virkatyönä tehdystä suunnitteluperinteestä poiketen suunnitellut Arkkitehtitoimisto Kauko Lahti.

ARKKITEHTI A. W. STENFORS

Vuonna 1866 syntynyt Alfred Wilhelm Stenfors valmistui arkkitehdiksi Polyteknillisestä opistosta 1890. Opiskeluaikanaan hän toimi aktiivisesti suomenkielisen opetuksen puolesta. Valmistuttuaan hän työskenteli yksityisenä arkkitehtina ja lääninarkkitehdin avustajana Vaasassa. Vuonna 1910 hänet nimitettiin Vaasan lääninarkkitehdiksi.

Stenfors suunnitteli lukuisia julkisia ja yksityisiä rakennuksia pääasiassa Vaasassa. Hänen tunnetuimpiin töihinsä kuuluvat uusgotiikkaa edustava Vaasan kauppahalli vuodelta 1902 ja sen laajennus vuodelta 1927, Vaasan kaupunginteatteri vuodelta 1907, 1909 valmistunut Kirkkopuistikon tyttölyseo, poliisilaitos vuodelta 1914 sekä Palosaaren kirkko vuodelta 1910. Nämä rakennukset edustavat pääasiassa jugendia, johon on usein sekoittunut kansallisromantiikan sävyjä.⁶⁶

1900-luvun alkuvuosikymmeninä Stenfors teki opintomatkoja Eurooppaan ja matkusti aina Sisilian eteläkärkeen asti.⁶⁷ Stenfors toimi myös piirustuksen opettajana

↑ Arkkitehti Alfred Wilhelm Stenfors. Kirjasta *Suomen Rakennushallinto 1811–1961*.

Vaasan reaalilyseossa vuosina 1894–1911. Hän oli kansallisen kokoomuspuolueen jäsen ja osallistui aktiivisesti yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen elämään.

Stenfors nimitettiin Yleisten rakennusten ylihallituksen ylijohtajaksi vuonna 1921 Onni Tarjanteen jälkeen. Hän ei kuitenkaan viihtynyt keskusviraston päällikkönä työn kuormittavuuden takia ja erosi jo seuraavana vuonna. Tarjanteen ja Stenforsin hallintokausia pidetään Yleisten rakennusten ylihallituksen suomalaistumisen vaiheena.⁶⁸ Stenfors palasi Vaasaan ja toimi läänin rakennuskonttorin esimiehenä vuoteen 1934 asti. Tällä kaudella hän suunnitteli Vaasan lisäksi klassismin muotokieltä edustavia rakennuksia myös muualle, kuten kasvatuslaitosrakennuksia Laukaaseen. Kirjassaan *Muistelmia elämäni vaiheista* Stenfors kertoo, että kasvatuslaitokset kiinnostivat häntä erityisesti. Laukaan lisäksi hän laati rakennuspiirustuksia Östensön turvakotiin Pietarsaareen.⁶⁹ Stenfors kuoli Vaasassa 1952.

⁶⁶ Mentula 2005, 16–17.

⁶⁷ Stenfors 1943, 34.

⁶⁸ Halila 1967, 96.

⁶⁹ Stenfors 1943.

↑ Vanha sotilasvirkatalo koulukodin johtajan asuntona. Kuvaaja ja ajankohta tuntematon, todennäköisesti 1950-luvun lopulta. Koulukotimuseo, Laukaan vankilan arkisto.

2.24 KESKEISET RAKENNUKSET

JOHTOLA

Melko hyväkuntoisesta, 1806 valmistuneesta sotilasvirkatalon päärakennuksesta tehtiin vuosina 1929–1930 koulukodin johtajan asunto, Johtola. Muutospiirustukset laati arkkitehti A. W. Stenfors. Rakennusta korotettiin, sen pärekatto vaihdettiin tiilikatoksi, jokaisen julkisivun keskelle lisättiin kulmastaan aumattu päätykolmio ja julkisivut verhoiltiin ajalle tyypillisellä kapealla vaakalaudoituksella. Sen väriksi tuli empirehenkinen vaaleankeltainen, joka oli mahdollisesti ollut julkisivulaudoituksen väri jo 1800-luvun puolivälissä.⁷⁰ Muutosten tavoitteena oli sopeuttaa rakennus uudisrakennusten klassisistiseen muotokieleen.

Kun vuoden 1959 tulipalo oli tuhonnut koulukodin päärakennuksen Törmälän, siirrettiin Johtolaan tilapäisesti keittiö, oppilaiden ja henkilökunnan ruokasalit ja joitain toimistotiloja. Nämä toiminnot siirtyivät vähitellen uusiin tiloihin, muun muassa vuonna 1963

valmistuneeseen Kotilaan, ja vanha virkatalo jäi kokonaan ilman käyttöä.⁷¹

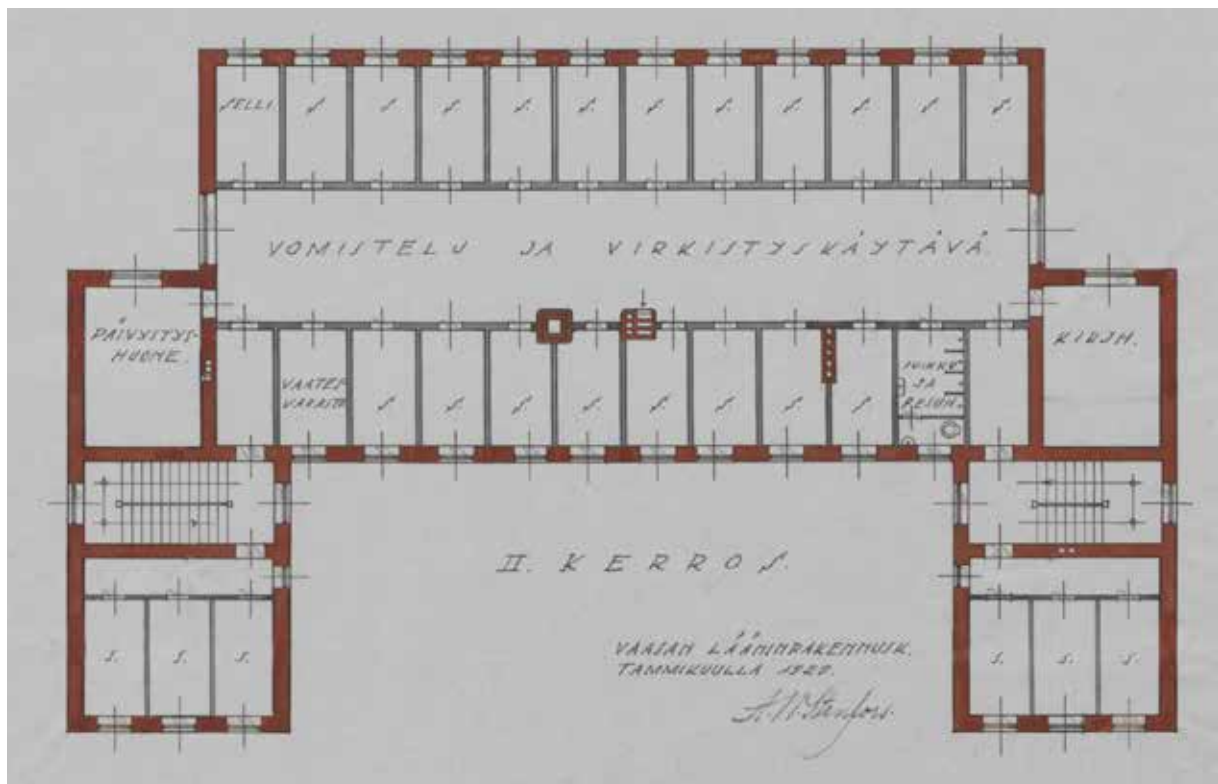
Rakennuksen kohtalosta käytiin väittelyä 1970-luvun alkuun asti ja purkamispäätös oli ehditty tehdä monta kertaa, kun se lopulta päätettiin säilyttää ja kunnostaa vuosina 1972–73. Keski-Suomen museon johdolla talon keskisali sisustettiin 1800-luvun kalusteilla. Salin ovet, ikkunat, seinät ja lattiat entisöitiin mahdollisimman lähelle aikakauden tyyliä. Talon ulkomuoto ja -värit säilytettiin sen 1920-luvulla saamassa asussa.⁷² Kun Laukaan vankila aloitti toimintansa, Johtolaan tuli jälleen henkilökunnan asuntoja ja salin kalusteet siirrettiin konetallin koulukotimuseoon. Keskisali on ollut nyt joitakin vuosia henkilökunnan taukokuoneena.⁷³

⁷¹ Koulukodin vuosikertomus 1960, 5. Kirjoittaja valittelee vuosikertomuksessa sitä, että vanha rakennus on jo käytännössä tuomittu purettavaksi ja että sen mukana katoaa paljon historiaa, mikä ei lopulta kuitenkaan toteutunut.

⁷² Valjakka.

⁷³ Laukaan vankilan apulaisjohtaja Petri Laitinen, sähköpostiviesti 28.6.2019.

⁷⁰ Valjakka.

↑ Leppäniemen
asuinkeuhkon
pohjapiirustus. A.
W. Stenfors, 1929.
KA.

LEPPÄNIEMI

Kaksi merkittävintä koulukodin perustamisvaiheen uudisrakennusta olivat avoimen osaston päärakennus Törmälä ja suljettu erityisosasto Leppäniemi. Molemmat olivat 1920-luvun klassismia edustavia, perusratkaisultaan kaksikerroksisia rakennuksia, joissa asuin-, opetus- ja huoltotilat sijoittuivat pääasiassa keskikäytävän molemmiin puolin. Suurimpia eroavaisuuksia niissä oli rakennusmateriaali: Leppäniemi on jykevä, linnamainen kivirakennus, kun taas Törmälä oli puurakenteinen. Tämä koitui sen kohtaloksi jouluna 1959, kun joko kynttilästä tai savukkeesta alkanut tulipalo tuhosi Törmälän kivijalkaan asti.⁷⁴

Leppäniemen suljettu osasto oli ainutlaatuinen koko maassa. Se oli käytännössä vankilamainen osastorakennus kiinteine kalusteineen, metalliovineen ja kaltereineen. Rakennuksesta ei ollut tarpeen poistua oppitunteja tai työntekoa varten, vaan suljetun osaston asukkaat tekivät päivätyönsä kellarin sementtivalimossa ja opetusta järjestettiin alakerran luok-

kahtuoneessa kolme tuntia päivässä.⁷⁵ Rakennuksen sivusiivissä oli lisäksi kovennettua eristysrangaistusta varten sellejä, joiden yläikkunoista ei edes voinut nähdä ulos.⁷⁶

Leppäniemi muistuttaa yleispiirteiltään enemmän 1800-luvun loppupuolen linnamaisia keskusvankiloita kuin muita A. W. Stenforsin 1920–1930-lukujen vaihteessa suunnittelemaa koulukotirakennuksia Pernasaassa tai Kuhankoskella. Seinien paksuus ja suhteellisen pieni ikkunapinta-ala kertovat ulospäin rakennuksen suljetusta käyttötarkoituksesta. Ulkoilupihaa ympäröivä korkea muuri viimeistään paljastaa, ettei kyse ole tavanomaisesta koulu- tai asuntolarakennuksesta.

Lähemmin tarkasteltuna rakennuksen mittasuhteet ovat kuitenkin hyvin harmoniset ja se muistuttaa massaltaan palladiolaista huvilaa. Julkisivujen koruttomuudesta huolimatta Leppäniemessä on nähtävissä huolellisesti suunniteltuja klassisoivia yksityiskohtia,

⁷⁴ Krogerus 1996, 96; Kyppö 1989, 45.

⁷⁵ Krogerus 1996, 74.

⁷⁶ Krogerus 1996, 69.

↑ Tyhjiällä olevan Leppäniemen koillis pääty, ulkoilupihan portti ja muuri sekä vasemmassa reunassa muuriin liittyvä työpajarakennus kesäkuussa 2019. Toisen kerroksen kolme ikkunaa ovat pohjapiirustuksen oikeassa alakulmassa näkyvien eristysselellien ikkunat.

kuten oviaukkojen ja portin koristeaiheet, räystäät ja päätykolmiot. Rakennustavaltaan se on aikansa moderneinta tekniikkaa betonivälipohjineen ja -pilareineen. Rakennus on suorastaan hämmästyttävä tuulahdus kivikaupunkia keskisuomalaisessa maalaismaisemassa.

Sisäpuolella rakennuksen toista kerrosta hallitsivat pienet yhden oppilaan huoneet, jotka sijoittuivat leveän käytävän molemmiin puolin. Käytävä on Stenforsin pohjapiirustuksessa nimetty ”voimistelu- ja virkistyskäytäväksi”. Muuta yhteistilaa asuinkerroksessa ei ollut. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsivat luokahuone, ruokasali, veistohuone ja henkilökunnan tilat. Kellarikerroksessa oli pahamaineinen sementtivalimo sekä varasto- ja teknisiä tiloja. Ulkoilupihan muuri yhdisti Leppäniemen ja viereisen työpajarakennuksen rakenteellisesti yhdeksi kokonaisuudeksi, vaikka työpaja olikin toiminnallisesti täysin erillinen eikä yleensä suljetun osaston oppilaiden käytössä.

Leppäniemi oli viimesijainen sijoituspaikka koko maan vaikeimmille ja vaarallisimmille koulukotipojille, mikä osaltaan antoi koko Pernasaarelle hurjan maineen. Sinne päädyttiin joko Pernasaaren avoimelta

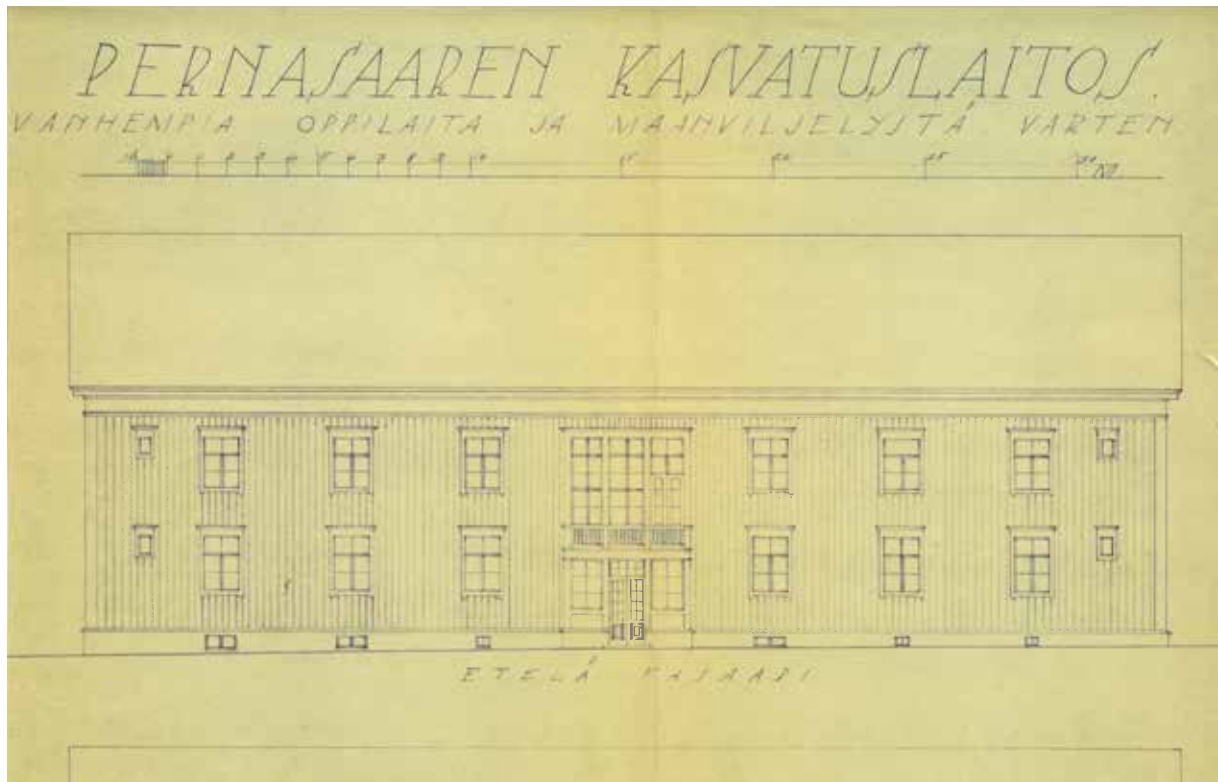
puolelta esimerkiksi karkaamisyrityksen jälkeen tai suoraan muista koulukodeista, kun niiden kurinpitokeinot ehtyivät.⁷⁷ Vasta 1960-luvulla, kun koulukoteja kritisoitiin voimakkaasti julkisuudessa, Leppäniemeä alettiin muuttaa vähemmän vankilamaiseksi. Tällöin muun muassa asuinhuoneiden ovet muutettiin tavalliseksi ja kalterit poistettiin ikkunoista. Myös sementtivalimon toiminta lopetettiin, osin siksi, että kouluopetuksen tuntimäärää oli lisätty.⁷⁸

Muutokset kasvatusmenetelmissä, tilojen vanhanaikaisuus ja puutteet muun muassa valvojen työturvallisuudessa johtivat siihen, että suljetun osaston viereen koulukodin piha-alueelle alettiin suunnitella 1980-luvun puolivälissä johtaja Ensio Kypön aloitteesta uutta tukiosatorakennusta, joka olisi korvannut rapistuvan ja vankilamaisen Leppäniemen. Lopulta valtio kuitenkin luopui suunnitelmasta ja sen sijaan Leppäniemen suljettu osasto lakkautettiin kokonaan vuonna 1987.⁷⁹

77 Krogerus 1996, 69–71.

78 Krogerus 1996, 77–78.

79 Krogerus 1996, 80–81.

↑ Vuonna 1959 palaneen Törmälän pääjulkisivu koulukodin keskipihalle. Rakennus on puhdasta 1920-luvun klassismia siinä missä aiemmassa Kuhankosken Päivälässä oli vielä jugendin vaikutteita. A. W. Stenfors, 1928. SK.

↓ Neljä vuotta ennen Törmälää suunniteltu Kuhankosken tyttöjen koulukodin päärakennus, Päivälä. Rakennukset olivat käyttötarkoitukseltaan ja pääpiirteiltään hyvin samankaltaisia. Päivälä on yhä olemassa, joskaan ei alkuperäisessä käytössään. A. W. Stenfors, 1924. KA.

↑ Koulukodin oppilaita ja opettajia Törmälän edessä. Kuva mahdollisesti vuodelta 1953, kuvaaja tuntematon. Koulukotimuseo, Laukaan vankilan arkisto.

TÖRMÄLÄ

Törmälä oli Pernasaaren koulukodin päärakennus ja avoin asuinosasto laitoksen perustamisesta vuoden 1959 tuhoisaan tulipaloon asti. Se oli harjakattoinen, pystylaudoitettu rakennus, joka muistutti tyyliltään paljon Stenforsin muita koulukotirakennuksia samalta ajalta, kuten Kuhankosken Päivälää. Sen pääsisäänkäynnin yhteydessä oli lasitettu kuisti, jonka yläpuolella oli iso ikkuna porrashuoneeseen. Yhdessä nämä muodostivat vaikuttavan arkkitehtonisen aiheen julkisivuun.

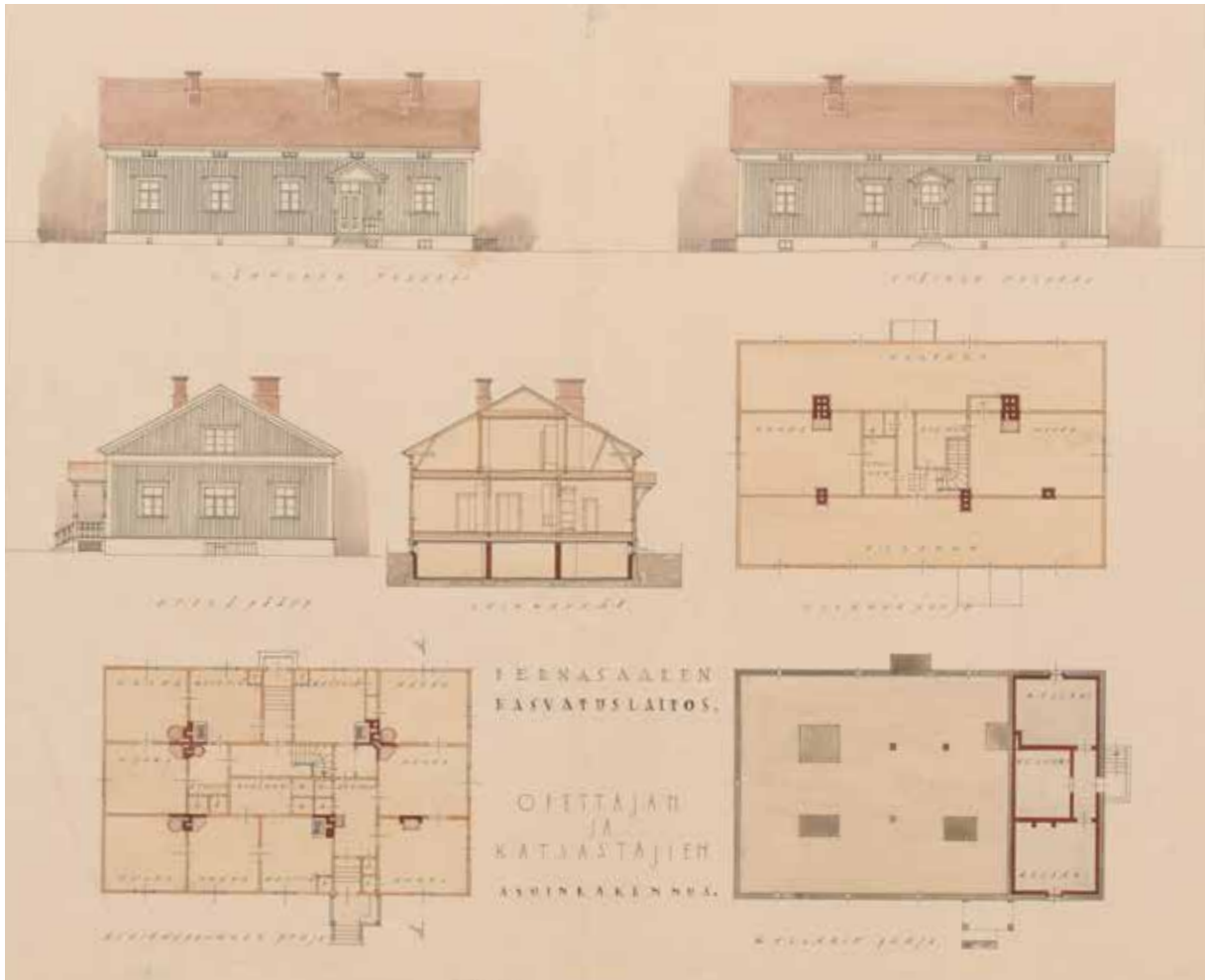
Rakennuksen sijoittaminen järvenrannan pohjoisrinteeseen muutti alueen toiminnallista painopistettä ja loi uuden, laajemman pihapiirin vanhan sotilasvirkatalon etupihan itäpuolelle. Myös koulukodin myöhemmät oppilasrakennukset, Kumpula ja Kotila, rakennettiin rajaamaan tätä pihapiiriä.

Asuinhuoneet olivat Törmälässäkin toisessa kerroksessa keskikäytävän varrella. Ne olivat suurempia kuin Leppäniemen sellimäiset huoneet ja olivatkin tarkoitettu useammalle pojalle kerrallaan. Jokaiselle oppilaalle oli neljän hengen huoneissa oma kaappi henkilökohtaisten tavaroiden säilyttämistä varten. Sa-

massa kerroksessa oli suuri päivähuone, josta avautui näköala järven suuntaan, ja kaksi valvojien, vanhalla nimellä ”katsastajien” huonetta. Ensimmäinen kerros jakaantui eri toimintatarkoituksia varten: keskellä oli aula ja oppilaiden ruokailu- ja opetustilat sekä vierashuone, päädyissä taas huoneita karjakoille ja keittiöhenkilökunnalle ja koulukodin keittiö. Henkilökunnan tiloihin oli erillinen käynti ulkoa. Kellarissa oli muun muassa sauna, leipomo, veistoluokka ja pesutupa.

Tulipalon jälkeen sosiaaliministeriö olisi halunnut hävittää myös jäljelle jääneen kivijalan kellareineen, mutta silloinen johtaja Kyppö päätti arvioittaa sen. Kellarikerros todettiin niin arvokkaaksi, että sen purkaminen olisi katsottu valtion varojen tuhlaamiseksi, mitä virkamiehet eivät voineet ottaa vastuulleen. Näin kellarin päälle nousi vuonna 1964 pitkään toivottu harrastelukeskus Kuntola, joka olisi ilman Kypön kekseliäisyyttä voinut jäädä varojen puutteessa kokonaan rakentamatta.⁸⁰

⁸⁰ Krogerus 1996, 42.

- ↑ Eräs Stenforsin suunnitelmista henkilökunnan asuinrakennukseksi Pernasaareen (1929). Täsmälleen tällaista rakennusta ei ole alueelle tietävästi koskaan tehty, mutta siinä on paljon samoja piirteitä kuin esimerkiksi Kukkolassa ja Rantalassa. KA.

HENKILÖKUNNAN ASUINRAKENNUKSET

Stenfors suunnitteli alueelle myös henkilökunnan asuinrakennuksia. Näistä alkuperäisiä ovat ainakin Kukkola ja Rantala, molemmat vuodelta 1932. Kaksi muuta rakennusta, Linnankorva (1951) ja Rajala (1943), ovat pääpiirteittäin samantyyliisiä, Rajala jopa eräänlainen kopio Rantalasta, mutta niiden rakennustapa ja detaljit ovat yksinkertaistettuja. Niiden suunnittelijana on toiminut viime kädessä joku muu kuin Stenfors, joka oli jäänyt tuolloin jo eläkkeelle.

Kukkola ja Rantala edustavat molemmat hiottua 1920-luvun lopun klassismia ja niiden mittasuhteet, pintojen syvyysvaikutelman reliefmäinen käsittely ja yksinkertaiset klassisistiset koristeaiheet tekevät materiaaleiltaan ja käyttötarkoitukseltaan tavanomaisista puutaloista aikaa kestäviä. Nämä rakennukset ovat myös säilyneet melko hyvin alkuperäisessä

asussaan, joten niiden arvo on ilmeisesti tunnistettu jo aikaisemmin. Niissä on kuitenkin havaittavissa jälkiä 1980–1990-lukujen yhtenäistävästä remontointitavasta. Useissa rakennuksissa alueella esimerkiksi kuistin kaikeet on uusittu saman nikkarityylisen mallin mukaan rakennuksen alkuperäiset tyylipiirteet huomioimatta.

Valvojien ja opettajien asuinrakennukset sijoitettiin pääasiassa järven ja koulukodin avoimen keskipihan väliselle vyöhykkeelle, avoimen ja suljetun osaston välimaastoon. Poikkeuksena tähän sääntöön oli Rajala, joka rakennettiin maatalousrakennusten väliin keskipihan kaakkoislaidalle.

Myöhemmin alueelle rakentui myös erillispientaloja ja henkilökunnan asunnoiksi, kuten Leppäranta (1958) ja Lamminranta (1966). Nämä ovat tyyppitalomaisia, ajalleen ominaisiin perusratkaisuihin pohjautuvia

taloja. Ne rakennettiin hieman erilleen koulukodin pihapiiristä. Niiden sijainti ja olemus oli huomattavasti yksityisempi kuin koulukodin alkuvuosikymmenten aikana rakennetut henkilökunnan asuinrakennukset, jotka suuntautuivat kohti avointa keskipihaa.

MAATALOUSRAKENNUKSET

Omavaraisuus ruoan tuotannossa oli vielä ennen sotia koulukotien elinehto, joten Pernasaaren koulukodin perustamisvaiheessa syntyi tarve myös uusille maatalousrakennuksille. Lääninarkkitehti Stenfors suunnitteli alueelle muun muassa suuren navetan eli ”karjakartanon”, myllyn, kasvihuoneen, sikalan ja maakellarin.⁸¹ Näistä ainakin navetta (suunnitelma 1933, valmistunut 1936) ja mylly (1930) ovat vielä olemassa. Nämä kaksi mittakaavaltaan hyvin erilaista käyttörakennusta osoittavat Stenforsin erinomaisen kyvyn hyödyntää harmonisia mittasuhteita ja hienovaraisia klassisia aiheita arkisimmissakin ympäristöissä. Varsinkin pieni myllyrakennus on koristeellisine oviheloineen, kattoratsastajineen ja spiiroineen kuin kirkon tapuli.

Sotilasvirkatalon maatalousrakennukset olivat sijoittuneet pääasiassa tiiviiseen pihapiiriin päärakennuksen eteläpuolelle ja hajanaisemmin metsäiseen rinteeseen kiinteistön kaakkoislaidalle, Juntulan tilan rajaa vasten. A. W. Stenforsin varhaisimmissa asema-

piirustusluonnoksissa koulukodin navetta- ja aittarakennukset on esitetty saman periaatteen mukaisesti lähellä vanhaa virkatalopihapiiriä. Tästä kuitenkin luovuttiin tuntemattomasta syystä ja esimerkiksi suuri navetta sijoitettiin aiemmin rakentamattomaan kohtaan, lähes Saviontien varteen. Kaakkoissivun rakennusriviä täydennettiin esimerkiksi myllyllä ja viljankuivaamolla.⁸²

Useissa alueen maatalousrakennuksissa on käytetty materiaalina sementtitiiltä, joka oli ajalle tyypillinen rakennusaine maaseudulla. Tiiltä käytettiin sekä rapattuna että verhoamattomana. Mylly on hieno esimerkki puhtaaksimuuratun sementtitiilien käytöstä ikkunaholveissa ja yksinkertaisissa ornameenteissa. Koulukodin aloitettua toimintansa niitä valmistettiin Leppäniemen kellarin sementtivalimossa ja osa alueen rakennuksista, kuten työpajarakennuksen laajennusosa, onkin tehty talon omavalmisteisista tiilistä. Tiilet olivat myös kysyttyjä koulukodin ulkopuolella: esimerkiksi vuonna 1940 Vihtavuorella sijaitsevaan Valtion ruutitehtaaseen tilattiin 5 000 kappaletta sementtitiiliä Pernasaaresta.⁸³

Koulukodin aikaiset maatalousrakennukset ovat nykyään jääneet ilman tarkoituksenmukaista käyttöä. Vanha navetta on tällä hetkellä vankilan työpajatilana, monet muut lähinnä varastoina.

81 Kasvihuoneen, sikalan ja kellarin piirustukset ovat Kansallisarkistossa.

82 Kansallisarkistossa ja Senaatti-kiinteistöjen arkistossa on useita samankaltaisia asemapiirustuksia vuosilta 1928–1930, joissa muun muassa navetta ja talli on poikkeuksetta sijoitettu lähelle virkatalon päärakennusta. Piirustuksessa kuvatut rakennukset voivat myös viitata jo olemassa oleviin virkatalon rakennuksiin, jotka aiottiin ehkä ottaa suoraan koulukodin käyttöön. Vanha maatalouspiha kuitenkin käytännössä hävitettiin ja hajautettiin laajemmalle. Stenforsin aikaista asemapiirustusta, jossa esimerkiksi navetta olisi nykyisellä paikallaan, ei ole löytynyt.

83 Krogerus 1996, 83.

← Pernasaaren myllyn hienosti taottu ovi ja ajalle tyypillisistä sementtitiilistä ladottu seinä holvauksineen.

2.3 Laukaan vankila

2.31 SUOMEN VANKILOIDEN HISTORIAA

Suomen vankilat toimivat pitkään vanhoissa kruunun linnoissa ja kaupunkien varaskellareissa. Suomen vankilalaitosta alettiin uudistaa 1800-luvun lopulla, kun vuonna 1867 Adolf Grotenfelt nimitettiin vankiloiden tarkastajaksi ja keskitetty vankeinhoitohallitus perustettiin 1881. Tällöin myös vankeusrangaistuksesta tuli uusi standardi aikaisemmin käytössä olleiden häpeä- ja ruumiinrangaistuksien sekä karkotuksien sijaan.⁸⁴ Työnteon yhdistäminen vankeuteen oli alusta asti yksi järjestelmän tavoitteista, mutta sen toteutus oli kuitenkin hankalaa käytännön syistä, muun muassa siksi, ettei vankilarakennuksia ollut suunniteltu riittävän hyvin tähän tarkoitukseen.⁸⁵

1900-luvun alussa vankilaverkosto laajeni kaupunkien kivivankiloista maaseudulle perustettuihin työsiirtoloihin, joista tuli myöhemmin itsenäisiä vankiloita, kuten esimerkiksi Sukeva ja Konnunsuo.⁸⁶ Näissä työtoiminta oli usein painottunut maatalouteen tai pellonraivaukseen, minkä katsottiin syrjäisen sijainnin ohella olevan vangeille myös moraalisesti eheyttävämpää kuin maata toimettomana kaupungin keskusvankilassa.⁸⁷

Työtoiminta vaihtui 1960-luvun jälkeen maataloudesta teolliseen valmistukseen tai käsitöihin. 1970-luvulta alkaen joistakin varavankiloista ja keskusvankiloiden alaisista siirtoloista muokattiin Laukaan vankilan tapaisia avolaitoksia. Näille tyypillistä oli suhteellisen vapaat laitosolet ja tehdystä työstä saatava kunnollinen palkka.⁸⁸ Tämän mahdollisti myös vuonna 1975 voimaan tullut asetus rangaistusten täytäntöönpanosta, jossa eräänä lähtökohtana oli niin kutsuttu normaalisuusperiaate. Se tarkoittaa, että vapauden menetys sinällään katsotaan jo riittäväksi rangaistukseksi, eikä vankien oloja ole syytä tehdä

huonommiksi kuin yhteiskunnassa yleisesti. Tämä muutos mahdollisti työnteon ja opiskelun lähtökohtaisesti kaikille vangeille.⁸⁹

2.32 LAUKAAN VANKILA

Laukaan vankila aloitti toimintansa lakkautetun Pernasaaren koulukodin tiloissa 1.9.1994. Laitosmuodon vaihdos selittyy toisaalta talouslaman vaikutuksilla ja sosiaali- ja terveysministeriön toiveella vähentää lasten ja nuorten sijoituksia valtion koulukoteihin, toisaalta aluepoliittisella tarpeella saada Keski-Suomeen oma vankila, jotta vankeja voitaisiin sijoittaa mahdollisimman lähelle kotiseutuaan.⁹⁰ Koulukodin henkilökunta oli ilmeisen kiintynyt työympäristöönsä, koska vankeinhoito-osaston kartoituksessa kaikki 39 työntekijää olivat halukkaita siirtymään vankeinhoitolaitoksen palvelukseen – ja lähes kaikki olivat kiinnostuneita vain Pernasaaren sijoitettavan vankilan viroista.⁹¹

Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston asettaman työryhmän muistiossa alkuvuodelta 1994 koulukodin tiloja kuvailtiin pääosin hyväkuntoisiksi ja avovankilan käyttöön sopiviksi. Entinen suljettu osasto Leppäniemi todettiin silloisessa kunnossaan asumiin kelpaamattomaksi. Sille kuitenkin kaavailtiin mahdollista tulevaisuutta uuden vankilan osana: muistiossa pidettiin tavoiteltavana perustaa Keski-Suomen läänin tutkintavangeille lääninvankilaosasto, joka olisi voinut sijoittua joko remontoituun Leppäniemeen tai uuteen rakennukseen. Leppäniemen kunnostus tai uudisrakennus oli tarkoitus aloittaa vankityövoimalla heti, kun määräraha myönnettäisiin, mutta uutta suljettua osastoa ei Pernasaaren lopulta koskaan tehty.⁹²

⁸⁴ Pajuoja 1993, 12.

⁸⁵ Pajuoja 1993, 20–21.

⁸⁶ www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/historiaa.html

⁸⁷ Pajuoja 1993, 54.

⁸⁸ Pajuoja 1993, 73.

⁸⁹ <http://plus.edilex.fi/tukes/fi/he/20040263>, johdanto hallituksen esitykseen yleisperusteluineen.

⁹⁰ Pernasaaren koulukodista Laukaan vankilaksi 1994, 1. Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, työryhmän muistio.

⁹¹ Pernasaaren koulukodista Laukaan vankilaksi 1994, 4. Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, työryhmän muistio.

⁹² Pernasaaren koulukodista Laukaan vankilaksi 1994, 10–13. Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, työryhmän muistio.

↑ Laukaan vankilan rakennuksia ilmakuvassa noin vuonna 1997. Pitkä rakennus keskellä oikealla Kotila, sen takana Kuntola. Vasemmassa reunassa Kumpula ja alalaidassa Kurssila. Kuvaaja tuntematon. Laukaan vankilan arkisto.

Laukaan vankila on yksi paikoista, joissa pitkäaikaisvankeja valmennetaan vapauteen. Tällä hetkellä Laukaan vankilan kirjoilla on 35 vankia, joista kahdeksan on koevapaudessa vankilan ulkopuolella. Monet opiskelevat tai käyvät töissä. Vankilassa järjestetään myös talonrakennuksen ammattiopetusta.⁹³

Alueen rakennuksiin on tehty pieniä muutoksia ja korjauksia vankilan toimintavuosina, mutta uusia rakennuksia ei ole vankilan toiminnan aikana rakennettu. Vanha navettarakennus, joka muutettiin koulukodin loppuvuosina hevostalliksi, on nykyään puutyöverstaana. Vankien vakituiset asuinosaat sijoittuvat kahteen rakennukseen, Kotilaan ja Kumpulaan. Henkilökuntaa vankilassa on kaiken kaikkiaan 30, joista kolme asuu alueella.⁹⁴

Rakennusten ikä ja kunnon heikkeneminen alkaa paikoin näkyä. Kumpulasta on pitänyt siirtää neljä vankia Kukkolaan vesivahingon takia. Vuonna 1852 valmistunut Pirttilä on kokonaan käyttökiellossa.⁹⁵

⁹³ Suullinen tieto, Lasse Laukkanen. 28.5.2019.

⁹⁴ Henkilökuntaa asuu Linnankorvassa, Rantalassa ja Johtola 2:ssa. Laukaan vankilan apulaisjohtaja Petri Laitinen, sähköpostiviesti 28.6.2019.

⁹⁵ Suullinen tieto, Lasse Laukkanen. 28.5.2019.

Lukuisten eri-ikäisten rakennusten kunnossapitoon ei todennäköisesti ole ollut riittävästi resursseja tilanteessa, jossa vankila on muuttamassa pois ja niiden jatkokäytöstä ei ole tietoa.

Kehitys kohti vankilamallia, jossa vangit pyritään integroimaan osaksi yhteiskuntaa jo ennen vapautumistaan, on johtanut siihen, että Laukaan vankilan sijainti ei ole enää ihanteellinen. Koska monet vangit liikkuvat töiden, harrastusten ja opiskelujen takia usein vankilan ulkopuolella, on sijainti hyvien liikenneyhteyksien varassa muodostunut tärkeäksi.⁹⁶ Keskeinen sijainti helpottaa luonnollisesti myös henkilökunnan työssäkäyntiä ja vankivierailuja. Osin näistä syistä ja osin siksi, että entinen koulukoti ei ole enää mittavaa peruskorjausta vaativine rakennuksineen tiloiltaan vankilakäyttöön soveltuva, ollaan vankila siirtämässä Jyväskylään täysin uusiin, ajanmukaisiin rakennuksiin. Uuden vankilan arvioitu valmistuminen on vuonna 2020.⁹⁷

⁹⁶ Keskisuomalainen, päivämätön lehtileike. Vankilaa istutetaan Vaajakoskelle.

⁹⁷ Suullinen tieto, Lasse Laukkanen. 28.5.2019.

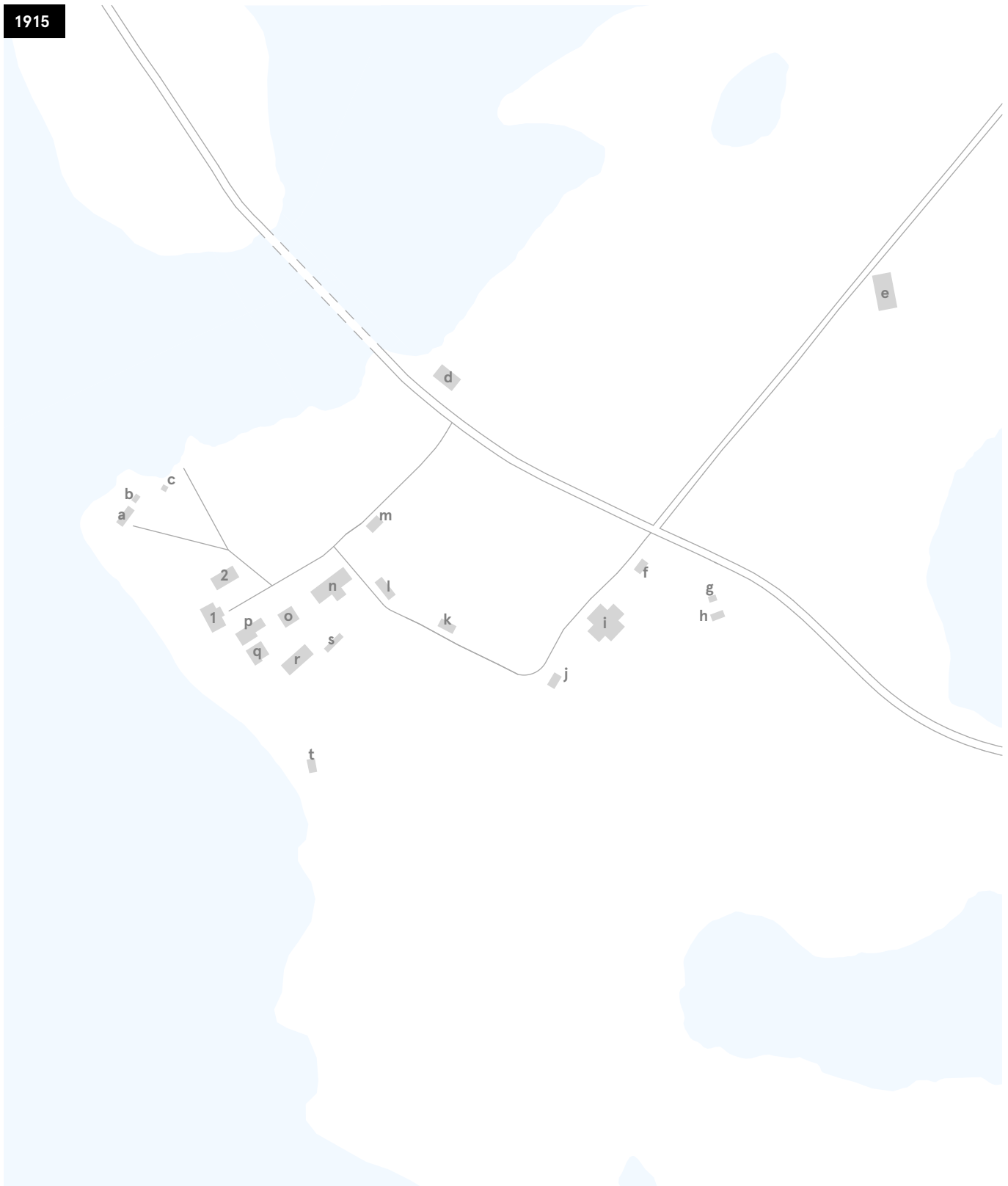
2.4 Rakennusvaiheet

PURETUT RAKENNUKSET	
a	ei tiedossa
b	ei tiedossa
c	ei tiedossa
d	Sillankorva (1870)
e	lato, aitta tms.
f	lato, aitta tms.
g	ei tiedossa
h	ei tiedossa
i	riihi
j	kuivausriihi
k	jyvääitta
l	lato/vaja
m	ei tiedossa
n	navetta
o	talli/sikala
p	ulkohuonerakennus
q	vaunuvaja
r	puuvaja
s	ei tiedossa
t	sauna
u	Törmälä (1930)
v	piharakennus
w	saha
x	riihi
y	kanala
z	kasvihuone
å	tiilivarasto
ä	iso puuvaja
ö	palokalustovaja

- Ennen vuotta 1915 rakennetut
 1915-1939 rakennetut
 1939 jälkeen rakennetut

RAKENNUS	
1.	Johtola I
2.	Pirttilä
3.	Höyläämö
4.	Leppäniemi
5.	Mylly
6.	Kukkola
7.	Rantala
8.	Työpaja
9.	Karjarakennus
10.	Juurikaskellari
11.	Kumpula
12.	Talouskellari
13.	Rajala
14.	Viljankuivaamo
15.	Linnankorva
16.	Konetalli
17.	Leppäranta
18.	Johtola II
19.	Autotalli
20.	Kotila
21.	Kuntola
22.	Viljankuivaamo
23.	Lamminranta
24.	Rantasauna
25.	Vedenottamo
26.	Leirimaja
27.	Leirimajan sauna
28.	Aitta 1
29.	Aitta 2
30.	Keittokatos
31.	Jätevedenpuhdistamo
32.	Kurssila
33.	Grillikatos
34.	Lato
35.	Lämpökeskus

1915

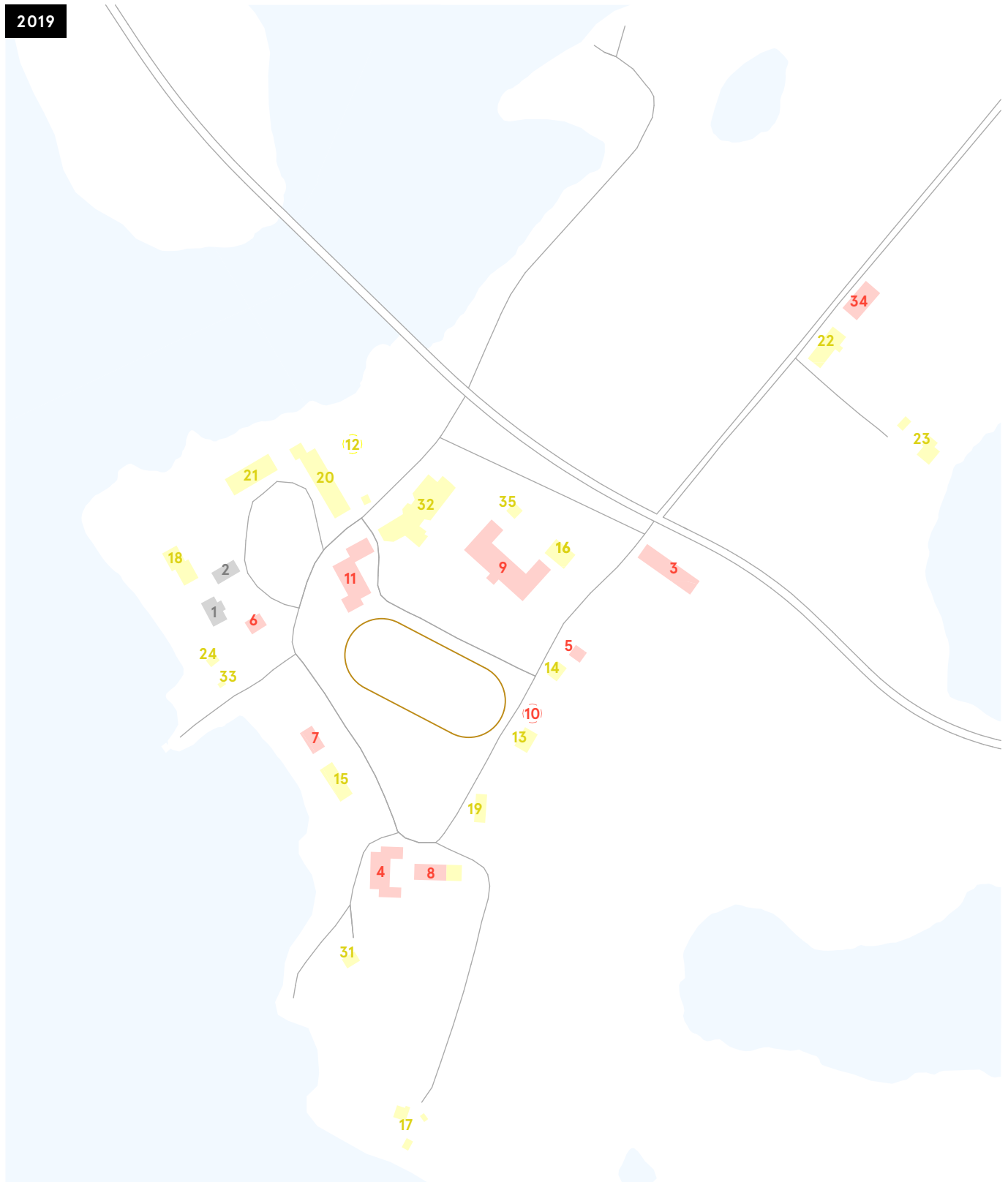
- Ennen vuotta 1915 rakennetut
- 1915–1939 rakennetut

↑ Tilanne virkatalovaiheen lopussa, 15 vuotta ennen koulukodin perustamista.

- Ennen vuotta 1915 rakennetut
- 1915–1939 rakennetut
- 1939 jälkeen rakennetut

↑ Tilanne koulukodin ensimmäisen rakennusvaiheen päättyessä, juuri ennen sotaa. So-tilasvirkatalovaiheesta on jäljellä vain kolme rakennusta ja osa tielinjauksista.

- Ennen vuotta 1915 rakennetut
- 1915–1939 rakennetut
- 1939 jälkeen rakennetut

↑ Tilanne nykyisellään, Laukaan vankilan viimeisinä vuosina. Rakennuskanta on käytännössä sama kuin koulukodin toiminnan päättyessä. Noin puolet rakennuksista on sodan jälkeiseltä ajalta.

3. Rakennusten nykytila

1. Johtola I

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)	KIINTEISTÖTUNNUS
307480	410-411-0001-0016
RAKENNUSTUNNUS (RISE)	PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS
7	1009203527
ARKKITEHTI	OMISTUS JA HALLINNOINTI
J. E. Carlberg, A. W. Stenfors	Suomen valtio
	SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA
	1806, 1929
RAKENNUTTAJA	TILAVUUS (m³)
	915
BRUTTOALA (m²)	HUONEISTOALA (m²)
318	224
KERROSALA (m²)	KERROSLUKU
252	1
SÄILYNEISYYS	

Alkuperäisestä sotilasvirkatalovaiheesta jäljellä pääkerroksen pohjaratkaisu ja mahdollisesti kellari. Ulkoasultaan jugendhenkistä 1920-luvun klassismia. Pieni osa julkisivuverhoilusta ja yksityiskohdista 1920-luvulta, suurin osa uusittu peruskorjausten yhteydessä 1970-luvulla.

KÄYTTÖHISTORIA

Sotilasvirkatalon päärakennus, asuinkäytössä läpi 1800-luvun. Koulukodin johtajan asunto 1930-luvun alusta 1960-luvulle asti. Sitten museo- ja vieraskäytössä. Vuodesta 1994 vankilan henkilökunnan asuinkäytössä. Nykyään keskisalissa henkilökunnan taukotila, päätyasunnossa vartijoiden varallaolotila.

KOHDEKuvaus

Puolitoistakerroksinen hirsitalo, mitoiltaan noin 16,6 x 9 m. Alapuolella kellari. Alun perin mallipiirustusten (J. E. Carlberg, 1731) mukaan rakennettu kapteenin sotilasvirkatalo. Rakennusta korotettiin ja sen kattomuoto muutettiin jyrkkäharjaiseksi kärkeään aumatuin päätykolmioin 1920–1930-lukujen vaihteessa, kun se kunnostettiin uuden koulukodin johtajan asunnoksi. Talon pohjaratkaisusta on yhä nähtävissä keskisalin ja sivukamarien alkuperäinen sijainti, vaikka sitä on muutettu mm. lisäämällä kylpyhuoneita.

Talon pääjulkisivulla on avokuisti ja järven puoleisella pitkällä sivulla suurehko parveke, jotka ovat muodoltaan 1920-luvulta, mutta uusittu 1970-luvulla. Kuistin kaiteen koristeleikkaukset ovat samaa nikkarityyliä kuin alueen muissakin vanhemmissa taloissa.

Sokkeli ulkoneva, alkuperäinen kivosokkeli, joka on betonoitu ja ulkopuolelle on asennettu pystysalaoja. Kuistin alla uusi betonisokkeli ja sisäänkäynti kellariin.

Ulkoverhous on pääosin uusittu 1970-luvulla. Toisessa kerroksessa pystysuuntaista helmiponttia ja vinoja koristelautoja luultavasti 1920-luvulta, osaksi korjailtu myöhemmin. Nurkkalautoitus huomattavan ulkoneva.

Jyrkkä harjakatto, katemateriaali moderni kourutiili. Myös pitkien sivujen keskellä on päätykolmiot, kaikki neljä frontonia on aumattu kärkeään. Riippurännit. Räystäässä porrastettu korniisi, uusittu 1970-luvulla.

Kaksilasiset puuikkunat uusittu vanhaa mallia mukaillen. Karmien nikkarityylliset puuleikkaukset ovat valokuvien perusteella samanlaiset kuin jo 1900-luvun alussa. Puulasiovet uusittu 1970-luvulla tai myöhemmin.

MUUTOKSET

Korotettu 1920-luvulla, katto uusittu ja frontonit lisätty.

Peruskorjattu 1972–1973. Tällöin keskisali entisöity 1800-luvun asuun. Muutettu jälleen vankilan henkilökunnan asuinkäyttöön 1994. Nykyään keskisalissa henkilökunnan taukotila ja pieni keittiö.

SIVU KOILLISEEN

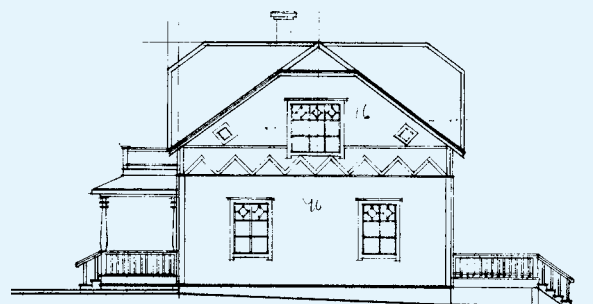
PÄÄTY LUOTEESEEN

SIVU LOUNAASEEN

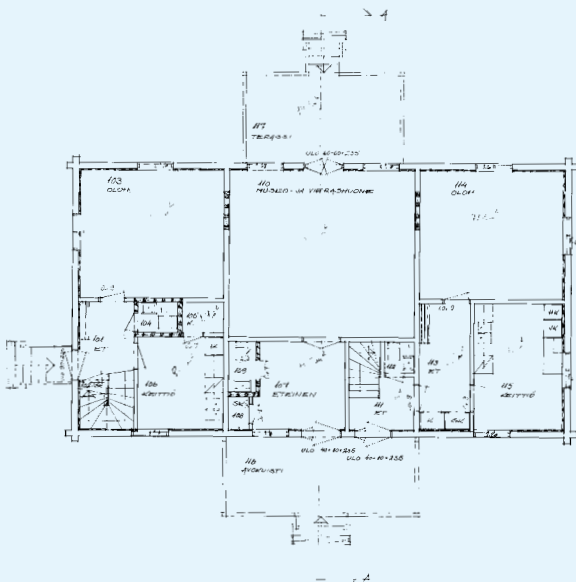

PÄÄTY KAAKKOON

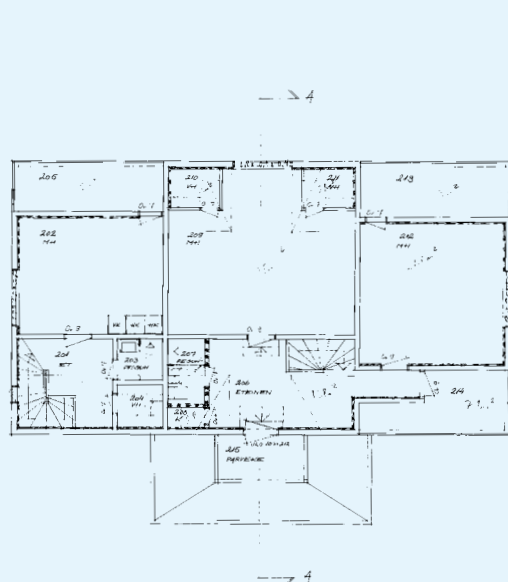

↑ Julkisivut 1970-luvulla entisöidyssä asussaan. SK.

POHJAPIIRROS, 1. KRS

POHJAPIIRROS, ULLAKKO

↑ Ensimmäisen kerroksen ja ullakon pohjapiirustukset 1970-luvun alusta. Pohjaratkaisuja on sittemmin muutettu ainakin keskisalun osalta. SK.

↑ Johtola I:n julkisivu järven suuntaan. Talon ympäristö on osittain kasvanut umpeen.

↓ Ensimmäisen kerroksen keskisali, joka toimii nykyään vankilan henkilökunnan taukotilana. Vasemmassa reunassa näkyy pieni keittokomero, joka on rakennettu salin nurkkaan vankilan aikana.

2. Pirttilä

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307478

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

5

ARKKITEHTI

ei tiedossa

RAKENNUTTAJA

ei tiedossa

BRUTTOALA (m²)

330

KERROSALA (m²)

148

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

1009203505

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1852

TILAVUUS (m³)

500

HUONEISTOALA (m²)

128

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Alkuperäisestä talosta ei liene jäljellä muuta kuin osa seinähirsistä ja kivijalka. Monin remontein muutettu.

KÄYTTÖHISTORIA

Sotilasvirkatalon vuokra-aikana tilan toinen päärakennus varsinaisen virkatalon ohella.

Kunnostettu koulukodin henkilökunnan asuinrakennukseksi.

Ennen viimeisintä remonttia tyhjillään, tällä hetkellä käyttökiellossa väliseinien purkamisen aiheuttaman epävakauden takia.

KOHDEKUVAUS

Yksikerroksinen kahden asunnon hirsitalo, mitat noin 18 x 8,5 m. Pääjulkisivun keskellä umpinainen sisäänkäyntikuisti, talon länsipäädyssä avokuisti. Talo muodostaa kolmelta sivulta rajatun pihapiirin Johtola I:n ja Kukkolan kanssa.

Sokkeli todennäköisesti luonnonkiveä, myöhemmin ruiskubetonoitu ja maalattu. Kuisti perustettu betonikivitolppien varaan.

Julkisivut on verhoiltu pystyrimalaudoituksella ja maalattu punamullan värisiksi. Julkisivuverhous on peräisin 1970-luvulta tai sitä myöhemmältä ajalta. Hirsiseiniä on tuettu fäljäreillä, jotka eivät liene alkuperäisiä. Ne on todennäköisesti laitettu sisätilamuuotosten yhteydessä, kun väliseiniä on purettu.

Peltikatto, piiput myös pellitetty. Umpiräystäät. Rakennuksessa on koneellinen ilmanpoisto.

Ovet ja ikkunat on uusittu. Myös ikkunaukkoja on todennäköisesti suurennettu.

MUUTOKSET

Muutettu koulukodin käyttöön 1932–33 A.W. Stenforsin piirustuksin. Lukuisia sisätilamuuotoksia 1960-luvulla ja myöhemmin. Ikkunoita suurennettu ja lisätty.

3. Höyläämö

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Yksikerroksinen, pitkänomainen puurakennus. Mitat noin 45 x 11 metriä. Sisältä avointa tilaa, jaettu väliseinällä kahteen osaan.

Maalattia, ei sokkelia. Seinät lomalautaa, maalattu punaisella. Valkoiset nurkkalaudat. Harjakatto kourupeltiä, osin romahtanut. Liukuovet pystylautaa, aukko koko seinän korkuinen.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307499

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

27

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920372V

ARKKITEHTI

ei tiedossa

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1927

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

2138

BRUTTOALA (m²)

490

HUONEISTOALA (m²)

470

KERROSALA (m²)

ei tiedossa

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Säilynyt autenttisena. Katto osin romahtanut. Ajalleen tyypillinen talousrakennus.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Käytetty koulukodin aikana puutavaran varastointiin ja käsittelyyn. Nyt varastokäytössä.

4. Leppäniemi

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)	KIINTEISTÖTUNNUS
307481	410-411-0001-0016
RAKENNUSTUNNUS (RISE)	PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS
8	1009203538
ARKKITEHTI	OMISTUS JA HALLINNOINTI
A. W. Stenfors	Suomen valtio
	SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA
	1930
RAKENNUTTAJA	TILAVUUS (m³)
Rakennushallitus	5000
BRUTTOALA (m²)	HUONEISTOALA (m²)
1718	1231
KERROSALA (m²)	KERROSLUKU
1134	2
SÄILYNEISYYS	

Erittäin edustava esimerkki puhtaslinjaisesta, 1920-luvun klassisesta arkkitehtuurista ja aikansa moderneimmasta rakennustekniikasta. Rakennusta ei ole muutettu olennaisesti ja sen alkuperäisyysaste on korkea. Käyttöhistorialtaan ainutlaatuinen rakennus Suomessa.

KÄYTTÖHISTORIA

1931–1987 koulukodin suljettu asuinosa. 1960-luvulle asti kellarissa toimi sementtivalimo, jossa oppilaat valmistivat sementtitiiliä, -renkaita ja -putkia.

Suljettu osasto lakkautettiin vuonna 1987 ja rakennus on ollut siitä asti vailla vakituista käyttöä. Käytetty satunnaisesti lyhytaikaiseen asumiseen ja harrastustiloina. Nyt vailla käyttöä.

KOHDEKUVAUS

Kaksikerroksinen, betonirunkoinen rakennus, jossa paikoin lähes maanpäällinen kellarikerros. U-muotoinen, symmetrinen rakennus ympäröi pientä, betonimuurilla suljettua ulkoilupihää. Keskiosan mitat noin 25 x 12 metriä, sivusiipien noin 16 x 7 metriä. Pääjulkisivun pituus noin 34 metriä.

Pohjaratkaisua leimaavat toisen kerroksen pienet sellit, jotka sijaitsevat leveään käytävän molemmin puolin, sekä siipiosissa sijaitsevat eristysseinit. Ensimmäisessä kerroksessa on sijainnut luokkatila, ruokasali, keittiö ja valvojaopettajien tiloja.

Sokkeli on betonia ja alun perin verhottu todennäköisesti terastirappauksella. Se on myöhemmin rapattu uudelleen isorakeisella terastirappauksella, jossa on pystyuritus.

Sileäpintaiset ulkoseinät on rapattu, todennäköisesti alkuperäinen kalkkirappaus ja kalkkimaali. Pinnassa uusi, hengittämätön maalikerros. Kulmikkaat syöksytorvet upotettu julkisivuun 1930-luvun alun tyyppilliseen tapaan.

Loivan peltikaton muoto on auma, joka on siipien päissä päätykolmion katkaisema. Betoniräystäät, jotka muodostavat päätykolmioissa alapuolelta avoimet korniisit.

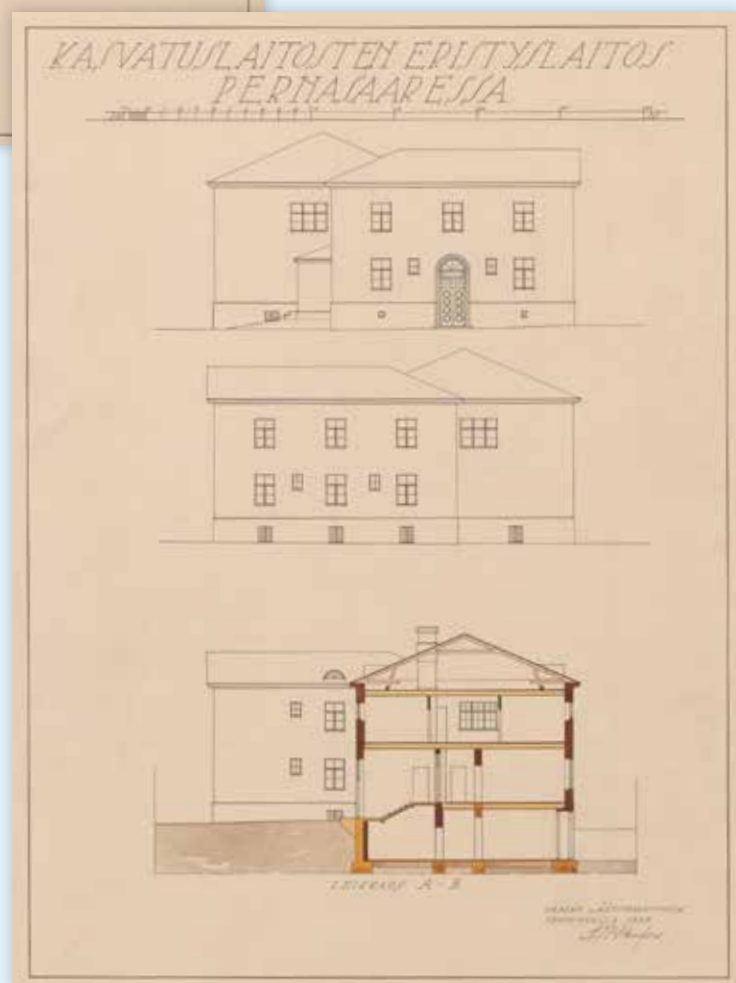
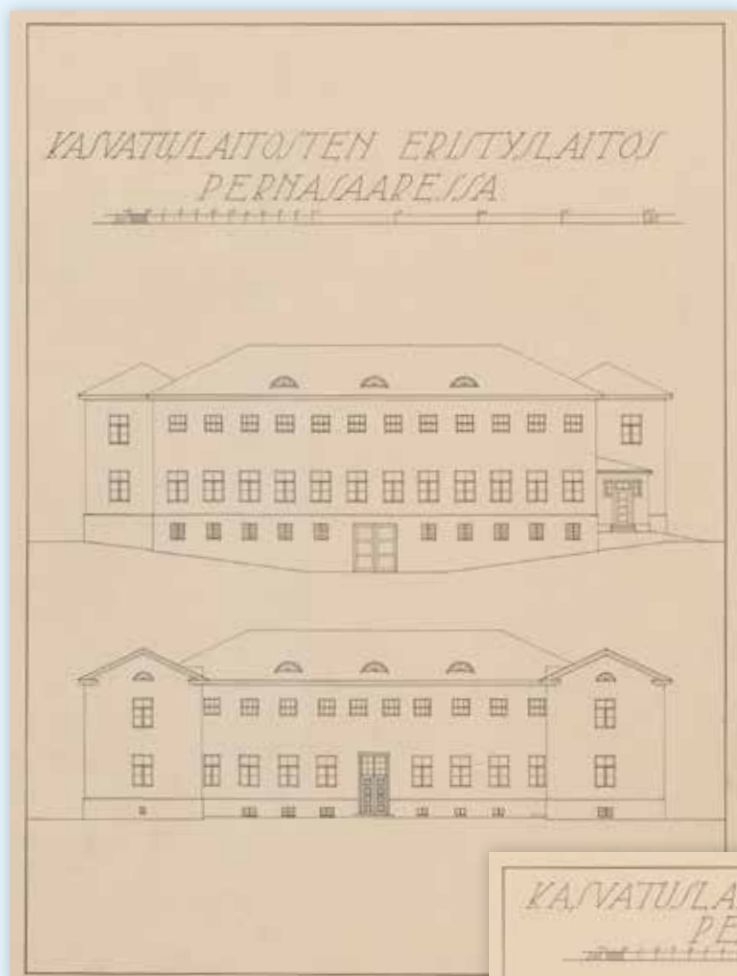
Ikkunat ovat alkuperäisiä kaksilasisia puuikkunoita. Katossa kolme siroa lunetti-ikkunaa, siipien päädyissä samanlaiset. Pystypaneeliulko-ovet uusittu 1980-luvulla. Ovien ympärillä uurretut rappauslistat.

Aidatulle pihalle johtaa kaariportti, joka on myös betonia. Portin ylälaudassa on yksinkertainen reikäkoristelu.

Rakennus on laadukasta, italialaisvaikutteista arkkitehtuuria. Kauniit mittasuhteet, klassistiset yksityiskohdat ja aikansa modernein rakennustekniikka muodostavat esteettisen ja kestävä kokonaisuuden.

MUUTOKSET

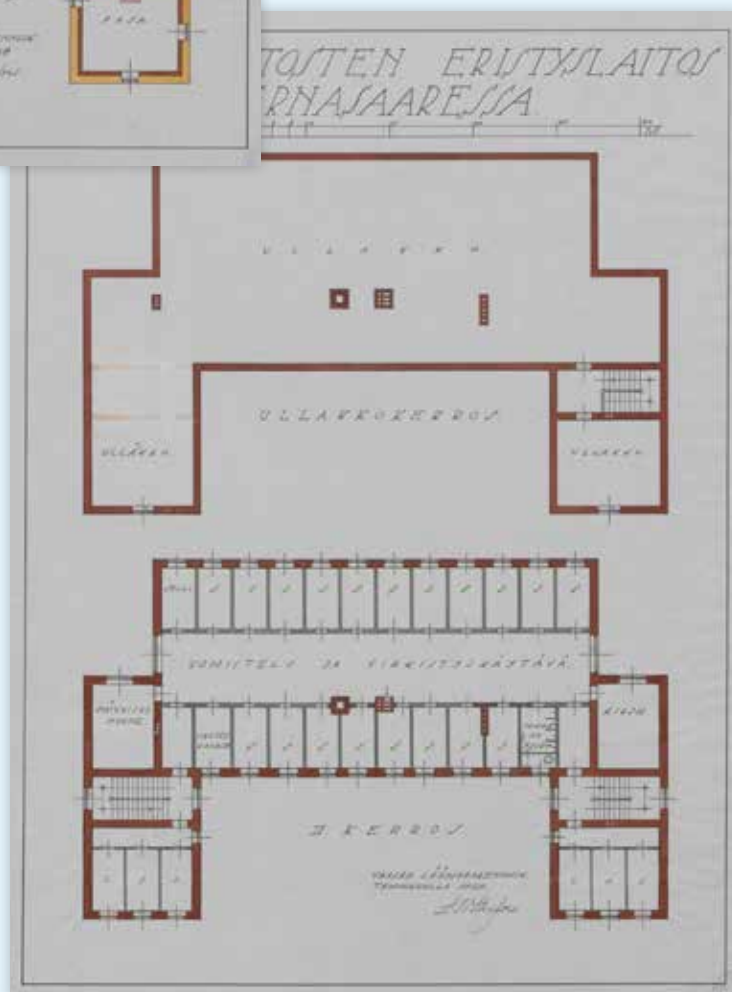
Sisätilamuutoksia, esimerkiksi sellien yhdistämisiä isommiksi huoneiksi ja ovien vaihto 1960-luvulla. Samaan aikaan kellarin muutos sementtivalimosta avoimeksi raakatilaksi, jossa muun muassa korjattu autoja.

↕ A. W. Stenforsin
julkisivu- ja leik-
kauspirstuksia
Leppäniemen sul-
jetusta osastos-
ta. KA.

↔ A. W. Stenforsin
pohjapiirustuksia
Leppäniemen sul-
jetusta osastos-
ta. KA.

← Uurrettu koristelu sisäänkäynnin ympärillä ja alkuperäinen lunettikkuna oven yläpuolella.

↓ Portaikko koristeellisine kaiteineen.

↑ Sisäkuva eristys-
sellistä. WC-
tuimen säiliö on
sijoitettu sellin
ulkopuolelle käy-
tävään.

↑ Yleinen WC, jossa
yksityisyyttä ei
juuri ollut.

↓ Kellari, jossa sijaitsi aiemmin sementtiva-
limo. Viimeksi se on ollut autonkorjaus- ja
muussa pajakäytössä.

5. Mylly

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Noppamainen, kaksikerroksinen kivirakennus rinteessä. Mitat noin 8 x 8 metriä. Mittasuhteiltaan harmoninen.

Betonisokkeli, joka porrastettu rinteeseen mukaisesti. Seinät munkkilimitettyä betoniitiiltä, julkisivu käsittelemätön. Julkisivu jaettu kerrosten välillä ulkonevalla listalla.

Aumattu peltikatto. Katon keskellä ilmanvaihtoa varten kattoratsastaja, jonka huipulla spiira. Umpinainen betoniräystä.

Ovi teräspeltiä, pitkähelainen sarana ja lukkopelti koristeltu leikkauksin. Oven päällä pieni betonilippa, jossa aumattu katto. Pääjulkisivulla toisessa kerroksessa lunetti-ikkuna. Oven molemmin puolin pienet, pyöreät ikkunat, joiden puitejako muistuttaa vesiratasta. Ikkunoiden ympärillä aukkoa mukaileva, pyöreä tiililadonta.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)	KIINTEISTÖTUNNUS
307497	410-411-0001-0016
RAKENNUSTUNNUS (RISE)	PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS
25	100920370T
ARKKITEHTI	OMISTUS JA HALLINNOINTI
A. W. Stenfors	Suomen valtio
	SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA
	1930
RAKENNUTTAJA	TILAVUUS (m³)
Rakennushallitus	896
BRUTTOALA (m²)	HUONEISTOALA (m²)
160	83
KERROSALA (m²)	KERROSLUKU
ei tiedossa	1

SÄILYNEISYYS

Säilynyt alkuperäisessä asussaan. Hienosti detaljoitu 1920-luvun klassistinen käyttörakennus.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Sähkökäyttöinen mylly koulukodin käytössä. Nykyään ei käytössä.

↑ Yksityiskohta myllyn julkisivusta: vesiratasta muistuttava ikkunankarmi ja sementtitiilistä ladottu pyöreä aukko.

6. Kukkola

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307477

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

4

ARKKITEHTI

A. W. Stenfors

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

1009203494

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1932

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

623

BRUTTOALA (m²)

336,8

HUONEISTOALA (m²)

278,4

KERROSALA (m²)

176

KERROSLUKU

2

SÄILYNEISYYS

Pitkälti alkuperäisessä asussaan säilynyt ja hyvin pidetty puutalo. Edustava esimerkki 1920-luvun klassismista kauniine yksityiskohtineen.

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin henkilökunnan asuintoina. Toiminut vankilan henkilökunnan asuintoina, tällä hetkellä tilapäisesti vankien asuinosaona.

KOHDEKUVAUS

Kaksikerroksinen puutalo, joka on jaettu useammaksi asunnoksi. Talon alla kellari. Mitat noin 11,6 x 8,4 m. Talo muodostaa kolmelta sivulta rajatun pihapiirin Johtola I:n ja Pirttilän kanssa.

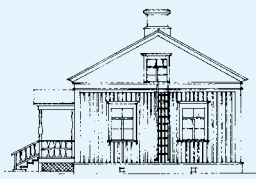
Sokkeli muurattu tiilestä ja verhottu terastirappauksella. Sokkelissa kellarin ikkunoita. Seinät hirsirakenteiset. Alimpia hirsä on vaihdettu, mikä on nähtävissä seinän katkaisevasta vesipelistä ja uusitusta verhouksesta sen alapuolella. Julkisivuissa pystyrimalaudoitus, todennäköisesti osittain alkuperäinen. Seinät punamullattu. Valkoinen nurkkalaudoitus, joka muodostaa klassistisen pilasteriaiheen. Kerrosten välissä sileä vaakalaudoitus, yläkerroksen päädyissä vaakaponttilaudoitus.

Kattolistoitus todennäköisesti alkuperäinen. Peltikatto uusittu, myös piiput pellitetty. Ikkunat alkuperäiset, ovet uusittu 1970-luvulla. Kuistista uusittu joitakin osia, kuten kaide, muuten säilynyt lähellä alkuperäistä asuaan.

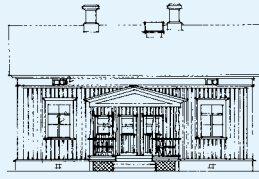
Talon ikkunat ovat hyvin lähellä seinän pintaa ja julkisivuverhous on hienovaraisesti toteutettu, joten julkisivut ovat reliefimäisen sileät. Ilmeessä on selvästi tavoiteltu klassismin puhtaslinjaisuutta, missä on myös onnistuttu.

MUUTOKSET

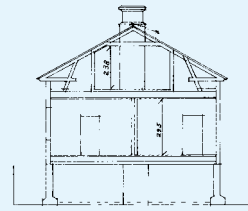
Peruskorjattu 1964. Ovet uusittu, mahdollisesti 1970-luvulla. Hirsiseiniä kengitetty.

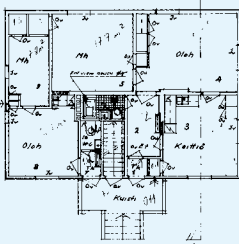
Pääty länteen

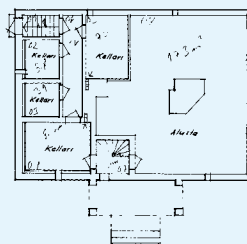
Julkisivu pohjoiseen

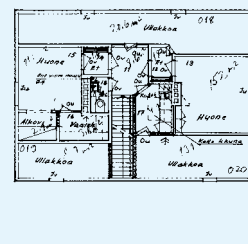
Leikkaus A-A

1. kerros

Kellaripohja

1. kerros

- ↑ Kauniin reliefimäinen julkisivun käsittely ja terastirapattu sokkeli. Seinän alimpia hirssiä on uusittu vaakalistan alapuolelta.

7. Rantala

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Puolitoistakerroksinen kahden asunnon puutalo, mitat noin 14 x 8,8 m. Talon alla kellari. Kuten Johtola I ja Linnankorva, rakennus sijaitsee järven rantaan viettävässä rinteessä.

Sokkeli terastirapattu ja maalattu, alkuperäinen. Hirsirunko, alimpia hirsii vaihdettu. Julkisivut verhoiltu pystyrimalaudalla ja maalattu kermanvärisiksi. Laudat osin alkuperäisiä, höylättyjä. Kuistin päätylaudoituksessa sileä vaakalauta.

Harjakatto punaiseksi maalattua saumapeltiä, jalkaränni. Terassin sivuilla riippukourut. Piiput myös pellitetty. Umpiräystä, kattolistoitus myös pitkällä sivuilla.

Symmetrisellä pääjulkisivulla avokuisti, jolta kaksi ovea asuntoihin ja kaksi ovea ullakolle johtaviin portaisiin. Ovet eivät ole alkuperäisiä. Kuistin pilarit kapenevat huippua kohti. Kuistin kaide uusittu, nikkarityyliset puuleikkaukset eivät sovi talon klassistiseen ulkoasuun.

Kuistin päädyssä ja ikkunoiden yläpuolella pieni puukoristeleikkaus, jossa lehväkoristeltu rengas.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307479

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

6

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

1009203516

ARKKITEHTI

A. W. Stenfors

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1932

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

500

BRUTTOALA (m²)

224

HUONEISTOALA (m²)

167,2

KERROSALA (m²)

141

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

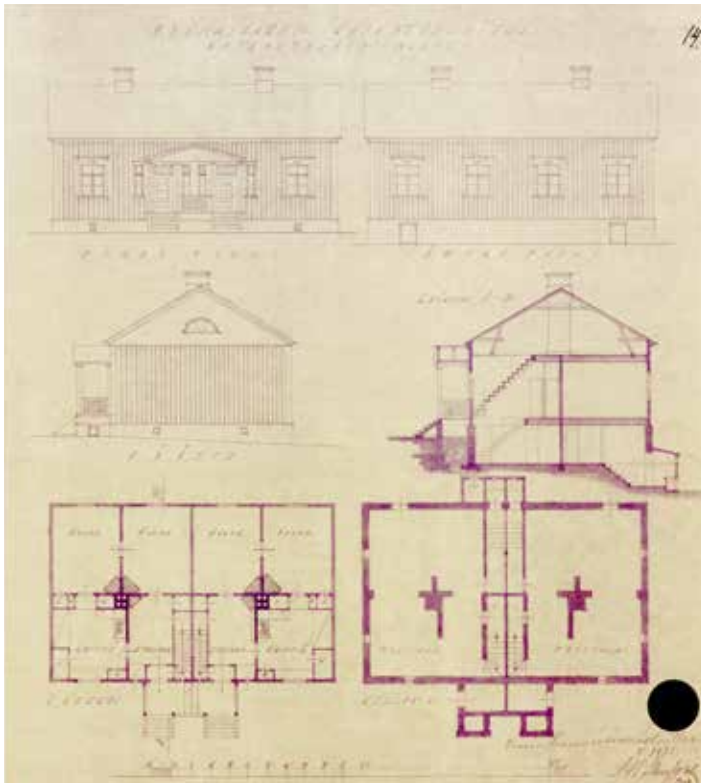
Pitkälti alkuperäisessä asussaan säilynyt ja hyvin pidetty puutalo. Hyvä esimerkki 1920-luvun klassismista.

MUUTOKSET

Hirsiseiniä kengitetty, ovet uusittu. Peruskorjattu ja sisätiloja muutettu 1972–73.

KÄYTTÖHISTORIA

Aikaisemmin koulukodin henkilökunnan asuntolina, nykyään vankilan henkilökunnan asuinkäytössä.

← Alkuperäiset, A. W. Stenforsin laatimat julkisivu-, leikkaus- ja pohjapiirustukset. KA.

↓ Yksityiskohtia: klassistinen kattelistoitus ja pieni puuleikkauskoriste ikkunan yläpuolella.

8. Työpaja

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)	KIINTEISTÖTUNNUS
307491	410-411-0001-0016
RAKENNUSTUNNUS (RISE)	PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS
19	100920364L
ARKKITEHTI	OMISTUS JA HALLINNOINTI
A. W. Stenfors	Suomen valtio
	SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA
	1934
RAKENNUTTAJA	TILAVUUS (m³)
Rakennushallitus	ei tiedossa
BRUTTOALA (m²)	HUONEISTOALA (m²)
127,1	105,9
KERROSALA (m²)	KERROSLUKU
ei tiedossa	2

SÄILYNEISYYS

Säilynyt lähellä alkuperäistä asuaan. Ovet eivät alkuperäiset. Vanha osa on yksinkertainen, mutta laadukas 1920-luvun klassinen käyttörakennus. Lisärakennus vähempiarvoinen.

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin aikaan alakerrassa oli metallityöpaja ja talli kolmelle autolle. Toisessa kerroksessa oli puutyöverstas, josta oli ovi laajennusosan ullakon puuvarastoon. Laajennusosassa traktori- ja autotalleja sekä öljyvarasto. Nykyään autotallit yhä autojen säilytys- ja korjauskäytössä, yläkerrassa vankien puutyöpaja.

KOHDEKUVAUS

Kaksikerroksinen kivirakennus ja siihen 1950–1960-luvulla lisätty yksikerroksinen laajennus. Selkeä päämassa. Vanhan osan mitat noin 21 x 9 metriä, laajennusosan mitat noin 13 x 9 metriä.

Kaksikerroksisen osan sokkeli tiiltä, terastirapattu ja myöhemmin maalattu. Seinät betonitiiltä, pinnassa kalkkirappaus ja maali.

Pääjulkisivulla ensimmäisessä kerroksessa rivi pariovia, joista sisäänkäynti autotalleihin ja pajaan, ja kolme pientä ikkunaa. Toisen kerroksen suuret ikkunat alkuperäiset, välissä vaakasuuntaiset kalterit, jotka saavat ne näyttämään pieniruutuisilta jugend-ikkunoilta. Päädyssä ylhäällä lunetti-ikkuna. Takasivulla vastaavia ikkunoita kuin pääjulkisivulla.

Harjakatto punaiseksi maalattua saumapeltiä, jalkaränni ja seinään upotettu syöksytorvi julkisivun keskellä. Betoninen umpiräystä.

Yksikerroksisessa laajennusosassa betonisokkeli. Seinät muurattu betonitiilistä, jotka todennäköisesti viereisen suljetun osaston valimossa tehtyjä. Pitkällä julkisivulla neljä teräsovea. Harjakatto kourupeltiä, avoräystä. Päädyssä myös pariovi ja ullakon korkeudella toinen, matala pariovi, pystylautaa. Takasivulla keskellä yksi leveä ikkuna, jossa myös kalterit.

MUUTOKSET

Ovet uusittu.

Laajennusosa tehty 1950-luvun lopussa tai 1960-luvun alussa.

9. Karjarakennus ja AIV-torni

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307500, 307505

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

28, 33

ARKKITEHTI

A. W. Stenfors

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920373W

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1936

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

9500

BRUTTOALA (m²)

2246,2

HUONEISTOALA (m²)

1706,5

KERROSALA (m²)

KERROSLUKU

2

SÄILYNEISYYS

Säilyttänyt pääosin alkuperäisen hahmonsaa. Monet alkuperäiset detaljit muutettu tai poistettu. Alkuperäisessä asussaan ollut vaikuttava maatalousrakennus.

KÄYTTÖHISTORIA

Alun perin koulukodin navetta-, sikala- ja tallirakennus. Koulukodin lämpökeskus lisätty ensimmäiseen kerrokseen 1960-luvulla. Muutettu pelkäksi hevostalliksi 1989. Nyt vankilan työpajakäytössä, muun muassa ikkunoiden kunnostuspaja. Osa alakerrasta myös traktoritallina.

KOHDEKUVAUS

Kaksikerroksinen, U-muotoinen maatalousrakennus, jossa ensimmäinen kerros kivirakenteinen, toinen kerros puuta. Mitat noin 55 x 29 metriä.

Julkisivujen alaosa ollut mahdollisesti paljasta betoniitiiltä, jota on vielä nähtävissä rakennuksen eteläseinällä. Muuten ensimmäisen kerroksen ulkoseinät on rapattu. Rappauksen väri harmaa. Toisen kerroksen julkisivut ovat alkuperäistä, punaiseksi maalattua pystyrimalaudoitusta.

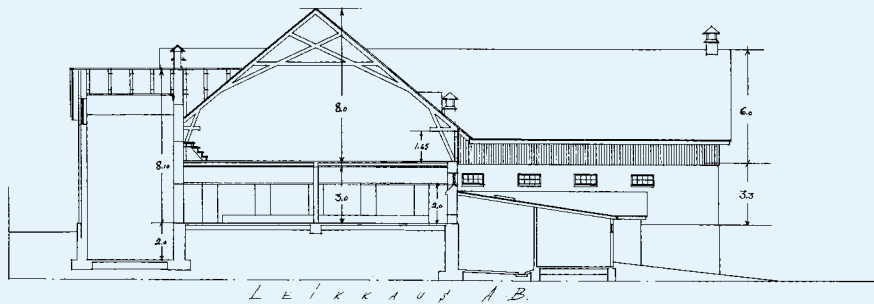
Rakennuksessa on harjakatto, joka on aumattu keskiosassa, modernia punaista kattotiiltä. Avoräystäät.

Ikkunat ja ovet puuta, 1980–1990-luvuilta. Itäisivulla alkuperäinen, ylisille johtava betoninen ajosilta.

Senaatti-kiinteistöjen tiedoista löytyneestä, vuonna 1950 rakennetusta AIV-tornista ei ole tarkempia tietoja. Se on merkitty joihinkin kiinteistökarttoihin eteläjulkisivun keskelle, mutta siinä nykyäänkin oleva rehutorni on esitetty jo alkuperäisissä piirustuksissa ja se näkyy myös ilmakuvasa vuodelta 1948. On mahdollista, että kyseessä on ollut erillinen säiliö- ja rakennelma tornin sisällä.

MUUTOKSET

AIV-torni rakennettu 1950. Ensimmäiseen kerrokseen rakennettu kiinteistön lämpökeskus 1960-luvulla. Muutettu hevostalliksi 1989. Pohjoissivun lantala purettu, jäljellä vain pieni koppi rakennuksen sisänurkassa. Ikkunoita muutettu yksinkertaisemmiksi, ovia lisätty. Katto uusittu ja ullakon kolmionmuotoiset ikkunat poistettu.

←↑ A. W. Stenforsin
laatimat julkisivu-
ja leikkauspiirustukset. SK.

- ↓ Entinen navettarakennus on nykyään työpajakäytössä. Julkisivun aukotusta on muutettu huomattavasti alkuperäisestä: kuvassa alla sama julkisivu kuin ylempänä olevassa piirustuksessa.

10. Juurikaskellari

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Puoliksi maan alla rinteessä sijaitseva kellari. Loiva mansardikatto, kasvillisuuden peitossa. Etuseinä betoniharkkoa, rapattu. Julkisivun pituus noin 8 metriä. Vaakapaneeliovi. Oven molemmin puolin symmetrisesti pienet puuikkunat, joiden sisäpuolella kalterit.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)	KIINTEISTÖTUNNUS
307495	410-411-0001-0016
RAKENNUSTUNNUS (RISE)	PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS
23	-
ARKKITEHTI	OMISTUS JA HALLINNOINTI
ei tiedossa	Suomen valtio
	SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA
	1938
RAKENNUTTAJA	TILAVUUS (m³)
Rakennushallitus	120
BRUTTOALA (m²)	HUONEISTOALA (m²)
70	54
KERROSALA (m²)	KERROSLUKU
	1

SÄILYNEISYYS

Säilynyt alkuperäisessä asussaan.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin talouskellarina. Nykyään ei käytössä.

11. Kumpula

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307476

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

3

ARKKITEHTI

Martti Välikangas,
Väinö Vähäkallio

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

BRUTTOALA (m²)

1733,8

KERROSALA (m²)

1049

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

1009203483

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1939

TILAVUUS (m³)

5400

HUONEISTOALA (m²)

1305

KERROSLUKU

2

SÄILYNEISYYS

Melko hyvin ulkoasunsa säilyttänyt, nimekkäiden arkkitehtien suunnittelema ja aikakaudelleen tyypillinen funkisrakennus.

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin asuin- ja opetustiloja, mm. askarteluhuone ja voimistelu- ja juhlasali. Jatkosodan aikana rakennuksessa toimi sotasairaala. Nykyään vankilan asuinosa- ja yhteistiloja.

KOHDEKUVAUS

Kaksikerroksinen, kolmesta erikokoisesta ja -suuntaisesta massasta koostuva rakennus. Rakennuksessa on myös ikkunallinen kellari.

Sokkeli roiskerapattu ja maalattu ruskeaksi, alla luultavasti terastirappaus. Julkisivun ja sokkelin välissä rappausura. Julkisivut vaaleankeltaiset, sileiksi rapatut.

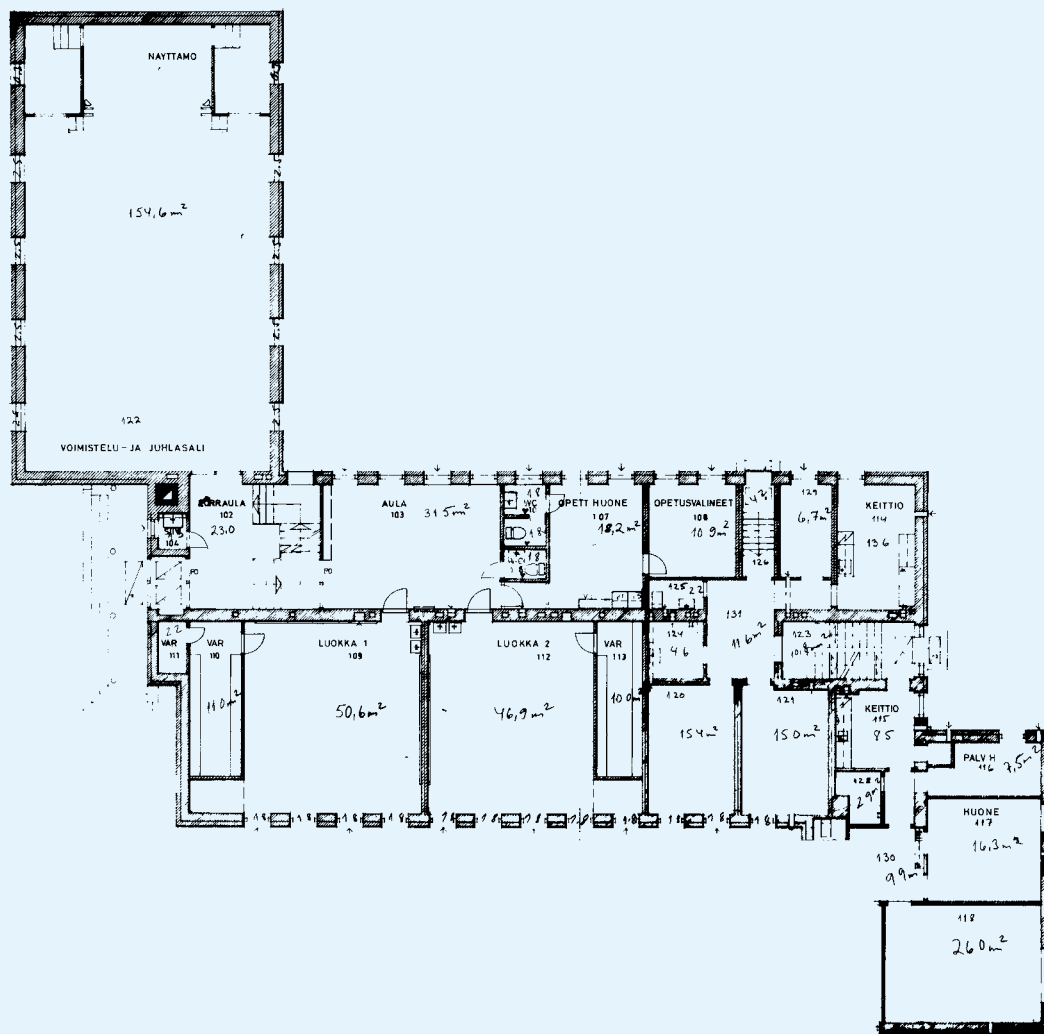
Harjapeltikatto, kahden päätysiiven harjalinjat kohtisuorassa rakennuksen keskiosan harjaan nähden. Avonaiset riippuräystäät mahdollisesti 1950-luvulta.

Ikkunat monessa vaiheessa korjailut, osittain alkuperäiset. Ullakkokerroksessa pyöreitä "laivanikkunoita", kaakkoissivulla myös kapean ympyräsegmentin muotoinen lunetti.

Pääovi uusittu, teräs-lasipariovi. Sen edessä graniittiporras ja puinen katos.

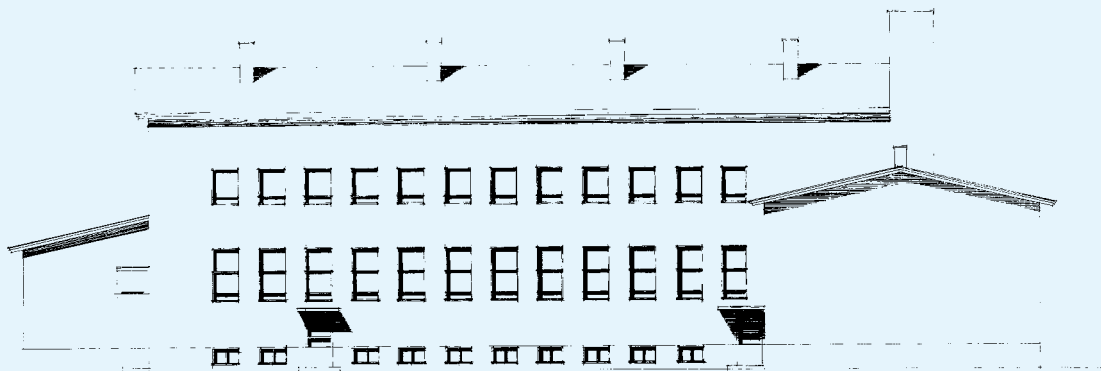
MUUTOKSET

Sisätiloja muutettu ja peruskorjattu 1970-luvulla ja 1980-luvun lopussa.

↑ Ensimmäisen ker-
roksen pohja-
piirustus perus-
korjauksen ajalta
vuodelta 1977. SK.

↓ Monimuotoisen ja
-käyttöisen raken-
nuksen julkisivu-
ja. SK.

← Päätyjulkisivu ja
kapea lunetti-
ikkuna.

12. Talouskellari

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Maakellari kasvillisuuden valtaaman kummun alla. Punatiilistä muurattu etuseinä, jossa kaksi oviaukkoa, muuten betonia. Oviaukot peitetty levyillä. Julkisivun pituus noin 8 metriä.

Kansallisarkistossa on A. W. Stenforsin maaliskuussa 1931 allekirjoittama piirustus, joka vaikuttaa olevan tämän kellarin suunnitelma. Rakennusvuosi 1942 on peräisin Senaatti-kiinteistöjen tiedoista. Voi olla, että kellari on rakennettu tai otettu käyttöön vasta tuolloin.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307487

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

14

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

-

ARKKITEHTI

ei tiedossa (A. W. Stenfors)

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1942

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

30

BRUTTOALA (m²)

70,2

HUONEISTOALA (m²)

54

KERROSALA (m²)

70,2

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Alkuperäisessä kunnossa.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Alun perin koulukodin kellarina. Selvästi vailla käyttöä jo pidemmän aikaa.

13. Rajala

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Puolitoistakerroksinen kahden asunnon puutalo, mitat noin 14 x 8,8 m. Pieni kellari, tuulettuva alustatila. Rakennettu samoilla piirustuksilla kuin Rantala, mutta rakennusteknisesti ja detaljeiltaan yksinkertaisempi ja vähemmän uskollinen Stenforsin tyyliin.

Sokkeli betonia, maalattu ruskeaksi. Hirsirunko, alimpia hirsiiä vaihdettu. Julkisivut verhoiltu pystyrimalaudalla ja maalattu kermanvärisiksi.

Harjakatto punaisista kourutiilistä, uusittu mahdollisesti 1990-luvulla. Pellitetyt piiput, joissa huippumurit. Riippukourut. Umpiräystä, yksinkertainen kattolistoitus myös pitkällä sivuilla.

Symmetrisellä pääjulkisivulla avokuisti, jolta kaksi ovea asuntoihin ja kaksi ovea ullakolle johtaviin portaisiin. Ovet ja ikkunat uusittu. Kuistin pilarit kapenevat huippua kohti, mutta eivät ole alkuperäiset. Kuistin kaiteessa samanlaiset nikkarityyliset puuleikkaukset kuin monissa muissa alueen rakennuksissa. Betonisissa 1950-luvun ulkoportaissa metalliputkikaiteet.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307483

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

10

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920355A

ARKKITEHTI

A. W. Stenfors (mukaillen)

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1943

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

500

BRUTTOALA (m²)

224

HUONEISTOALA (m²)

167,2

KERROSALA (m²)

141

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

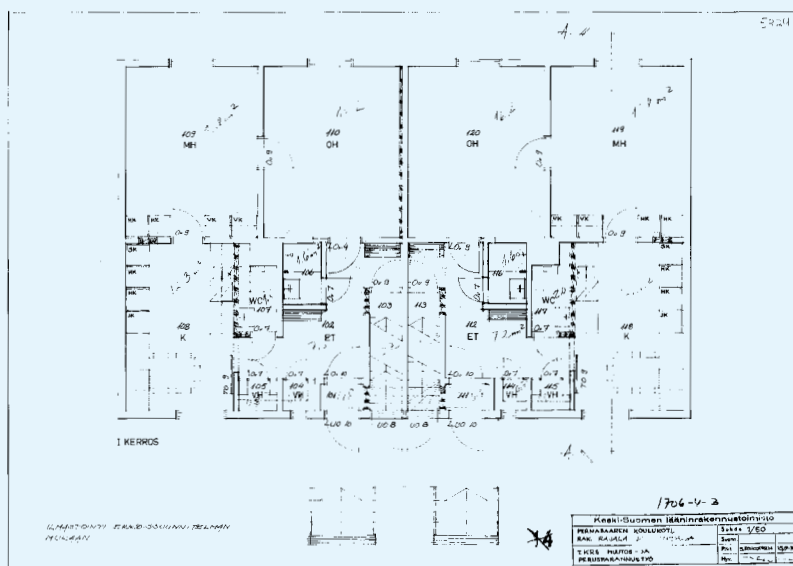
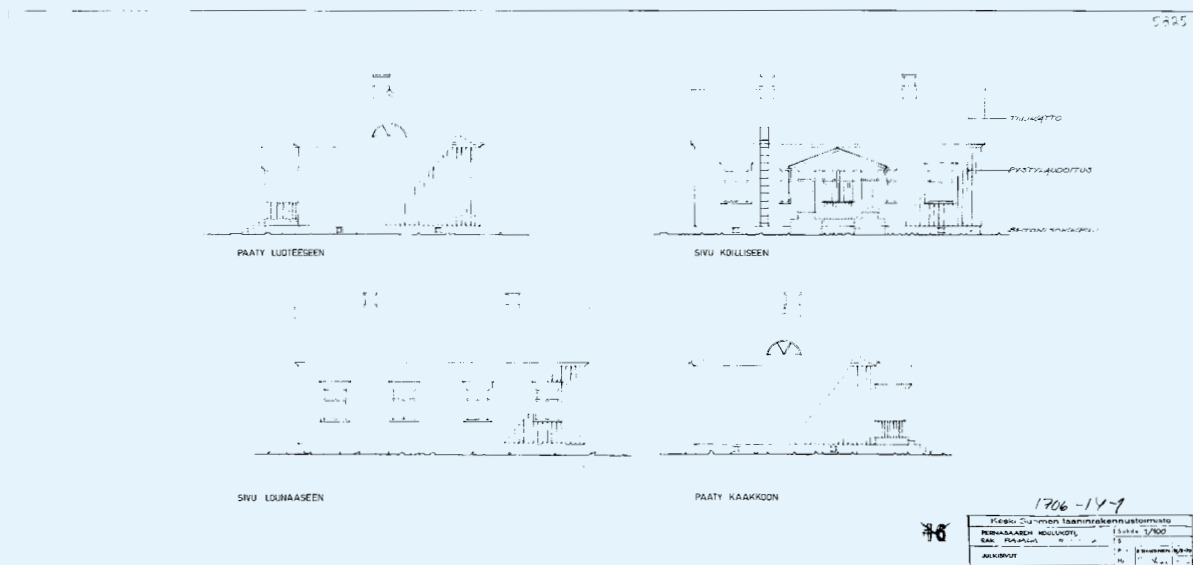
Säilyttänyt alkuperäisen hahmonsaa, mutta myöhemmin rakennettuna "replikana" ei niin autenttinen tyyliinsä edustaja kuin samankaltainen Rantala.

MUUTOKSET

Peruskorjattu 1970-luvun alussa. Katto uusittu 1990-luvulla.

KÄYTTÖHISTORIA

Aikaisemmin koulukodin henkilökunnan asuntolina. Nykyään vankien perhevierailukoti.

↑ Julkisivu- ja pohja-
piirustuksia perus-
korjauksen ajalta,
vuodelta 1970. SK.

14. Viljankuivaamo

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Kaksikerroksinen kivirakennus, mitat noin 12 x 7,5 metriä.

Seinät betoniiltä, julkisivut käsittelemättömät. Ikkunoiden yläpuolella pystyyn ladotut suorat tiiliholvit.

Harjapeltikatto uusittu, myös uudet lumiesteet. Avoräystä, alapuolelta maalaamaton.

Oven paikalla vanerilevyt. Rautakarmit. Pieniruutuiset puuikkunat, tummaksi petsatut puitteet, ilmeisesti alkuperäiset.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307496

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

24

ARKKITEHTI

ei tiedossa

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920369S

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1943

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

ei tiedossa

BRUTTOALA (m²)

154

HUONEISTOALA (m²)

KERROSALA (m²)

KERROSLUKU

2

SÄILYNEISYYS

Säilynyt lähellä alkuperäistä asuaan.

MUUTOKSET

Katto uusittu 2000-luvulla.

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin viljankuivaamo. Nykyään varastokäytössä.

15. Linnankorva

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307488

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

16

ARKKITEHTI

ei tiedossa

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920361H

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1948

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

600

BRUTTOALA (m²)

312,2

HUONEISTOALA (m²)

266,5

KERROSALA (m²)

252

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Ulkohahmo lähellä alkuperäistä, yksityiskohdat eivät hyvin säilyneet. Rakentamistavaltaan yhdistelmä sodanjälkeisen ajan käyttörakennusta ja Stenforsin 1920-luvun klassistisia asuinrakennuksia Pernasaassa. Ei tyyllisesti erityinen.

KÄYTTÖHISTORIA

Aikaisemmin koulukodin henkilökunnan asuntolina, nykyään vankilan henkilökunnan asuntolina. Osin tyhjillään.

KOHDEKUVAUS

Puolitoistakerroksinen usean asunnon talo, mitat noin 26,6 x 9,4 metriä. Kellari eteläpäädyssä.

Maalattu betonisokkeli. Hirsirunko, julkisivut pystirimaverhoiltu, hienosahattua puutavaraa, maalattu vaaleankeltaisella. Valkoinen nurkkalaudoitus. Päädyissä ja pitkän julkisivun keskellä avokuistit, joilta sisäänkäynnit asuntoihin.

Uusittu harjakatto tiiltä, hieman notkolla keskeltä. Umpiräystä, pitkä riippukouru. Kolmiportainen korniisi. Pellitetty poistoilmapiiput, ei alkuperäiset.

Kaksilasiset puuikkunat, mahdollisesti alkuperäiset. Ikkunoiden yläpuolella ja kuistilla samanlainen pieni puuleikkauskoriste kuin Rantalassa. Ovet uusittu. Ulkoportaot betonilaattaa, alkuperäiset.

Rakennus kopioi tyyllisesti Stenforsin suunnittelemia Pernasaaren asuinrakennuksia, mutta on yksinkertaisempi ja mittasuhteiltaan epäsuhtainen ollakseen samaa, huolellisesti suunniteltua sarjaa.

MUUTOKSET

Vanhoissa piirustuksissa rakennuksesta on kaksi erilaista versiota: ensimmäisessä kaksi erillistä sisäänkäyntikuistia pääjulkisivulla, toisessa symmetrinen keskikuisti, josta kaksi ovea asuntoihin. Ilmeisesti jälkimmäinen versio on rakennettu ja myöhemmin sisäänkäynnit muutettu, jolloin kuistista on tullut epäsymmetrinen.

Peruskorjaus 1970: uunien tilalle keskuslämmitys, sähköjohtojen uusiminen; ikkunoiden, ovien, seinien, lattioiden ja kattojen pintojen kunnostus.

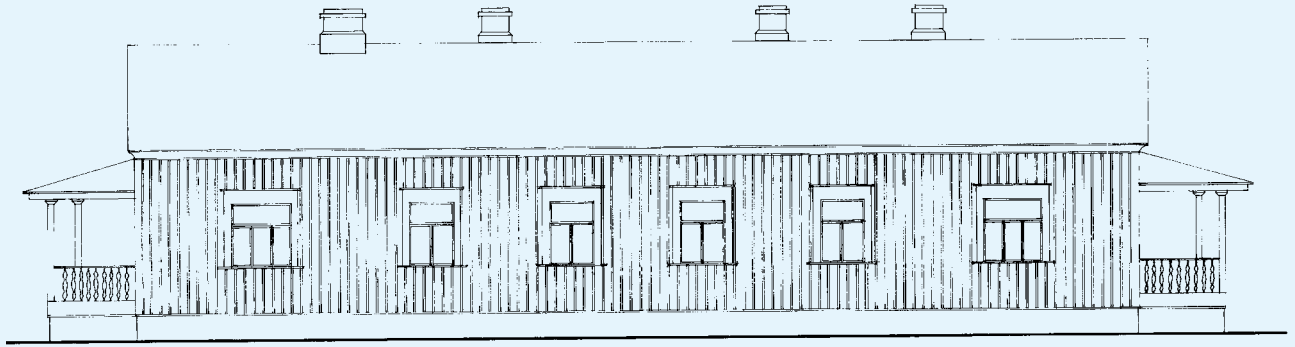

↑ Alkuperäiset
betonilaatoitetut
portaat sisään-
käynnin edustalla.
Terassi kaiteineen
on uusittu.

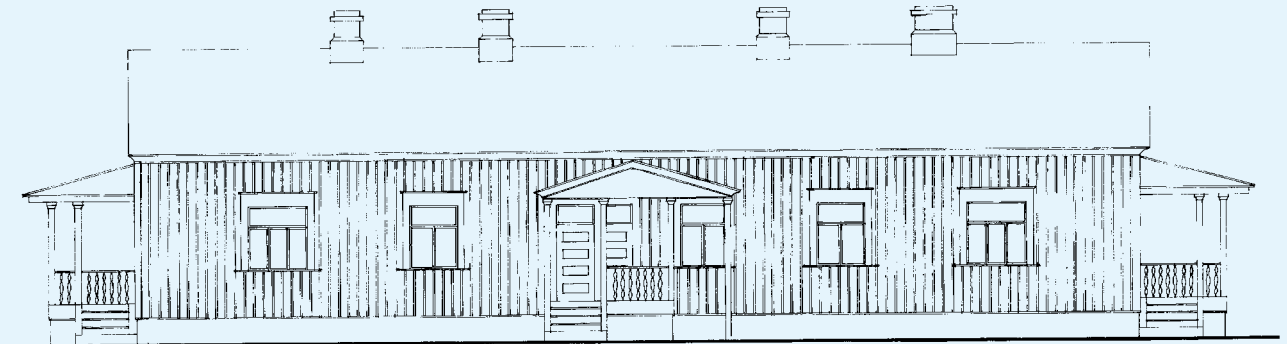
↓ Pitkänomaisen
rakennuksen katto
näyttää raskas-
rakenteiselta ja
on painunut vähän
notkolle.

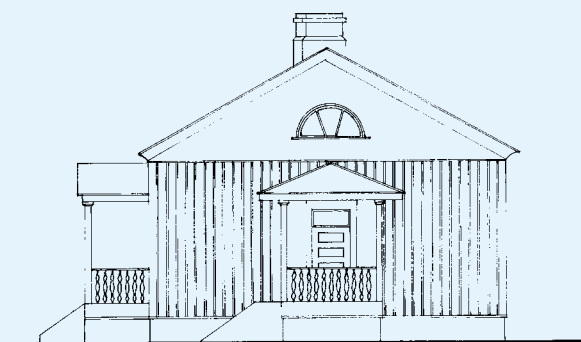
SIVU LOUNAASEEN

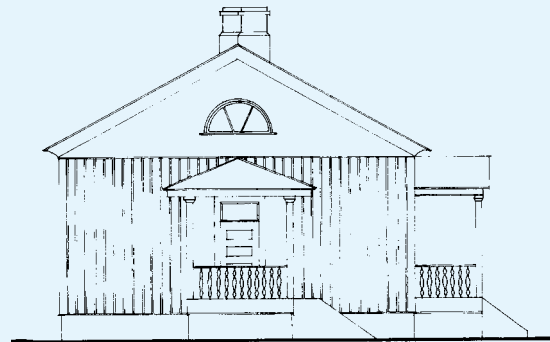
SIVU KOILLISEEN

PÄÄTY LUOTEESEEN

PÄÄTY KAARKOON

↑ Julkisivu-
piirustuksia. SK.

16. Konetalli

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Yksikerroksinen puurakennus, jossa puoliksi maantasolla oleva kellari. Mitat noin 18 x 11 metriä.

Sokkeli harmaaksi maalattua betonia, länsipäädystä pariovi kellariin. Julkisivut punamultamaalattua pystyrimalautaa, alkuperäiset. Valkoiset nurkka- ja karmilaudat. Itäpäädyssä metallinen pariovi, jonka yläpuolella ikkuna. Ovelle johtaa betoniluiska. Pienet puuikkunat pitkällä sivuilla.

Jyrkähkö harjakatto, jossa pitkät lappeet. Uusittu katto tiiltä, riippuräystäät mahdollisesti 1990-luvulta. Poistoilmakoneen piippu pellitetty.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307512

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

41

ARKKITEHTI

ei tiedossa

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

BRUTTOALA (m²)

404

KERROSALA (m²)

SÄILYNEISYYS

Alkuperäinen hahmo, uusittu osittain. Tyypillinen maatalousrakennus.

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin aikoina maatalouskoneiden yms. säilytystä varten, nyt varastotilana. Kellarissa nykyään koulukotimuseo.

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

-

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1956

TILAVUUS (m³)

1071

HUONEISTOALA (m²)

359

KERROSLUKU

1

MUUTOKSET

Katto ja sen varusteet uusittu. Kellarikerros muutettu museoksi.

17. Leppäranta

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)	KIINTEISTÖTUNNUS
307482	410-411-0001-0016
RAKENNUSTUNNUS (RISE)	PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS
9	1009203549
ARKKITEHTI	OMISTUS JA HALLINNOINTI
ei tiedossa	Suomen valtio
	SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA
	1958
RAKENNUTTAJA	TILAVUUS (m³)
Rakennushallitus	300
BRUTTOALA (m²)	HUONEISTOALA (m²)
251	230,7
KERROSALA (m²)	KERROSLUKU
115	1

SÄILYNEISYYS

Ulkohahmoltaan hyvin säilynyt. Yksityiskohtia muuteltu alkuperäisestä tyylistä välittämättä, ei autenttinen kokonaisuus. Ajalleen hyvin tyypillinen ja tavanomainen rakennus.

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin henkilökunnan asuntona, myöhemmin vankilan henkilökunnan käytössä. Tällä hetkellä tyhjiään.

KOHDEKUVAUS

Puolitoistakerroksinen asuintalo. Kellarikerros. Rakentamisajalleen tyypillinen, perustuu mahdollisesti tyyppiirustuksiin. Mitat noin 9 x 8 metriä. Sisäänkäynnin edessä pieni umpikuisti.

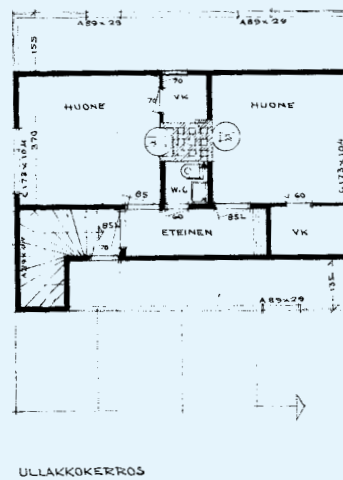
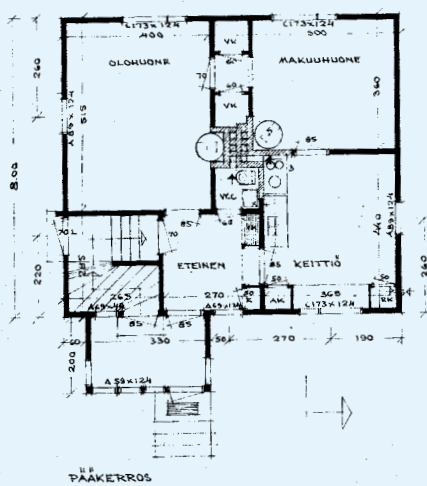
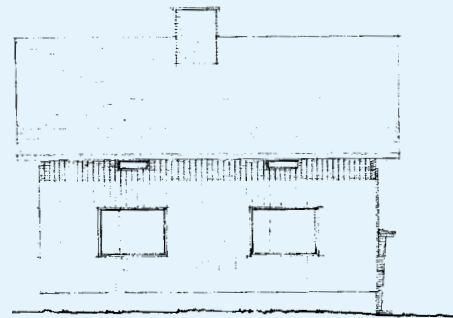
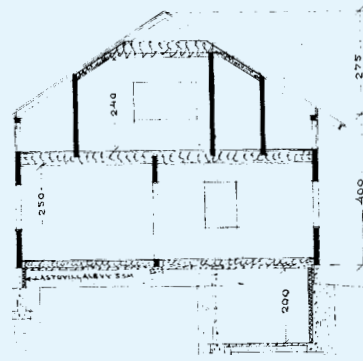
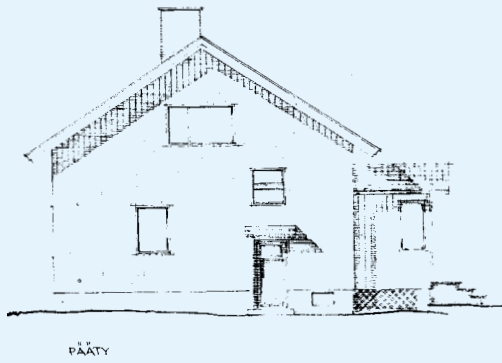
Sokkeli betonia, maalattu tummanruskeaksi. Ulkoseinät verhoiltu punamullan väriseksi maalatulla pystyrimalaudoituksella. Ulkoverhous ja listoitukset uusittu 1990-luvulla. Tiilikatto ja -piippu. Avoräystäät. Kolmiportainen, valkoinen räystäslauditus.

Ikkunat ovat alkuperäiset, kuistin ovi uusittu. Päädyn sisäänkäynnin ovi lienee alkuperäinen ja sen yllä olevassa lipassa on 1950-luvun muotokieltä.

Räystäslaudat, ulko-ovi ja kuistin kaiteen nikkarityyliset laudat on todennäköisesti uusittu 1990-luvulla. Samoja korjauslementtejä on käytetty myös muissa alueen rakennuksissa, vaikka ne ovatkin eri aikakausilta.

MUUTOKSET

Kuistin kaide, etuovi, ulkoverhous ja räystäslauditus uusittu mahdollisesti 1990-luvulla.

↑ Rakennuslupapiirustukset vuodelta 1958.
Laukaan rakennusvalvonta.

18. Johtola II

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Kahden asunnon yksikerroksinen talo. Pituus noin 26 m, leveys 12,3 m, asunnot porrastetusti vierekkäin. Toisen asunnon alla kellari, jota käytetty koulukodin arkistona.

Sokkeli maalattua betonia, jossa on pystyuritus. Tiilirunko, ulkoseinät roiskerapattu keltaisiksi. Sokkelin ja seinärappauksen välissä ura. Ikkunoiden ympärillä on sileäksi rapattu kehys.

Loiva harjapeltikatto, joka jatkuu sisäänkäyntien ylle katoksena. Katos tuettu vinoin pilarein. Myös piiput on pellitetty. Riippuräystäät.

Porrastasanne oven edessä on liuskekivellä verhottu. Tasanteelle johtaa yksiaskelmainen laatikkoporras.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

306940

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

1

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

1009203461

ARKKITEHTI

Kyllikki Syväranta,
Toimi Hämäläinen

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1960

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

1005

BRUTTOALA (m²)

330,7

HUONEISTOALA (m²)

273,4

KERROSALA (m²)

264

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan.
Ajalleen tyypillinen rakennustapa, aikakautensa edustava esimerkki.

MUUTOKSET

Ikkunoiden sisäpuolelle asennettu uusi, leveäkarminen ikkuna, ulkoikkunat alkuperäiset. Räystäät uusittu.

KÄYTTÖHISTORIA

Alun perin koulukodin henkilökunnan asuntola, myöhemmin vankilan henkilökunnan asuntolina. Tällä hetkellä toisessa asunnossa toimii vankilan psykologin vastaanotto. Kellarissa arkistihuone.

19. Autotalli

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Yksikerroksinen, puurakenteinen kuuden auton autotalli. Mitat noin 20 x 6,5 metriä. Pohjoispäädyssä pieni varasto-osa, joka on tiilirakenteinen ja rapattu.

Ei havaittavaa sokkeliä. Seinissä pystyrimaverhous. Kuusi vaakapaneeliovea, joiden yläosassa vaakaikkuna. Myös päädyssä samanlainen yläikkuna. Ovien edessä betonilaatta.

Epäsymmetrinen harjakatto, jossa takana loiva, pitkä lape ja edessä jyrkkä lape. Etulape kourupeltiä, loiva osa huopakatteinen.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307494

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

22

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920367P

ARKKITEHTI

ei tiedossa

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1960

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

355

BRUTTOALA (m²)

132

HUONEISTOALA (m²)

120

KERROSALA (m²)

127

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

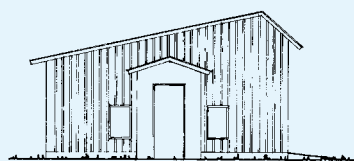
Säilynyt alkuperäisessä asussaan.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Autotalli. Nykyään ei käytössä.

pääty pohjoiseen

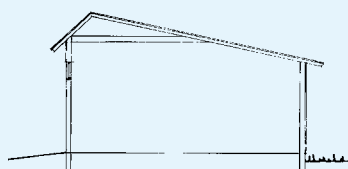
sivu itään

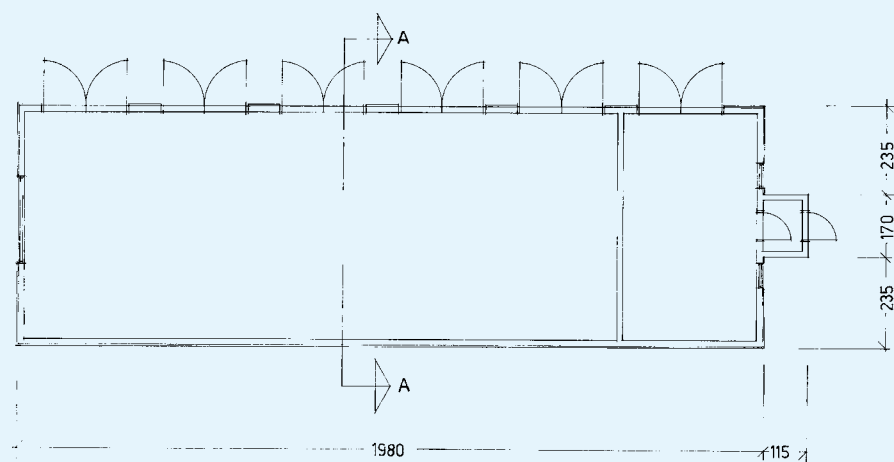
pääty etelään

sivu länteen

leikkaus A-A

↑ Pienen rakennuksen yksinkertaiset piirustukset. SK.

20. Kotila

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307475

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

2

ARKKITEHTI

Kyllikki Syväranta,
Kerttu Tamminen

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

1009203472

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1963

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

5450

BRUTTOALA (m²)

1935,5

HUONEISTOALA (m²)

1554,5

KERROSALA (m²)

1905

KERROSLUKU

2

SÄILYNEISYYS

Rakennus säilyttänyt ulospäin alkuperäisen olemuksensa ja monia yksityiskohtia, kuten parvekekaiteet. Aikakautensa edustaja, joka alkaa olla toiminnallisesti käyttökänsä päässä.

KÄYTTÖHISTORIA

Asuntola- ja talousrakennus, joka rakennettiin korvaamaan tulipalossa tuhoutunut koulukodin avoin asuinosa. Nykyään vankilan asuinosa, toimistoja ja yhteistiloja.

KOHDEKUVAUS

Kaksikerroksinen asuntola- ja toimistorakennus. Myös kellarissa huonetiloja. Pohjoispäädyssä pieni yksikerroksinen rakennusosa, joka porrastettu rakennuksen päämassasta. Pituus noin 65 m, leveys 12 m. Pohjaratkaisultaan tyyppillinen, keskikäytävällinen laitosrakennus.

Sokkeli tummanruskeaksi maalattua betonia, jossa on pystysuuntaiset valesaumot. Rakennuksessa betonirunko, ulkoseinissä vaalea lämpörappaus. Ikkunoiden pystyväleissä on valkoinen, sileä pinta, joka synnyttää vaikutelman nauhaikkunasta. Porraskäytävän suurehko ikkunat katkaisevat pitkät julkisivut kahtia.

Luoteispäädyssä kulmaparvekkeet, muilla sivuilla parvekkeita, joissa ulkoneva betonilaatta. Parvekkeilla valkoiset pinnakaiteet. Puuikkunat mahdollisesti alkuperäiset.

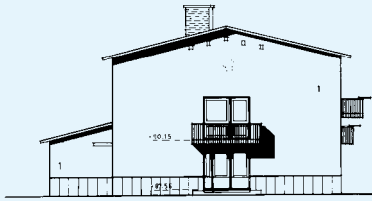
Loiva harjapeltikatto, myös katolla olevat poistoilmakanavat pellitetty.

Koillissivun sisäänkäynnillä teräspariovet, porrastasane alkuperäinen, liuske kivillä verhottua betonia. Kaakkoispäädyssä lastauslava.

MUUTOKSET

Peruskorjattu 1991. Päätyn lisätty lastauslava.

PÄÄTY KAAKKOON

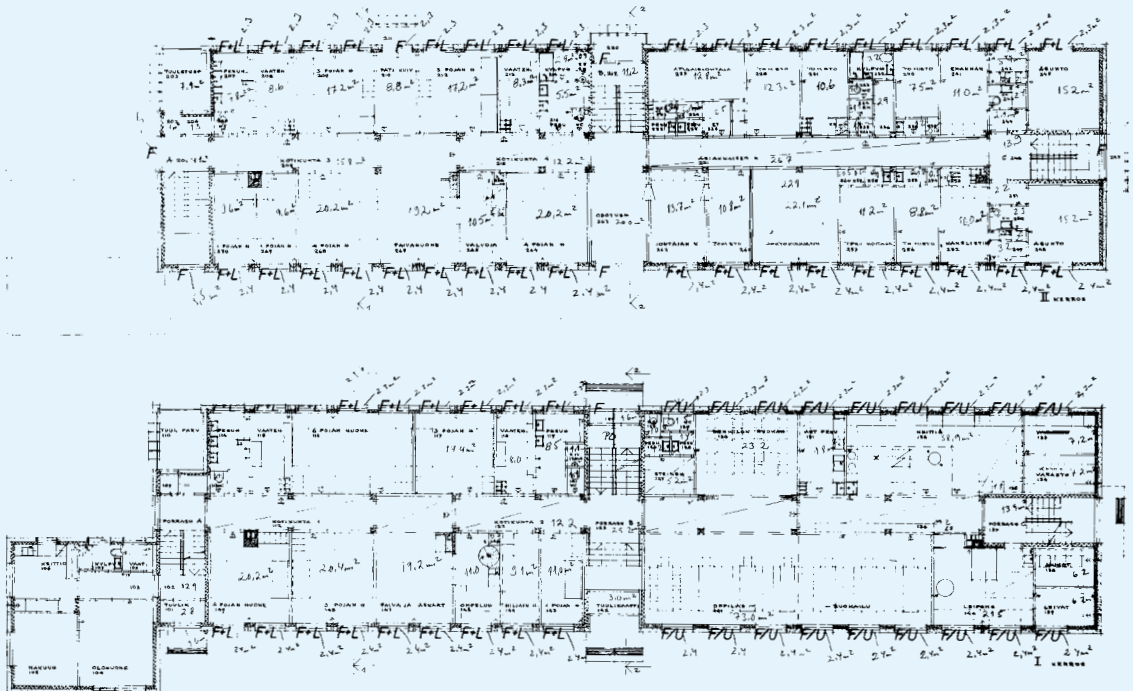
PÄÄTY LUOTEESEEN

JULKISIVU KOILLISEEN

IKKUNAMUUTOSTYÖN PIIRUSTUKSET

↑ Julkisivu- ja ikkunamuutostyön piirustuksia vuodelta 1984. SK.

21. Kuntola

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Kaksikerroksinen, muodoltaan selkeä puurunkoinen rakennus, jossa urheilu- ja harrastetiloja. Mitat noin 35 x 13,5 metriä. Rakennettu pääasiassa koulukodin oppilaiden ja henkilökunnan voimin vuonna 1959 palaneen oppilasasuntolan, Törmälän kivijalan päälle. Törmälä oli A.W. Stenforsin vuonna 1929 suunnittelema kaksikerroksinen rakennus.

Sokkeli betonoitu ja roiskerapattu, alla vanhan rakennuksen kivisokkeli. Julkisivussa lautaverhous ja lautakasointi, päädyissä pystylautaa. Aukotus niukkaa, seinäpinnat melko umpinaiset.

Loivaharjainen peltikatto. Harjan suuntainen, pitkä poistoilmaputkien hattu, joka saa sen muistuttamaan säterikattoa. Umpiräystäät. Vesikourut piilotettu räystäään sisään.

Kaksi sisäänkäyntiä pitkän pihajulkisivun päissä. Betoninen ulkoporras.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307493

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

21

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920366N

ARKKITEHTI

Kyllikki Syväranta

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1964

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

4810

BRUTTOALA (m²)

1037,1

HUONEISTOALA (m²)

846,4

KERROSALA (m²)

1142

KERROSLUKU

2

SÄILYNEISYYS

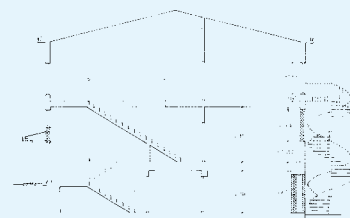
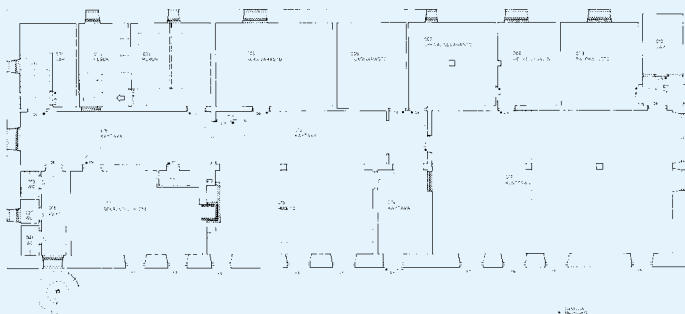
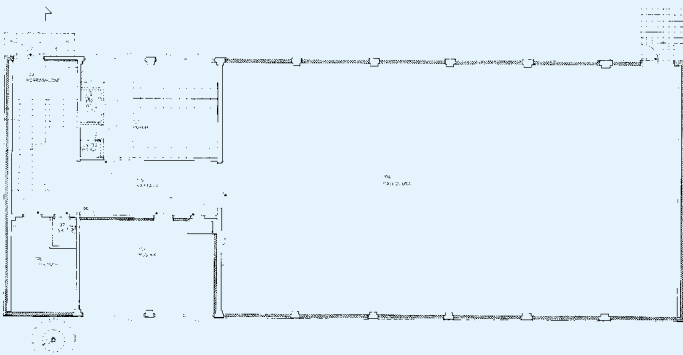
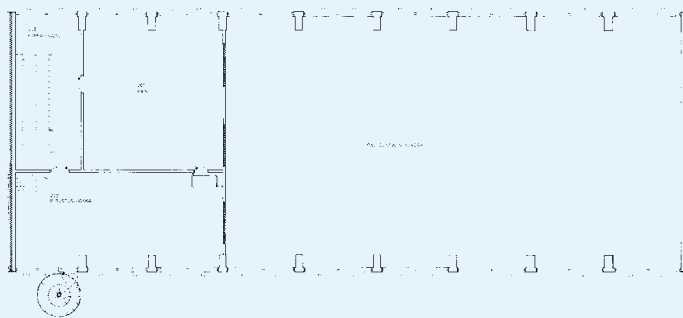
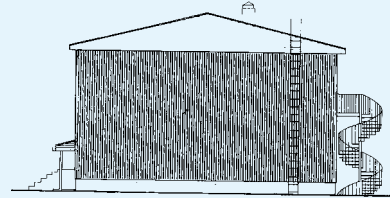
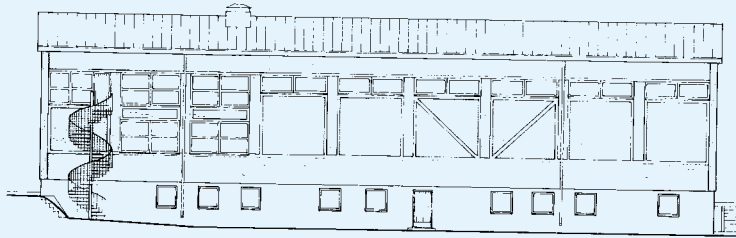
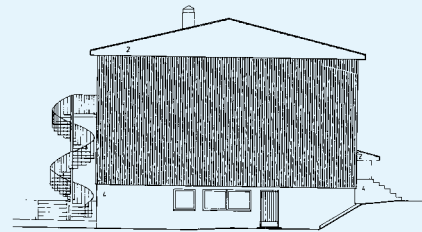
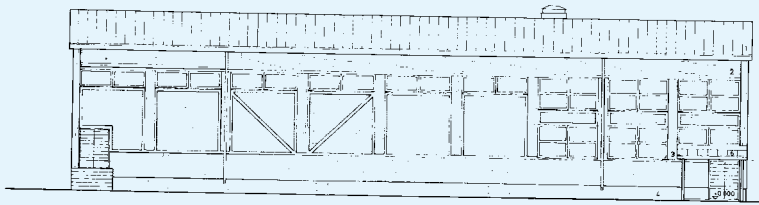
Säilynyt melko hyvin alkuperäisessä asussaan. Rakennuksen massa säilyttää tuhoutuneen Törmälän hahmon pihapiiriä täydentävänä osana.

MUUTOKSET

Sisätilat peruskorjattu 1989, remontoitu ulkopuolelta 1993. Yläkertaan rakennettu pieni kappeli 2005.

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin ja myöhemmin vankilan harrastokeskuksena.

↑ Peruskorjaustyön
piirustuksia vuo-
delta 1988. SK.

22. Viljankuivaamo

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Osin yksi-, osin kaksikerroksinen puurakennus. Mitat noin 28 x 10 metriä.

Sokkeli betonia. Julkisivut punaiseksi maalattua pystylomalautaa. Liukuovet valkoiseksi maalattua pystypaneelia. Matalat yläikkunat, valkoiset karmilistat. Harjakatto vihreäksi maalattua peltiä. Avoräystäät.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)	KIINTEISTÖTUNNUS
307506	410-411-0001-0016
RAKENNUSTUNNUS (RISE)	PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS
31, 35	100920375Y
ARKKITEHTI	OMISTUS JA HALLINNOINTI
ei tiedossa	Suomen valtio
	SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA
	1964
RAKENNUTTAJA	TILAVUUS (m³)
Rakennushallitus	1600
BRUTTOALA (m²)	HUONEISTOALA (m²)
290	283
KERROSALA (m²)	KERROSLUKU
283	1

SÄILYNEISYYS

Säilynyt alkuperäisessä asussaan.
Tyypillinen maatalousrakennus.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Viljankuivaamo. Nykyään varastokäytössä.

23. Lamminranta

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307484

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

11

ARKKITEHTI

rakennusmestari Eero E. Salo

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920356B

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1966

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

400

BRUTTOALA (m²)

151,9

HUONEISTOALA (m²)

125,1

KERROSALA (m²)

101

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Säilyttänyt ulkohahmonsia, mutta useaan kertaan uudistettu. Ajalleen tyypillinen asuintalo, piirustukset otettu uusiokäyttöön toisesta koulukodista, Vuorelasta.

KÄYTTÖHISTORIA

Aikaisemmin koulukodin henkilökunnan asuntona, nykyään vankilan henkilökunnan asuntona.

KOHDEKUVAUS

Yksikerroksinen puutalo, jossa lisäksi kellarikerros. Talon massa on porrastettu korkeaan ja matalaan osaan, jossa pieni kuisti. Mitat noin 15,2 x 10,8 metriä.

Sokkeli betonia, maalattu tummanharmaaksi. Seinät vaakaponttilautaa, maalattu punamullan värisiksi. Valkoiset vuorilistat ja nurkkalaudat.

Loiva harjakatto, katteena musta, paanukuvioitu palahuopa. Avoräystäät.

Pienellä sivuovella alkuperäiset betoniportaat. Kaksi ulko-ovista alkuperäisiä pystypaneeliovina, kaksi uusittu 1990-luvulla.

Pihapiirissä lisäksi pieni, samanlaisin materiaalein verhoiltu vaja, jonka yhteydessä autokatos.

Laukaan vankilan arkistosta löytyneistä talon piirustuksista käy ilmi, että ne on tehty alun perin Vuorelan koulukotia varten. Vuorelassa onkin samanlainen, vuonna 1961 rakennettu talo nimeltään Mäntylä.

MUUTOKSET

Matalassa osassa ollut autotalli ilmeisesti muutettu jossain vaiheessa muuhun käyttöön, tallin ovet on poistettu ja uusi käyntiovi lisätty kuistin puolelle. Katto uusittu 2000-luvulla.

Pernasaarey)
VOORELAN KOULUKOTI. HENKILÖKUNNAN ASUINRAKENNUS: *Lammirrantk*
rah.valm. 1966.

Puh. 913/22 314

Vast. hankinta keskus,
 tai. Vuorelan koulukoti

Punainen aaltokattilatu.

Sisämaän väri, K1

puh. Vihti 22.496.

180

158

1260

158
566

VIHREÄ HUOPAKATTO

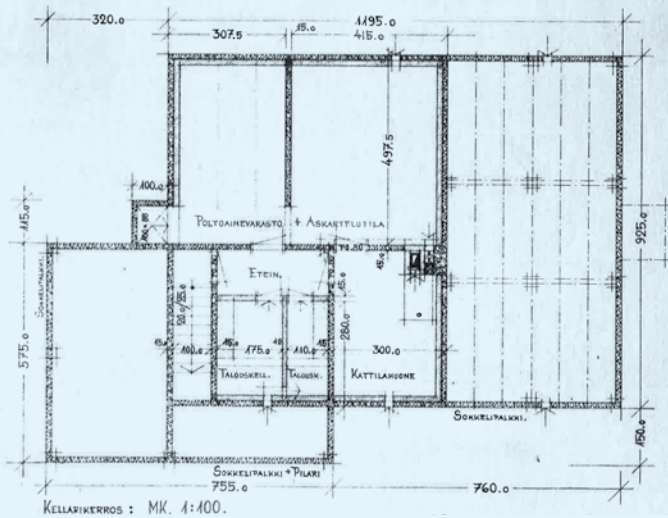
TUUSKEA, SUOMILAINEN,
 VÄRIKÄÄ ZOTTI-SÄVÖLLÄ

PISTÄ ABBEIT.

Julkisivu LÄNTEN:

Julkisivu ITÄÄN (RANTAAN):

A

← Lamminrannan piharakennus, jossa on autokatos ja pieni vaja. Rakennusajankohta ei ole tiedossa.

↑ Rakennusmestari Eero E. Salonen laatimat piirustukset. Kuten vasemmassa yläkulmasta voi nähdä, samoja piirustuksia on käytetty myös Vuorelan koulukodin alueella sijaitsevan asuintalon rakentamiseen. Laukaan vankilan arkisto.

24. Rantasauna

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Yksikerroksinen puurakennus, koostuu kahdesta limittäin sijoitetusta massasta yhtenäisen harjakaton alla. Mitat noin 7,2 x 6,4 metriä.

Sokkeli betonia. Julkisivu punaiseksi maalattua rimalaudoitusta. Kuistin sisäseinissä kapea pystypaneeli. Nurkkalaudat sekä kuistin kaide ja pilarit valkoiset. Kuistin kaiteen puuleikkaukset samanlaiset kuin alueen monissa muissa rakennuksissa.

Harjakatto kourupeltiä, maalattu. Tiilipiippu.

Ikkunat lakattuja, kaksilasisia puuikkunoita. Ovi uusittu, pystypaneelia, pieni ikkuna yläosassa.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307489

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

17

ARKKITEHTI

ei tiedossa

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920362J

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1973

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

104

BRUTTOALA (m²)

36

HUONEISTOALA (m²)

26

KERROSALA (m²)

36

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Kohtalaisen säilynyt, ajalleen tyypillinen käyttörakennus.

MUUTOKSET

Kuistia ja pukuhuonetta laajennettu, samalla toinen sisäänkäynti poistettu. Avoin liiterikatos lisätty takaseinälle rinteeseen.

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin henkilökunnan saunarakennus, nykyään vankilan henkilökunnan käytössä.

25. Vedenottamo

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Yksikerroksinen, puurakenteinen rakennus teknistä huoltoa varten. Mitat noin 4,5 x 4,5 metriä. Sokkeli todennäköisesti betonia, julkisivut pystylaudoitusta, maalattu punaiseksi. Loiva harjakatto, profiilipeltiä, avoräystä. Luonnonväriseksi petsattu puuovi.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)	KIINTEISTÖTUNNUS
307490	410-411-0001-0016
RAKENNUSTUNNUS (RISE)	PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS
45	100920363K
ARKKITEHTI	OMISTUS JA HALLINNOINTI
ei tiedossa	Suomen valtio
	SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA
	1974
RAKENNUTTAJA	TILAVUUS (m³)
Rakennushallitus	30
BRUTTOALA (m²)	HUONEISTOALA (m²)
22	19
KERROSALA (m²)	KERROSLUKU
22	1

SÄILYNEISYYS

Todennäköisesti alkuperäisessä kunnossa.

KÄYTTÖHISTORIA

Vedenottamo. Nykyään ei käytössä, vankila on kunnallisessa vesijohtoverkossa.

MUUTOKSET

Mahdollisesti uusittu 1984. Senaatti-kiinteistöjen tiedoissa mainitaan "vedenottamon huoltorakennus" (1984) erillisenä rakennuksena, mutta ainakin nykyään alueella on vain kuvan rakennus.

31. Jätevedenpuhdistamo

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Yksikerroksinen puurakennus teknistä huoltoa varten. Mitat noin 9 x 7 metriä.

Sokkeli ja maanalaiset säiliörakenteet betonia. Julkisivu ruskeaksi petsattua lomautaa. Harjakatto profiilipeltiä, riippurännit, avoräystä. Ei piippuja. Ovet ja ikkunat lakattu, jonkin verran haalistuneet.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307517

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

15

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920360F

ARKKITEHTI

Insinööritoimisto Oy Väylä

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1986

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

104

BRUTTOALA (m²)

66

HUONEISTOALA (m²)

300

KERROSALA (m²)

62

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Todennäköisesti alkuperäisessä kunnossa.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Jätevedenpuhdistamo. Nykyään ei käytössä, vankila on kunnallisessa viemäriverkossa.

32. Kurssila

YLEISKUVA

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

307518

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

55

ARKKITEHTI

Kauko Lahti

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

100920371U

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

1988

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

4990

BRUTTOALA (m²)

1019

HUONEISTOALA (m²)

863,9

KERROSALA (m²)

KERROSLUKU

2

SÄILYNEISYYS

Säilynyt alkuperäisessä asussaan.
Aikansa postmodernia arkkitehtuuria hyvin edustava rakennus.

KÄYTTÖHISTORIA

Koulukodin opetustiloina, nykyään vankilan toimistoina ja vieraiden vastaanottotilana. Myös puu- ja metallityötiloja. Toisen kerroksen huone oli koulukodin opettajainhuone, nykyään kokoushuone.

KOHDEKUVAUS

Epäsäännöllisen muotoinen, pääosin yksikerroksinen kivistä rakennus, jossa pieni, tornimainen yläkerros. Toisessa kerroksessa vain yksi työhuone. Rakennuksen ensimmäinen kerros sijoittuu maaston mukaan porrastettuna kahteen eri korkotasoon. Mitat noin 61 x 20,5 metriä.

Sokkeli betonia, slammattu harmaaksi. Seinät betonielementtirakenteiset, rapattu vaaleankeltaisiksi. Puu-alumiini-ikkunat, ikkunoiden yläpuolella seinässä valkoinen alumiiniprofiilipeltiverhous. Ulko-ovet pystypaneloituja, yläosassa ikkuna. Eteläpäässä sisäänkäynnit luokahuoneisiin polveilevalla julkisivulla. Jokaisella luokahuoneella oma pieni sisäänkäyntikuisti, jossa lasitettu yläosa.

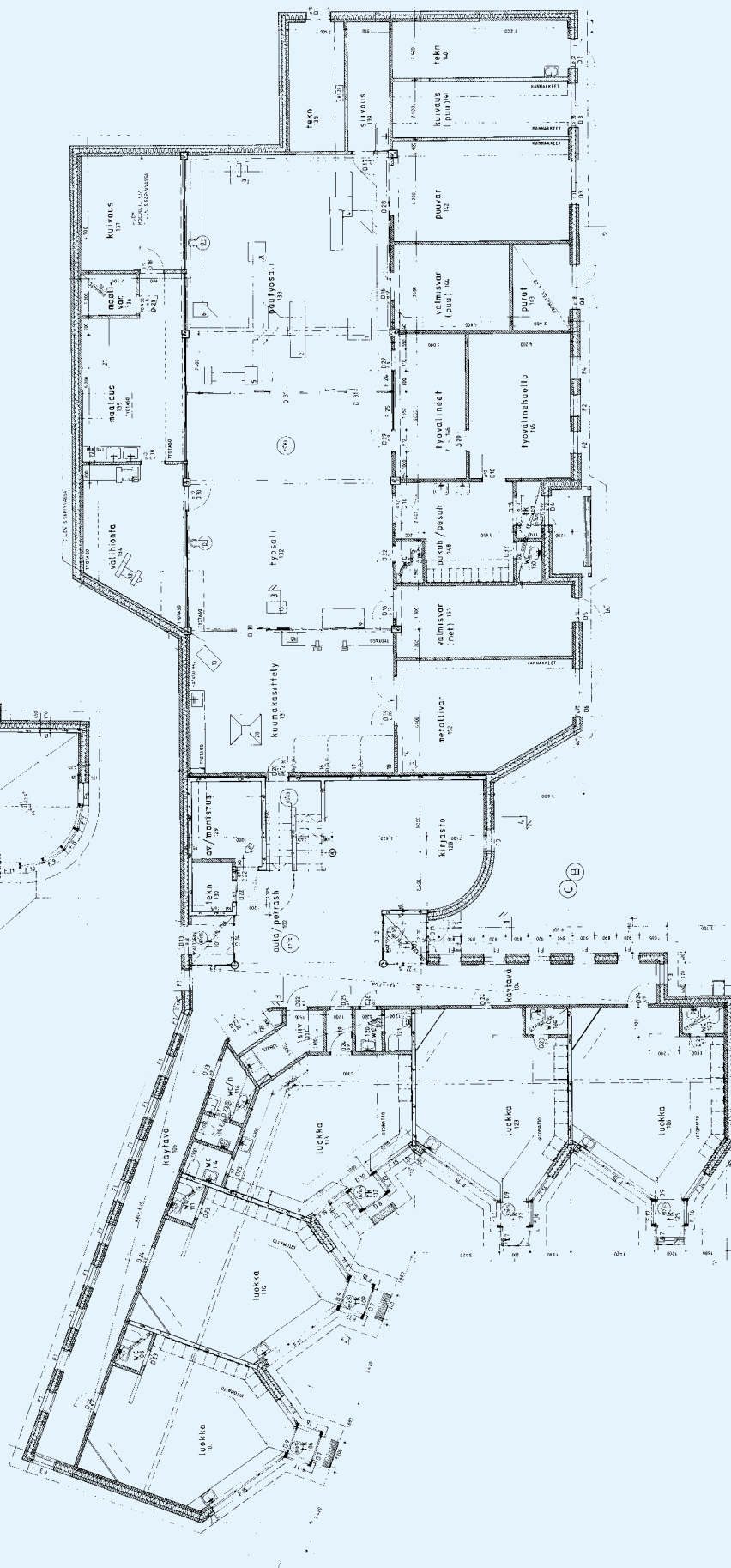
Loiva, monimuotoinen peltikatto. Osassa rakennusta harjakatto, osassa pulpettikatto. Pohjoispäässä rakennusta eri tasoissa olevat, eri suuntiin laskevat kattolapheet, joiden välissä yläikkunat. Umpiräystäät ja porrastettu kattolistoitus valkoista lautta. Riippukourut. Koneellinen ilmanvaihto.

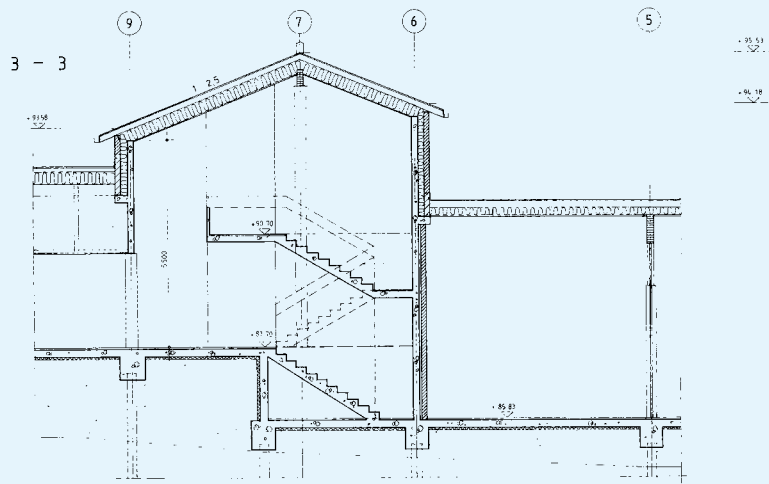
Ulkoarkkitehtuuri on vaaleaa ja postmodernia pyöreine ja kulmikkaine muotoineen. Samalla rakennus on ilmeeltään helposti lähestyttävä, vaihteleva ja lämminhenkinen. Laitosmaisuuudesta on pyritty eroon myös pohjaratkaisussa: epäsäännöllisen monikulmion muotoisten luokahuoneiden ajateltiin sopivan koulukotinuorille, joille tavanomaisissa luokissa opiskelu oli tuottanut vaikeuksia.

MUUTOKSET

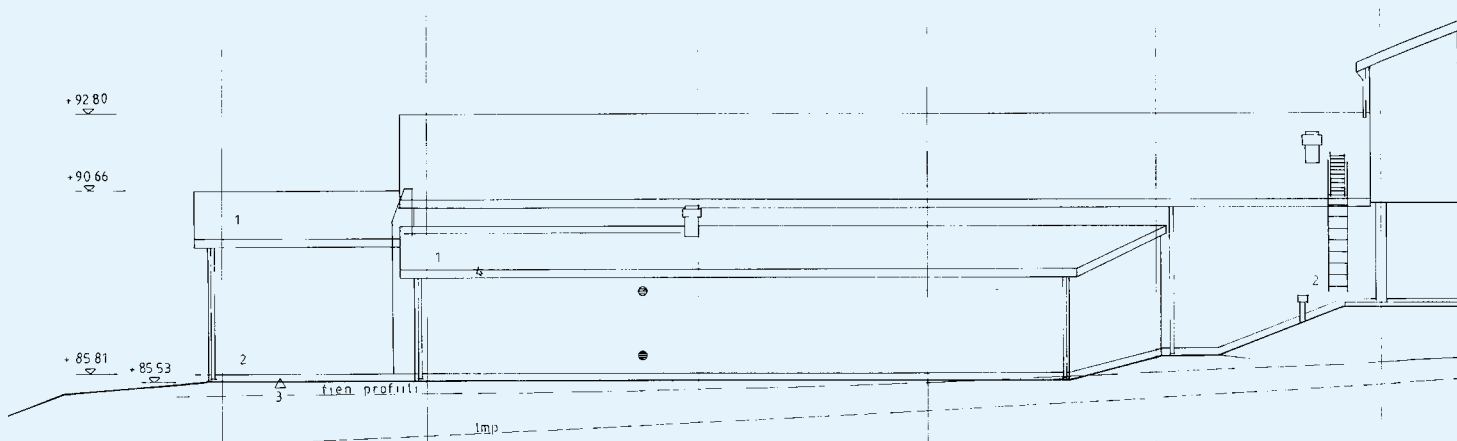
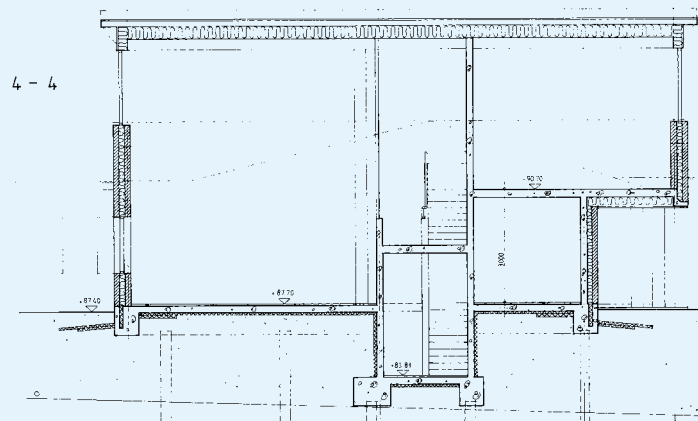
Peruskorjattu 2000-luvulla.

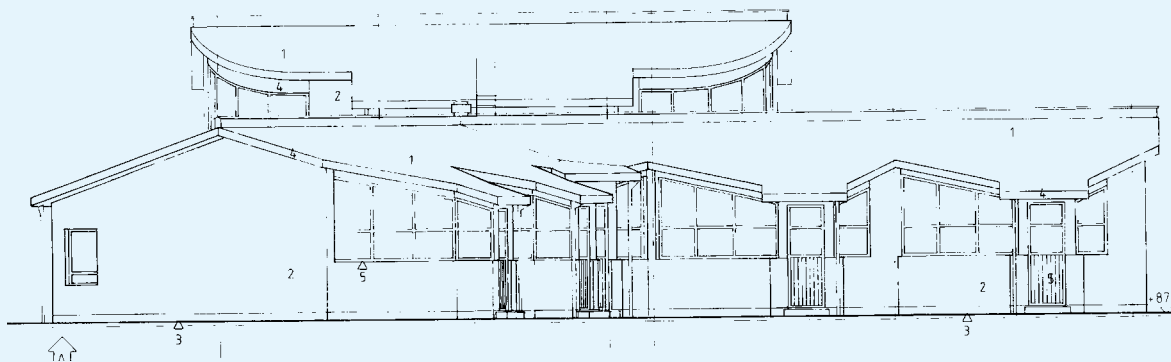
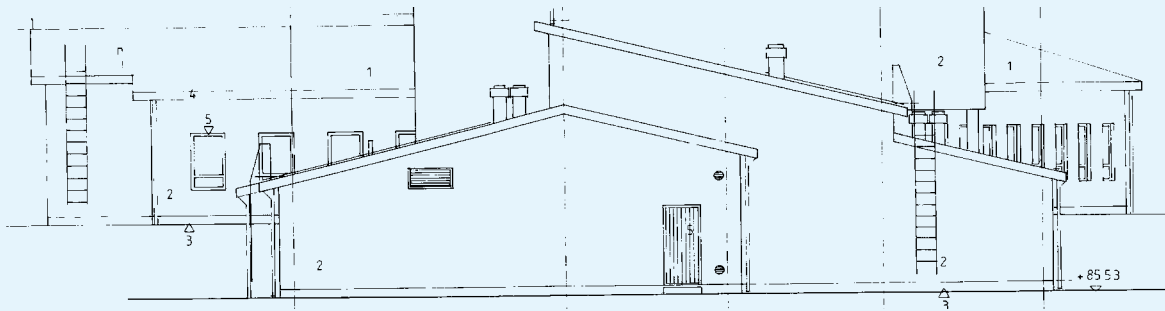
← Alkuperäiset
pohjapiirustukset,
Arkkitehtitoimis-
to Kauko Lahti KY
1986. SK.

← Alkuperäisiä leikkaus- ja julkisivupiirustuksia, Arkkitehtitoimisto Kauko Lahti KY 1986. SK.

↑ Alkuperäisiä
leikkaus- ja julki-
sivupiirustuksia,
Arkkitehtitoimis-
to Kauko Lahti KY
1986. SK.

33. Grillikatos

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Avoin katosrakennus, maalattua pyöröhirttä. Mitat noin 4 x 4 metriä. Betonisokkeli, aumakatto palahuopaa.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

308147

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

56

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

-

ARKKITEHTI

ei tiedossa

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

ei tiedossa

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

TILAVUUS (m³)

32

BRUTTOALA (m²)

16

HUONEISTOALA (m²)

14

KERROSALA (m²)

16

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Tavanomainen piharakennus, mahdollisesti pakettiratkaisu.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Grillikatos rantasaunan tuntumassa.

34. Lato

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Yksikerroksinen puurakennus, mitat noin 25 x 10 metriä.

Ei sokkelia. Hirsikehikkorakenne. Seinät lomalautaa, ulkopuolella täysisärmäinen lauta, sisäpuolella vajaasärmäinen. Maalattu mahdollisesti punamultamaalilla, maali kulunut ja pinta tummunut. Vaaleammat nurkkalaudat. Harjakatto kourupeltiä, alla alkuperäinen pärekatto. Päädyissä liukuovet.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

308152

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

32

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

-

ARKKITEHTI

ei tiedossa

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Suomen valtio

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

ei tiedossa (1900-luvun alku)

RAKENNUTTAJA

ei tiedossa

TILAVUUS (m³)

800

BRUTTOALA (m²)

300

HUONEISTOALA (m²)

300

KERROSALA (m²)

300

KERROSLUKU

1

SÄILYNEISYYS

Säilynyt alkuperäisessä asussaan.
Tyypillinen maatalousrakennus.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Todennäköisesti heinälatona, nyt varastokäytössä.

35. Lämpökeskus

YLEISKUVA

KOHDEKUVAUS

Vapo Oy:n pellettilämpökeskus. Pieni teräsrunkoinen rakennus ja kaksi pellettitornia.

Maanvarainen betonilaatta, seinät harmaata vaakasuuntaista profiilipeltiä, loiva harjakatto. Pellettitornit harmaaksi maalattua terästä.

RAKENNUSTUNNUS (SENAATTI)

-

KIINTEISTÖTUNNUS

410-411-0001-0016

RAKENNUSTUNNUS (RISE)

-

PYSYVÄ RAKENNUSTUNNUS

1009203771

ARKKITEHTI

-

OMISTUS JA HALLINNOINTI

Vapo Oy

SUUNNITTELU- JA RAKENTAMISAIKA

ei tiedossa (2000-luku)

RAKENNUTTAJA

ei tiedossa

TILAVUUS (m³)

ei tiedossa

BRUTTOALA (m²)

ei tiedossa

HUONEISTOALA (m²)

ei tiedossa

KERROSALA (m²)

ei tiedossa

KERROSLUKU

-

SÄILYNEISYYS

Moderni kiinteistötekninen laitos.

MUUTOKSET

ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Vankilan lämmöntuotanto.

4. Maisema ja pihapiiri

MAISEMAN OMINAISPIIRTEITÄ

Alue kuuluu Keski-Suomen järvisuuteen ja Itäisen Järvi-Suomen maisemamaakuntaan. Tyypillistä laajemmalle maisemalle ovat kapeat toisiinsa yhdistyvät vesireitit, harjut, kalliot ja kumpumoreenit. Metsäkasvillisuudessa kuivat mäntykankaat ovat ominaisia. Asutus on harvaa ja viljelykset ovat sijoittuneet järvien rantamaille tai viljaville moreenikummuille. Vesireitit ja virtaavat kosket ovat antaneet hyvät edellytykset metsäteollisuudelle.⁹⁸

Pernasaaren tila sijaitsee maisemallisesti edullisella paikalla Leppäveden rannalla, Vuonteensalmen eteläpennereellä, historiallisesti tärkeässä vesi- ja maanteiden solmukohdassa. Maaperä alueella on varsin viljavaa, rannoille tyypillistä hiesua ja hienoa hietaa. Suhteelliset korkeusvaihtelut selvitysalueella ovat varsin pienet ja alue on kauttaaltaan melko tasaista. Alueen itäpuolella harjajakso sekä kallioiset mäet (Lamminvuori, Lauuluvuori ja Vasikkavuori) kohoavat selvitysalueesta selvästi korkeammalle ja muodostavat maiseman reunat. Leppäveden takana lounaassa, kaukomaiseman muodostavat Nojosmäen kallioiset kukkulat. Maisemallisesti merkittävimmät näkymät suuntautuvat Leppäveden yli lounaaseen sekä peltoja pitkin kohti koillista.

PIHAPIIRI, REITIT JA MAISEMAKUVA

Nykyisen vankilan rakennukset ja niitä ympäröivä pihapiiri sijaitsevat maisemallisesti merkittävällä paikalla vesistön äärellä. Pääpiha on sotilasvirkatalon ajoista asti sijainnut samalla rantapennereellä ja sitä ympäröivältä alueelta on saatu elanto. Niityt ja metsät ovat sijainneet vähän kauempana, Saviontien koillispuolella nykyisten laajojen peltoalueiden kohdalla. 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolella lähimaisema ja pihapiiri ovat olleet avoimia, todennäköisesti lähes puuttomia. Peltoaluetta on 1800-luvulla pilkkoneet niityt, metsäsaarekkeet ja suot. Laaja ja yhtenäinen

viljelyalue alueen koillispuolella on avautunut nyky-mittoihinsa ojitusten myötä 1900-luvun alkupuolella alueen siirtyessä vuokralaisilta koulukodin käyttöön. Ojituksia laajennettiin vielä 1950-luvulla, jolloin pelto-ala vielä kasvoi.

Kuninkaan kartaston (laadittu 1776–1805) mukaan Pernasaaresta on kulkenut maantien yhdistyvä ratsu- tai kärrypolku nykyisen Tarvaalantien reittiä koilliseen. Nykyinen Saviontie on myös ollut ratsu-polkuna ja yhdistynyt pohjoisessa Jyväskylä-Laukaa maantiehen.⁹⁹ Vesistöt olivat pitkään merkittäviä talviteitä. Vuonteensalmen yli kulki virkatalon aikoihin lautasilta.¹⁰⁰ Salmen yli rakennettiin kiinteä silta vuonna 1933. Se on sittemmin todettu huonokuntoiseksi ja korjauskelvottomaksi. Uusi silta valmistui vanhan koillispuolelle kesällä 2019.

Maanviljely, vihannesten ja juuresten kasvatusta, eläintenhoito ja metsätyöt muodostivat elintärkeän osan koulukodin toimintaa ennen 1960-lukua ja tuolloin tapahtunutta työkasvatuksesta luopumista. Pernasaari oli siihen asti käytännössä omavarainen maataloustuotteiden suhteen. Koulukodin maita keuhuttiin viljaviksi ja hyvin hoidetuiksi.¹⁰¹

Koulukodin uudet rakennukset sekä muutokset sen toiminnassa toivat muutoksia myös pihapiiriin. Alueelle rakennettiin useita henkilökunnan asuinrakennuksia sekä uusia opetus- ja asuntolaitiloja. Pihapiiri muuttuu tuotantomaisemasta puistoksi ja käyttöpihoiksi. Käyttö- ja urheilupiha ovat korostuneet vankilan toiminnan myötä 1990-luvulta alkaen. Myös pysäköintialueita rakennusten edustoilla on lisätty merkittävästi.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Alueen maisemakuvallinen perusrakenne on säilynyt samana alueen käytön muutoksista huolimatta. Pelot Saviontien koillispuolella ovat vuokraviljelyssä ja näin

⁹⁸ Ympäristöministeriö 1993; Keski-Suomen maakunnallinen maisemaselvitys 2005.

⁹⁹ Harju 2012, 174.

¹⁰⁰ Hänninen 1993, 150.

¹⁰¹ Krogerus 1996, 29–30.

← Pääsisäänkäyntiä reunustaa vanha koivukujanne.

← Keskusviheriölle on sijoitettu yksi useasta alueen grillikatoksista. Lehmusten katveessa on myös perhevierailuja varten hiekkalaitikko. Taustalla Johtola (1) ja Pirttilä (2). Viheriöllä kasvaa useampi näyttävä puu, tässä etualalla lehmukset ja taustalla pihta.

← Johtolan takana, hiekkapenkereen alla on henkilökunnalle tarkoitettu rantasauna (24). Näkymät avautuvat rantaniityn takaa Leppävedelle.

↑ Johtola (1), Pirttilä (2) ja Kukkola (6) rajaavat kolmelta sivulta hienoa pihapiiriä. Rakennusten välistä pilkottaa Leppäveden järvi- maisema.

maisemakuva on säilynyt avoimena ja näkymät tähän suuntaan pitkinä.

Vanhimmat rakennukset pihapiireineen sijaitsevat edelleen tien lounaispuolella järven rantapenkereellä (rantavyöhyke A). Runsas rantapuusto tosin muodostaa sekä visuaalisen että fyysisen esteen vesistöön. Pihapiirissä tapahtuvasta viljelyksistä ja hyötymuutarhoista luopuminen on muuttanut rakennusten lähiympäristöä merkittävästi. Johtola (1), Pirttilä (2) ja Kukkola (6) muodostavat perinteisen pihapiirin. Näkymät rakennusten välistä Leppävedelle sekä lähiympäristön isot puut luovat miellyttävän kokonaisuuden, jota myös alueen nykykäyttäjät arvostavat.

Rantapenkereelle on muodostunut puutarhamainen kokonaisuus, johon tuo leimansa pitkä lehmusrivi kohti Leppäniemeä (4) sekä suuret puut kuten lehmukset, koivut, pihdat, sembramännyt ja lehtikuuset. Vanhoissa pihoissa kasvaa runsaasti myös syreeniä. Tosin osa puista on melko huonokuntoisia ja pensaat hoitamattomina ylikasvaneita. Vanhat puutarhan hyötykasvit, kuten omenapuut ja marjapensaat ovat muutamaa yksilöä lukuun ottamatta kadonneet. Uudempia viinimarjapensaita kasvaa Saviontien ja

Kotilan rakennuksen (20) välissä, mutta niitä ei ole hoidettu moneen vuoteen eikä niistä saa juurikaan enää satoa.

Pihapiirissä korostuu nykyisin vankilan työpa-jatoimintoihin liittyvät sorapintaiset tai asfaltoidut huolto- ja käyttöpihat, pysäköintialueet sekä leikatut avoimet nurmialueet (työmaa-, paja- ja huoltopihojen vyöhyke B).

Uuden sillan myötä muuttuneen tielinjauksen tieltä purettiin kaksi vanhaa puurakennusta, vuonna 1870 rakennettu Sillankorva ja sen piharakennus. Sillan rakentaminen ei ole juuri vaikuttanut vankilan pihapiiristä aukeavaan maisemaan rannan tiheän puuston takia. Silta näkyy lähinnä järveä pitkin liikkuvalla. Uusi tielinjaus vaikuttaa joihinkin tonteille johtaviin liittymiin, mutta maisemallinen vaikutus jää vähäiseksi.¹⁰² Merkittävin tiestöön liittyvä muutos on vankilan alueelle tulevan vanhan liittymän sulkeminen, mikä on muuttanut alueelle saapumista.

102 www.ely-keskus.fi/documents/10191/18576581/Mt_640_Vuontee_vaikutuksetmaisemaan_15112016.pdf

↑ Kaaviossa on kuvattu pihapiirin ja maisemakuvan kannalta merkittävät puurivit, puuryhmät sekä pensasaidat. Kaavio osoittaa myös nykyisen tieyhteyden alueelle ja merkittävät näkymälinjat. Rantavyöhyke (A) on maisemallisesti merkittävämpi. Tällä vyöhykkeellä sijaitsevat myös vanhimmat rakennukset vanhoine pihapiirin puineen. Huoltopihojen vyöhyke (B) koostuu eri-ikäisistä rakennuksista sekä niiden eri toimintoihin liittyvistä avoimista piha- ja lastausalueista.

5. Yhteenveto

Selvityksen kohteena olevan kiinteistön historialta voidaan erottaa kolme vaihetta: sotilasvirkatalo, koulukoti ja vankila. Näistä vankilavaihe on ajallisesti lyhytaikaisin ja kattaa viimeiset 25 vuotta. Alueen kirjoitettu historia alkoi 1550-luvulla Pernasaaren tilana, josta muodostettiin Ruotsin suurvalta-aikana kruunun sotilasvirkatalo. Pian sen jälkeen, kun virkatalo oli vihdoin saanut määräysten mukaisen päärakennuksensa, virkatalojärjestelmä lakkautettiin ja valtio vuokrasi taloa eteenpäin. 1920-luvulla itsenäisen Suomen sosiaalihuollon kehittyessä talo laajoi maineen otettiin koulukotikäyttöön. Tämä toiminta jatkui merkittävänä aina 1990-luvun alun lamaan ja valtion koulukotien rahoitukseen liittyviin uusiin linjauksiin asti. Laitos muutettiin vuonna 1994 jopa hieman ennalta arvaamatta koulukodista avovankilaksi.¹⁰³ Nyt vankilatoimintaa ollaan siirtämässä keskeisemmälle paikalle Jyväskylään ja kiinteistö on jäämässä vaille käyttöä.

Alueen vanhimmalla, vuonna 1806 valmistuneella rakennuksella on suurta paikallishistoriallista merkitystä vanhana säätyläis- ja sotilasvirkatalona sekä yhteiskuntavaikuttaja Wolmar Schildtin syntymäkotina.¹⁰⁴ Entinen sotilasvirkatalo säästyi 1960–70-lukujen purku-uhasta huolimatta, vaikkakin 1920-luvun korotetussa ja muutetussa asussaan.

KOULUKOTIVAIHE ON KULTTUURIYMPÄRISTÖN KANNALTA KESKEISIN VAIHE

Nykyisen rakennetun ympäristön kannalta alueen merkittävin vaihe on ollut epäilemättä toiminta Pernasaaren koulukotina vuosina 1931–1994. Suurin osa rakennuksista on tältä ajalta ja ne ovat nimenomaan

suunniteltu tätä käyttöä varten. Alueella on säilynyt hienoja esimerkkejä 1920-luvun lopun klassisismista, kuten asuinrakennukset Kukkola ja Rantala sekä entinen suljettu osasto Leppäniemi. Leppäniemi on paitsi rakennustaiteellisesti huomattava, myös käyttötarkoitukseltaan ainutlaatuinen rakennus Suomessa. Rakennusten ajallinen kerrostuneisuus on myös piirre, joka tekee kokonaisuudesta merkittävän.

Pernasaaren koulukoti sijoittui kauniiseen luonnonympäristöön vanhan maatalon maille ja nimekkään arkkitehdin suunnittelemiin uudisrakennuksiin, kuten monet muutkin 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alkuvuosikymmeninä perustetut koulukodit. Tärkeimmät rakennukset, kuten Leppäniemi ja myöhemmin tuhoutunut Törmälä, olivat näyttäviä ja laadukkaasti suunniteltuja. Arkkitehti A. W. Stenfors on tavoitellut näissä samanlaista arvokkuutta, jota on nähtävissä myös hänen hieman aikaisemmin lähiseudulle suunnittelemassaan Kuhankosken Päivälässä.

Omavaraisuus ja oppilaiden työkasvatus olivat aikakaudelle tyypilliseen tapaan tärkeässä roolissa Pernasaareissa. Sille kehittyi kuitenkin erityisen huono maine haastavien oppilaiden, ruumiillisen kurituksen ja vankilamaisen suljetun osastonsa takia. 1960-luvulla alkaneen yhteiskunnallisen muutoksen myötä kurinpito pehmeni ja Pernasaari alkoi muodostua enemmän koulukodiksi muiden joukossa. Koulukodilla oli vahva identiteetti loppuun asti ja sen työntekijät olivat paikkaan kiintyneitä. Kaikki heistä halusivat asiaa kyseltäessä jatkaa työskentelyä alueella senkin jälkeen, kun koulukoti oli muutettu vankilaksi.¹⁰⁵

Viime vuosikymmenten vankilatoiminta ei ole jättänyt huomattavaa jälkeä rakennuskantaan. Joitakin vanhoja maatalousrakennuksia on purettu ja Saviontien varteen on pystytetty pieni Vapon lämpövoimala. Piha-alueille on raivattu enemmän tilaa pysäköinnille ja huoltoajolle ja aiemmin hyvin hoidetut viheralueet ovat jääneet vähäiselle huomiolle.

¹⁰³ 1990-luvun alun laman vaikutukset ovat selvästi tulleet yllätyksenä, koska vielä 1988 koulukoti sai uuden koulurakennuksen, Kurssilan, ja vuosina 1989–1990 alueen vanhoihin rakennuksiin toteutettiin mittavia peruskorjauksia. Mitään viitteitä tulevasta vankilakäytöstä ei ole noihin aikoihin tiettävästi ollut.

¹⁰⁴ Keski-Suomen museon entinen johtaja Sirkka Valjakka korostaa historiikissaan säilyneen rakennuksen historian ainutkertaisuutta Keski-Suomen alueella. Ylipäätään Suomen sotilasvirkataloista on säästynyt nykypäivään harva ottaen huomioon, kuinka paljon niitä on rakennettu. (Lounatvuori 1996, 73.)

¹⁰⁵ Pernasaaren koulukodista Laukaan vankilaksi 1994, 4.

MAISEMAN ERITYISPIIRTEET JA KEHITYSMAHDOLLISUUDET

Paikka, jossa vankila sijaitsee, on maisemallisesti erittäin hieno ja historiallisesti merkittävä vesi- ja maanteiden risteyskohta. Vanha virkatalon päärakennus on sijoitettu penkereelle lähes niemen kärkeen niin, että sen salista avautuvat komeat järvinäkymät. Rakennuksen ympärille on muodostunut alueen vanhin pihapiiri suurine puineen. Myös avoimet näkymät viljelymaisemaan ovat alueen ilmeelle tärkeitä. Kaukomaisemassa aluetta rajaavat metsäselänteet järven ja peltojen takana.

Vankilan toiminnan aikana piha-alueiden hoito on jäänyt vähäisemmäksi kuin koulukodin aikoina. Alueen puusto kaipaava uudistamista ja varsinkin asuinrakennusten lähiympäristöjen pihat ovat kunnostamisen ja eheyttämisen tarpeessa. Osa puista voi olla hyväkuntoisia ja säilyttämisen arvoisia, joten niiden kunto tulisi kartoittaa ja hoito suunnitella sen mukaisesti. Ranta-alueet ovat kasvaneet suurelta osin umpeen ja veden läheisyys ei välity monin paikoin selvästi. Järvimaiseman etuja voisi hyödyntää paremmin avaamalla näkymiä ja kohentamalla rannan kulkureittejä. Sisääntulo alueelle on melko karu, mikä johtuu osittain tie- ja siltatyömaan aiheuttamista muutoksista. Uuden sisäänajoliittymän myötä reittihierarkia on hieman epäselvä. Vesiliikenne- ja muiden virkistysyhteysien tutkiminen ja kehittäminen parantaisi alueen saavutettavuutta ja monikäyttöisyyttä, kun se ei ole enää vankilakäytössä.

VANKILAVAIHEEN ALKU JA PÄÄTÖS

Mielenkiintoinen kysymys, johon ei selvityksen aikana löytynyt selkeää vastausta, liittyy koulukodin lakkauttamiseen ja Laukaan vankilan perustamiseen sen tilalle. Sinällään on selvää, että koulukodin lakkauttamispäätös liittyi 1990-luvun alun laman seurauksiin samoin kuin se, että vankilaa toivottiin Keski-Suomen lääniin aluepoliittisista syistä. Kuitenkin jo 1960-luvulla koulukotien usein syrjäistä sijaintia oli kritisoitu ja sitä oli pidetty hankalana oppilaiden yhteiskuntaan integroitumisen kannalta. 1975 astui puolestaan voimaan rangaistusten täytäntöönpanon normaalisuusperiaate, jonka mukaan vankien olot tuli saattaa lähtökohdaisesti samalle tasolle muiden kansalaisten kanssa ja ympäröivään yhteiskuntaan sopeutumista tulisi kaikin tavoin helpottaa. Näistä seikoista huolimatta alueelle päätettiin kuitenkin sijoittaa vielä vuonna 1994 avovankila, jonka toiminta perustui suurelta osin vankien suhteellisen vapaaseen liikkumiseen opiskelu- ja työpaikkoihin erityisesti Jyväskylän ympäristössä. Yksinkertainen selitys tälle päätökselle olisi se, että koulukodin entiset rakennukset olivat helppo ja halpa väliaikaisratkaisu uudelle vankilalle heikossa taloustilanteessa.

Osittain vankien ja henkilökunnan kulkuyhteyksien helpottamiseksi, osittain vanhojen rakennusten huonon kunnon ja käyttäjien muuttuneiden tarpeiden vuoksi Laukaan vankila suljetaan ja vankilan toiminta siirtyy uusiin rakennuksiin Jyväskylän Tourulan kaupunginosaan. Pernasaaren tuleva käyttötarkoitus on avoin. Alueen historiallisesti ja osin rakennustaiteellisesti arvokkaille rakennuksille, sekä niiden muodostamalle kerrostuneelle kokonaisuudelle vuosisataisessa kulttuurimaisemassa olisi toivottavaa löytää uudiskäyttöä.

← Vanha tienviitta osoittaa Laukaan vankilan pihassa kohti konetallirakennusta, jonka kellarissa toimii koulukotimuseo.

Lähteet

ARKISTOLÄHTEET

Ilmavoimien kuvakokoelma / Sotamuseo.

Ilmakuva.

Kansallisarkisto, digitoitu aineisto (digi.narc.fi).

Alfred Wilhelm Stenforsin arkisto. Rakennuspiirustuksia.

Kansallisarkisto, Helsinki.

Asutushallituksen virkatalokartat.

Kansallisarkisto, Jyväskylän maakunta-arkisto.

Virkatalojen katselmuspöytäkirjat.

Keski-Suomen museo, digitoitu aineisto (finna.fi).

Valokuvia.

Laukaan kunnan rakennusvalvonta.

Rakennuspiirustuksia.

Laukaan vankilan arkisto.

Rakennuspiirustuksia, valokuvia, lehtileikkeitä.

Senaatti-kiinteistöjen arkisto.

Rakennuspiirustuksia.

MUUT LÄHTEET

Berndtson, Nils, 1965. *Laukaan historia I. Vanhan Laukaan vaiheita esihistoriallisesta ajasta vuoteen 1776*. Laukaan kunta, Laukaan seurakunta.

Berndtson, Nils; Torikka, Pertti (toim.), 1986. *Laukaan historia II. 1776–1868*. Laukaan kunta, Laukaan seurakunta.

Halila, Aimo, 1967. *Suomen Rakennushallinto 1811–1961*. Helsinki: Rakennushallitus.

Harju, Erkki-Sakari (toim.), 2012. *Kuninkaan kartasto Etelä-Suomesta 1776–1805*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1373.

Helsingin Sanomat 11.1.2017. *Vankilaa pahempi – vuoden tiedekirja kertoo lasten kokemuksista koulukodeissa*. www.hs.fi/tiede/art-2000005040852.html. Haettu 7.6.2019.

Helsingin Sanomat 19.4.2016. *Lasten kaltoinkohtelu kuuluu hyvittää*. Mielipidekirjoitus. www.hs.fi/maailmakuva/art-2000002896932.html. Haettu 7.6.2019.

Hänninen, Helena, 1991. *Laukaalaista kulttuurimaisemaa ja rakennusperinnettä*. Laukaan kunta.

Hänninen, Helena, 1993. *Maailmakuva avartuu. Kohisevien koskien Laukaa*. Toim. Helena Hänninen. Laukaan kunta.

Jyväskylän museo, 2002. Pernasaari. Jyväskylän yliopiston kulttuurikohteita. [Painettu esite]. Jyväskylä: Jyväskylän museo.

Kaitalehto, Osmo, 1983. Museovirasto, Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Kohdeinventointikortti: Pernasaari.

Keskisuomalainen 27.11.1988. Pernasaari tarvitsee maansa ja hevosensa.

Keskisuomalainen, elokuu 2013 (päiväämätön lehtileike). Vankilaa istutetaan Vaajakoskelle.

Keski-Suomen ely-keskus, tiesuunnitelma (Mt 640 parantaminen Vuonteensalmen sillan kohdalla). Maisemavaikutusselvitys. www.ely-keskus.fi/documents/10191/18576581/Mt_640_Vuontee_vaiikutuksetmaisemaan_15112016.pdf. Haettu 24.5.2019.

Keski-Suomen liitto, maakuntakaavoitus. www.keskisuomi.fi/maakuntakaava. Haettu 20.5.2019.

Keski-Suomen maakunnallinen maisemaselvitys, 2005. Jyväskylä: Keski-Suomen ympäristökeskus.

Krogerus, Ansaliina, 1996. *Ole luja, ole mies! : Pernasaaren koulukoti 1930–1994*. Opinnäyte, laudaturtyö. Jyväskylän yliopisto, erityispedagogiikan laitos. (mikrokortilla)

Kuokkanen, Pertti, 1983. *Laukaan historia III. Kunnallishallinnon uudistamisesta 1950-luvulle*. Laukaan kunta, Laukaan seurakunta.

Kyppö, Ensio, 1989. *Ne kovimmat pojat: heidän koulukotinsa yhteiskunnan muutospaineissa: kokemuksia, muistoja ja mietteitä kolmenkymmenen vuoden ajalta*. Helsinki: Alea-kirja.

Laukaa-Konnevesi 23.2.1989. Paini kasvattaa nuorta sopeutumaan.

Laukaan kunta, Leppävesi-järven rantayleiskaava. www.laukaa.fi/sites/default/files/leppavesiryk_kaavakartta_nimiolla.pdf. Haettu 6.6.2019.

Lounatvuori, Irma, 1996. *Mallin mukaan maan tavalla. Mallipiirustukset ja sotilasvirkatalojen rakentaminen 1687–1810*. Helsinki: Museovirasto, rakennushistorian osasto.

Maanmittauslaitos, Karttapaikka-palvelu (www.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka). Ilmakuvia ja karttoja.

Maisema-aluejärjestelmän mietintö Osa I, Maisemanhoito. *Ympäristöministeriön mietintö 66/1992*. Helsinki: Ympäristöministeriö, 1993.

Mentula, Antti, 2005. *Suuntaviivoja: Pohjanmaan arkkitehtuuri 1900-luvulla*. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Museovirasto, kulttuuriympäristön palveluikkuna. www.kyppi.fi. Haettu 6.6.2019.

Museovirasto, lausunto 7.3.2019 (MV/8/05.01.02/2019). Laukaan vankilan luovutusasian käynnistyminen.

Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 1994. *Pernasaaren koulukodista Laukaan vankilaksi*. Työryhmän muistio.

Pajuoja, Jussi, 1993. *Vankilarakentaminen: Katsaus rangaistusten historiaan. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 6/1993*. Helsinki: Painatuskeskus.

Pernasaaren koulukodin vuosikertomus, 1960. Laukaan vankilan arkisto, koulukotimuseo.

Rikosseuraamuslaitos. www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/laukaanvankila.html. Haettu 20.5.2019. www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/historiaa.html. Haettu 20.5.2019.

Sepänmaa, Timo, 1997. Laukaa, Savio, Vuontee, Juntula. Pronssikautisen asuinpaikan tarkastuskertomus. Museoviraston tutkimusraportti.

Sisä-Suomen Lehti 29.5.1990. Pernasaareen myös tyttöjä.

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016. Tiedote valtiollisen anteeksi-pyyntöä esittämisestä. www.stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsen-oikeuksien-paivana-pyydetaan-anteeksi-lastensuojelun-sijaishuollossa-kaltokohdelluilta. Haettu 7.6.2019.

Stenfors, Alfred Wilhelm, 1943. *Muistelmia elämäni vaiheista vuosilta 1870–1943*. Vaasa.

Tukesin säädöstietopalvelu. <http://plus.edilex.fi/tukes/fi/he/20040263>. Haettu 23.5.2019.

Valjakka, Sirkka, ei vuosilukua, todennäköisesti 1970-luvulta. *Pernasaaren säätyläiskotirakennuksen vaiheita. Asukkaat ja rakennukset*. Sirkka Valjakka (1913–1996) oli Keski-Suomen museon johtaja. Konekirjoitettu historiikki Laukaan vankilan arkistosta.

Vehkalahti, Kaisa, 2011. *Kasvatustilasto modernin kansalaisuuden rakentajana. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia II – Valistus ja koulunpenkki*. Toim. Anja Heikkinen ja Pirkko Leino-Kaukiainen. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 389–404.

Vilkuna, Janne, 1993. *Laukaan esihistoria. Kohisevien koskien Laukaa*. Toim. Helena Hänninen. Laukaan kunta.

